

B I L T E N
USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE
1999. GODINA
II. dio

Б И Л Т Е Н
УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
1999. ГОДИНА
II. дио

B U L L E T I N
OF CONSTITUTIONAL COURT
OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
YEAR 1999
2nd Part

BILTEN
USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE
BROJ 4

IZDAVAČ
USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE
Sarajevo, Ulica Reisa Džemaludina Čauševića 8

ZA IZDAVAČA
Prof. dr. KASIM BEGIĆ

REDAKCIJSKI ODBOR:
Prof dr. ČAZIM SADIKOVIĆ
JOVO ROSIĆ
DUŠAN KALEMBER
FAVZIJA MUFTIĆ

UREDNIK - LEKTOR:
Mr. MARIJA KOVAČIĆ

IZVRŠNI UREDNIK
DRAGAN S. MARKOVIĆ

IZDAVAČKE USLUGE, GRAFIČKA OBRADA, IZRADA REGISTARA
»MAGISTRAT«, Sarajevo, Ulica Hamdije Kreševljakovića 33

ŠTAMPA
"BEMUST", SARAJEVO

ISSN 1512-6366

Na osnovu Mišljenja Federalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta broj 02-15-714/00 od 17. 02. 2000. godine na ovaj se proizvod na osnovu člana 19. tačka 13. stav 2. Zakona o porezu na promet proizvoda i usluga ("Službene novine Federacije BiH" br. 6/95 i 25/97) ne plaća porez na promet i usluge.

SADRŽAJ

BOSANSKI JEZIK

ODLUKE USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE 1999. GODINA	7
POSLOVNIK O IZMJENAMA I DOPUNAMA POSLOVNIKA	
USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE	9
Odluka U 6/98 od 24. 9. 1999. g	13
Odluka U 2/99 od 24. 9. 1999. g	19
Odluka U 6/99 od 25. 9. 1999. g	25
Odluka U 7/99 od 5. 11. 1999. g	29
ANEKS - Izdvojeno mišljenje sudije prof. dr. Vitomira Popovića.....	37
Odluka U 8/99 od 5. 11. 1999. g	41
Odluka U 5/99 od 3. 12. 1999. g	45
ANEKS - Izdvojeno mišljenje sudije prof. dr. Marka Arsovića	48
Odluka U 9/99 od 3. 12. 1999. g	51
RJEŠENJA USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE 1999. GODINA	53
Rješenje U 13/99 od 5. 11. 1999. g	55
Rješenje U 15/99 od 3. 12. 1999. g	57
LISTA SLUČAJEVA.....	225
PREDMETNI REGISTAR	227

SADRŽAJ

HRVATSKI JEZIK

ODLUKE USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE 1999. GODINA	59
POSLOVNIK O IZMJENAMA I DOPUNAMA POSLOVNIKA	
USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE	61
Odluka U 6/98 od 24. 9. 1999. g	65
Odluka U 2/99 od 24. 9. 1999. g	71
Odluka U 6/99 od 25. 9. 1999. g	77
Odluka U 7/99 od 5. 11. 1999. g	81
ANEKS - Izdvojeno mišljenje sudije prof. dr. Vitomira Popovića	89
Odluka U 8/99 od 5. 11. 1999. g	93
Odluka U 5/99 od 3. 12. 1999. g	97
ANEKS - Izdvojeno mišljenje sudije prof. dr. Marka Arsovića	100
Odluka U 9/99 od 3. 12. 1999. g	103
RJEŠENJA USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE 1999. GODINA	105
Rješenje U 13/99 od 5. 11. 1999. g	107
Rješenje U 15/99 od 3. 12. 1999. g	109
LISTA SLUČAJEVA	225
PREDMETNI REGISTAR	227

САДРЖАЈ

СРПСКИ ЈЕЗИК

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ 1999. ГОДИНА	111
ПОСЛОВНИК О ИЗМЈЕНАМА И ДОПУНАМА ПОСЛОВНИКА	
УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	113
Одлука У 6/98 од 24. 9. 1999. г	117
Одлука У 2/99 од 24. 9. 1999. г	123
Одлука У 6/99 од 25. 9. 1999. г	129
Одлука У 7/99 од 5. 11. 1999. г	133
АНЕКС - Издвојено мишљење судије проф. др Витомира Поповића ...	141
Одлука У 8/99 од 5. 11. 1999. г	145
Одлука У 5/99 од 3. 12. 1999. г	149
АНЕКС - Издвојено мишљење судије проф. др Марка Арсовића .	152
Одлука У 9/99 од 3. 12. 1999. г	155
РЈЕШЕЊА УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ 1999. ГОДИНА	157
Рјешење У 13/99 од 5. 11. 1999. г	159
Рјешење У 15/99 од 3. 12. 1999. г	161
ЛИСТА СЛУЧАЈЕВА	225
ПРЕДМЕТНИ РЕГИСТАР	227

TABLE OF CONTENTS

ENGLISH LANGUAGE

DECISIONS OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA - YEAR 1999	163
RULES OF PROCEDURE ON AMENDMENTS TO THE RULES OF PROCEDURE OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA	165
Case No U 6/98 24 September 1999	169
Case No U 2/99 24 September 1999	177
Case No U 6/99 25 September 1999	185
Case No U 7/99 5 November 1999	189
ANEX - Dissenting opinion of Judge Prof. Dr. Vitomir Popović	198
Case No U 8/99 5 November 1999	203
Case No U 5/99 3 December 1999	209
ANEX - Partially dissenting opinion of Judge Prof. Dr. Marko Arsović	212
Case No U 9/99 3 December 1999	215
RULINGS OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA - YEAR 1999	217
Case No U 13/99 5 November 1999	219
Case No U 15/99 3 December 1999	221
LIST OF CASES	225
INDEX	227

**ODLUKE
USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE
1999. GODINA
II. dio**

(BOSANSKI JEZIK)

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na osnovu člana VI/2.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 13. i 14. augusta 1999. godine, donio je

POSLOVNIK

o izmjenama i dopunama Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Član 1.

U Poslovniku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 2/97), u članu 2. dodaju se stavovi 2. i 3., koji glase:

"Sud je nezavisan od svih tijela državne vlasti.

Sud svoju organizaciju i djelatnost ostvaruje na principu finansijske samostalnosti."

Član 2.

U članu 11. stav 1. tačka b) mijenja se i glasi:

"b) stranke u postupku u kome je donesena presuda koja se pobija apelacijom i sud čija je presuda predmet apelacije (član VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine)."

U stavu 3. riječi: "30 dana" zamjenjuju se riječima: "60 dana".

Član 3.

U članu 12. u stavu 3. dodaju se nove tač. 5. i 6., koje glase:

"5. ako je o istoj stvari Sud ranije odlučio";

"6. ako je apelacija očigledno (*prima facie*) neosnovana".

Iza stava 3. dodaje se stav 4., koji glasi:

"Sud, nakon što mu budu predočene apelacije koje nisu stavljene na listu predmeta za odlučivanje, može odlučiti da ih stavi na listu".

Dosadašnji stav 4. postaje stav 5.

Dodaje se stav 6., koji glasi:

“U slučajevima iz stava 3. ovog člana Sud donosi rješenje, a podnosilac apelacije se pismeno obavještava o razlozima zbog kojih apelacija nije stavljena na listu predmeta za odlučivanje”.

Član 4.

U članu 16., iza stava 1., dodaje se novi stav 2., koji glasi:

“Sud dostavlja apelaciju i drugoj stranci u postupku u kome je donesena presuda koja se pobija apelacijom, radi davanja odgovora.”

Dosadašnji stav 2. postaje stav 3.

Dodaje se stav 4. koji glasi:

“U slučaju odbacivanja apelacije Sud može donijeti odluku, a da prethodno apelacija nije dostavljena drugoj stranci na izjašnjenje.”

Član 5.

U članu 72. dodaju se stavovi 2. i 3., koji glase:

“U ostvarivanju svoje finansijske samostalnosti Sud:

- utvrđuje prijedlog budžetskih sredstava potrebnih za izvršavanje nadležnosti Suda i upućuje ga Predsjedništvu Bosne i Hercegovine radi uključivanja u prijedlog budžeta, u smislu člana VIII Ustava;
- donosi finansijski plan Suda u kome planira i donosi odluke o ostvarivanju prihoda i izvršavanju rashoda u tekućoj godini;
- odlučuje o korištenju donacija i drugih izvora prihoda.”

Član 6.

U članu 78. riječi: “10 mjeseci” zamjenjuju se riječima: “20 mjeseci”.

Član 7.

Iza člana 82. dodaje se novi član 82.a, koji glasi:

“Član 82.a

Predsjednik Suda, odnosno sudija, neće učestvovati u radu i odlučivanju o zahtjevu za pokretanje postupka odnosno apelaciji:

- ako ima neki lični interes u konkretnom slučaju;
- ako je učestvovao u donošenju odluke koja je predmet spora, u svojstvu sudije, stranke u postupku ili punomoćnika stranke, odnosno presude koja je

predmet apelacije ili zakona čija se ocjena kompatibilnosti traži (član VI/3. Ustava), kao i u slučaju preispitivanja proceduralne ispravnosti predložene odluke Parlamenta skupštine Bosne i Hercegovine (član IV/3.(f) Ustava);

- ako postoje druge okolnosti koje izazivaju sumnju u njegovu nepristrasnost.

Sudija, o čijem se izuzeću odlučuje, može dati odgovor na prijedlog o izuzeću.

Odluku o izuzeću iz prethodnog stava donosi Sud većinom glasova sudija, na prijedlog predsjednika Suda odnosno sudije.”

Član 8.

U članu 88. stav 1. iza alineje 4. dodaje se nova alineja, koja glasi:
ako funkciju sudije ne vrši u skladu sa članom 83. ovog poslovnika”.

Član 9.

U članu 102. stav 2. se briše, a dosadašnji stav 3. postaje stav 2.

Član 10.

Ovaj poslovnik stupa na snagu danom donošenja.

P 24/8
Sarajevo
14. augusta 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof dr. Kasim Begić

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na osnovu člana VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članova 54. i 56. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 24. septembra 1999. godine, je donio

ODLUKU

Usvaja se apelacija P. J. iz Banje Luke, te se:

- ukida rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske broj Rev. 82/97 od 4. novembra 1997. godine i rješenje Višeg suda Banja Luka GŽ. 547/96 od 31. decembra 1996. godine, zbog kršenja apelantovih ustavnih prava iz člana II st. 2., 3.(e), (f) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, prava na pristup sudu iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima, prava na poštovanje njihovog doma iz člana 8. Evropske konvencije, i njihovog prava na mirno uživanje u njihovoj imovini iz člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju;
- potvrđuje presuda Osnovnog suda Banje Luke broj P-1016/96 od 26. augusta 1996. godine, čija izreka glasi:
“Tuženi D. Š. je dužan predati u posjed tužitelju P. J. stan koji se nalazi u Banjoj Luci, u ulici Brace Potkonjaka broj 16, broj stana 11, na I spratu, u površini od 42 m², slobodan od lica i eventualnih ličnih stvari u roku od 15 dana po pravosnažnosti presude, pod prijetnjom izvršenja. ”

Odluku objaviti u “Službenom listu Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

1.Činjenično stanje

Gospodin P. J. je podnio apelaciju Ustavnom sudu protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj Rev. 82/97 od 4. novembra 1997. godine.

Ustavni sud je 19. augusta 1999. zatražio od gospodina D. Š. da dostavi odgovor u pismenoj formi na navode apelacije. Sud nije dobio odgovor pa je razmatrao predmet na osnovu apelacije i priloženih spisa.

Apelant P. J. je iznio sljedeće činjenice koje tuženi D. Š. nije osporio:

Gospodin P. J. je nosilac stanarskog prava na dvosobnom stanu koji se nalazi u ulici Brace Potkonjaka broj 16/1 u Banjoj Luci. Gospodin D. S., izbjeglica iz Sanskog Mosta, je 21. oktobra 1995. prisilio apelanta i njegovu porodicu da napuste stan. On sada živi u tom stanu i onemogućava porodici P. J. da se vrati u svoj stan.

Gospodin RJ. je pokrenuo postupak pred Osnovnim sudom u Banjoj Luci koji je 26. augusta 1996. godine utvrdio da je gospodin P. J. nosilac stanarskog prava na predmetnom stanu i da gospodin D. S. stan mora napustiti.

Viši sud u Banjoj Luci je 31. decembra 1996. godine uvažio žalbu gospodina D. S. izjavljenu protiv odluke Osnovnog suda. Prema mišljenju Višeg suda za rješavanje ovog predmeta nadležan je upravni organ, a ne redovni sud. Protiv rješenja Višeg suda P. J. izjavio je reviziju Vrhovnom sudu Republike Srpske, koji je 4. novembra 1997. godine odbio reviziju, odnosno potvrdio odluku Višeg suda.

2. Apelacija

Apelant se žali da su rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske od 4. novembra 1997. i Višeg suda u Banjoj Luci od 31. decembra 1996. povrijedila njegovo pravo na poštovanje njegovog doma iz člana 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima, kao i njegovo pravo na mirno uživanje u svojoj imovini iz člana 1. Protokola broj 1 na Konvenciju.

3. Dopustivost predmeta

Na osnovu člana VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud ima apelacionu jurisdikciju nad pitanjima po ovom ustavu koja proističu iz mišljenja bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini. Sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude koja se njome pobija iscrpljeni svi pravni lijekovi i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku (član 11. Poslovnika Suda).

Ustavni sud smatra da rješenje Vrhovnog suda u Banjoj Luci onemogućava gospodinu P.J. da se vrati u svoj stan i da se provede sudski postupak u tom pogledu. Ovaj slučaj bi, prema tome, mogao pokrenuti pitanja iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije, iz člana 8. Evropske konvencije i člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju. Prema članu II/2. Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud direktno primjenjuje Evropsku konvenciju i njene protokole u Bosni i Hercegovini koji imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. Gospodin P. J. je podnio apelaciju u roku koji je određen članom 11. Poslovnika Suda. Ustavni sud, stoga, smatra apelaciju gospodina P.J. dopustivom.

4. Zaključak

Ustavni sud će razmotriti da li je rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske od 4. novembra 1997. povrijedilo prava gospodina P. J. iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije, člana 8. Evropske konvencije, i člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju.

a) Član 6. stav 1. Evropske konvencije glasi:

“Svako ima pravo da zakonom određen, nezavisan i nepristrasan tribunal, pravično, javno i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obavezama građanske prirode...”

Prema jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava, pravo na posjedovanje sopstvenog doma je “građansko pravo” u smislu člana 6. stav 1. Evropske konvencije (Evropski sud za ljudska prava, *Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 21. novembra 1986., serija A broj 109, stav 68). Ustavni sud stoga smatra da spor oko predmetnog stana potpada pod okvire člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Ustavni sud dalje ističe da pravo pristupa sudu predstavlja element inherentan pravu iskazanom u članu 6. stav 1. Evropske konvencije (Evropski sud za ljudska prava, *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 21. februara 1975., serija A broj 18, stav 36).

Potvrđujući rješenje Višeg suda u Banjoj Luci od 31. decembra 1996. godine, Vrhovni sud Republike Srpske je rješenjem od 4. novembra 1997. godine isključio svaku mogućnost da apelant na redovnom sudu dobije odluku u sporu oko njegovog stana. Međutim, prema čl. 10. i 30. Zakona o stambenim odnosima Republike Srpske (“Službeni list SRBiH”, broj 14/84 i 12/87; “Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 19/93) redovni sudovi su nadležni da odlučuju o ovom pitanju.

Ovaj zaključak je podržan i presudom broj Rev. 549 Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine od 19. maja 1988. godine. Vrhovni sud je ustanovio da, prema članu 10. spomenutog zakona, sporovi oko stambenih odnosa se općenito rješavaju na nadležnim sudovima, a upravni organi su nadležni samo kada je to određeno ovim zakonom. U konkretnom slučaju takva nadležnost nije specificirana. Stoga je pristup upravnim organima podnosiocu, također, pravno onemogućen.

Sud zaključuje da rješenje Višeg suda, koje je potvrđeno i rješenjem Vrhovnog suda, onemogućava apelantu pristup kako sudskim tako i upravnim organima i tako mu uskraćuju svaku mogućnost da dođe do odluke u sporu oko njegovog stana. Prema tome, ova rješenja krše pravo gospodina P. J. na pristup sudu iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

b) Član 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda glasi:

“Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

Državne vlasti neće se miješati u vršenje ovog prava, osim ako to nije predviđeno

zakonom i ako je neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih. ”

Prema podacima koje je apelant dostavio, a koje tuženi nije osporio, apelant je sa svojom porodicom bio stalno nastanjen u stanu u ulici Brace Potkonjaka 16/1 u Banjoj Luci. Ni on ni njegova porodica nisu imali namjeru da ga napuste, već ih je gospodin D. S. na to prisilio. Stan, bez sumnje, mora biti smatran porodičnim domom.

Ustavni sud je već utvrdio da je rješenje Vrhovnog suda u Banjoj Luci od 4. novembra 1997. godine uskratilo apelantu svaku pravnu mogućnost vraćanja u stan. Ovo rješenje se, stoga, kosi s njegovim pravom na poštovanje njegovog doma u smislu člana 8. stav 1. Evropske konvencije.

U skladu sa članom 8. stav 2. Evropske konvencije, a prema tumačenju Evropskog suda za ljudska prava, ovakvo sukobljavanje bi moglo biti opravdano da je “predviđeno zakonom”, da ima određen cilj koji je legitiman na osnovu ovog stava i da je “neophodno u demokratskom društvu” za ovaj cilj (*Gillow* presuda, vidi str. 2., stav 48).

Ustavni sud podsjeća na svoj navedeni zaključak da u smislu člana 6. Evropske konvencije, rješenja Vrhovnog suda u Banjoj Luci i Višeg suda u Banjoj Luci nisu u skladu sa Zakonom o stambenim odnosima Republike Srpske. Kako miješanje u apelantovo pravo na poštovanje doma nije bilo “u skladu sa zakonom” u smislu stava 2. člana 8. Evropske konvencije ono, dakle, nije bilo opravdano. Prema tome, Ustavni sud smatra da su ova rješenja povrijedila apelantovo pravo na poštovanje njegovog doma iz člana 8. Evropske konvencije.

c) Član 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju glasi:

“Svako fizičko i pravno lice ima pravo mirno uživati u svojoj imovini. Niko ne može biti lišen imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ne utiču ni na koji način na pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulisala korištenje imovine u skladu s općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni. ”

Stanarsko pravo podrazumijeva, između ostalog, pravo na nesmetano i stalno korištenje stana, mogućnost članova porodičnog domaćinstva da dobiju stanarsko pravo nakon smrti nosioca stanarskog prava ili nakon prestanka njegovog stanarskog prava iz drugih razloga, i automatsko dobivanje zajedničkog stanarskog prava supružnika nosioca stanarskog prava koji dijeli s njim domaćinstvo. Ustavni sud, stoga, zaključuje da apelantovo stanarsko pravo na njegov stan predstavlja "imovinu" u smislu člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju.

Prema jurisprudenciji i Evropskog suda za ljudska prava, član 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju obuhvata tri različita pravila. Prvo, koje je izraženo u prvoj rečenici prvog stava i koje je općenite prirode, izražava princip mirnog uživanja u imovini. Drugo pravilo, u drugoj rečenici istog stava, pokriva lišavanje imovine i podvrgava ga izvjesnim uvjetima. Treći, sadržan u drugom stavu, dozvoljava da države potpisnice imaju pravo, među ostalim, da kontrolišu korištenje imovine u skladu sa općim interesom, sprovođenjem takvih zakona koje smatraju potrebnim za tu svrhu (vidi, *inter alia*, Evropski sud za ljudska prava, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, presuda od 23. septembra 1982., serija A broj 52 stav 61., i *Scollo protiv Italije*, presuda od 28. septembra 1995., serija A broj 315-C, stav 26. sa daljnjim referencama).

Sud podsjeća na zaključke u vezi sa članovima 6. i 8. Evropske konvencije da je rješenje Vrhovnog suda u Banjoj Luci od 4. novembra 1997. onemogućilo apelantu povrat njegovog stana na zakonit način. Rješenje je, prema tome, lišilo apelanta njegove imovine u smislu drugog pravila člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju, kao što je prethodno navedeno. Prema ovoj odredbi, ovo lišavanje može biti opravdano samo u javnom interesu i pod zakonom određenim uvjetima. Ustavni sud je, međutim, već zaključio da rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske nije u skladu sa Zakonom o stambenim odnosima Republike Srpske. Prema tome, remećenje nije opravdano. Stoga je rješenje, također, povrijedilo apelantovo pravo na mirno uživanje u njegovoj imovini iz člana 1. Protokola broj 1 na Konvenciju.

Ustanovivši povredu apelantovih prava iz čl. 6. i 8. Konvencije i iz člana 1. Protokola broj 1 na Konvenciju, Sud je odlučio da ukine rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske od 4. novembra 1997. i Višeg suda od 31. decembra 1996. i da potvrdi presudu Osnovnog suda od 26. augusta 1996. koja nalaže tuženom D. Š. da napusti stan u ul. Brace Potkonjaka 16/I stan broj 11 u Banjoj Luci, i da ga preda gospodinu P.J. u roku od 15 dana. U suprotnom, odluka će biti prisilno provedena.

Ustavni sud nalaže nadležnim organima Republike Srpske da vrati gospodina P. J. u posjed njegovog stana.

Prema članu II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Ustavni sud je donio ovu odluku u sastavu: predsjednik Suda prof. dr. Kasim Begić i sudije Marko Arsović, Hans Danelius, prof dr. Louis Favoreu, prof dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić i Mirko Zovko

U 6/98
Sarajevo
24. septembra 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof dr. Kasim Begić

Ustanovivši da nasilno izbacivanje nosioca stanarskog prava iz stana predstavlja povredu doma iz člana 8. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i povredu mirnog korištenja stana u smislu člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju, i da nepružanje sudske zaštite predstavlja povredu člana 6. Konvencije, Ustavni sud je, cijeneći da su time povrijeđena ustavna prava apelanta, naložio da se nosilac stanarskog prava, pod prijetnjom prinudnog izvršenja, vrati u svoj dom.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na osnovu člana VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članova 54. i 56. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 24. septembra 1999. godine, donio je

ODLUKU

Apelacija F. K. i A. M. iz Banje Luke se usvaja, te se:

- ukidaju presuda Vrhovnog suda Republike Srpske broj Rev. 72/98 od 19. augusta 1998. i rješenje Okružnog suda Banja Luka broj GŽ-869/97 od 26. februara 1998. godine zbog kršenja apelantovih ustavnih prava iz člana II. st. 2., 3.(e), (f) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, prava na pristup sudu iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima, prava na poštovanje njihovog doma iz člana 8. Evropske konvencije, i njihovog prava na mirno uživanje u njihovoj imovini iz člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju;
- potvrđuje presuda Osnovnog suda Banje Luke broj P: 4049/96 od 26. juna 1997. u dijelu koji glasi:
“Nalaže se tuženom R. J. da isprazni od lica i preda tužiteljici A. M. u posjed, slobodan od lica i svojih ličnih stvari, jednosoban stan koji se nalazi u Banjoj Luci, u ul. Živojina Mišića broj 49/1, stan 19, u roku od 15 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja.”

Odluku objaviti u “Službenom listu Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

1. Činjenično stanje

Gospođe F. K. i A. M. 9. decembra 1998. godine uložile su, preko zastupnika, advokata Z. B. iz Banje Luke, apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine protiv presude Vrhovnog suda Republike Srpske od 19. augusta 1998., broj Rev. 72/98.

Ustavni sud je 19. augusta 1999. zatražio od gospodina R. J. da dostavi pismeni odgovor na navode apelacije. Sud nije dobio odgovor, pa je Ustavni sud razmotrio predmet na osnovu apelacije i priloženih spisa.

Apelantice gospođa F. K. i A. M. iznijele su sljedeće činjenice koje tuženi R. J. nije osporio.

Gospođa F. K. je bila nosilac stanarskog prava na jednosobnom stanu, koji se nalazi u ulici Živojina Mišića 49/1/ u Banjoj Luci sve do 27. jula 1998. godine kada je umrla. Od 1986. godine gospođa A. M. je, zajedno sa svojim mužem, gospodinom A. M., član zajedničkog domaćinstva, a od aprila 1991. godine ona je ispunila zakonske uvjete za sticanje stanarskog prava u slučaju smrti gospođe F. K.

Gospodin R. J. ih je 24. augusta 1995. godine prisilio da napuste stan. On sada živi u spornom stanu i onemogućava porodici A. M. da se u njega vrati.

Apelanti su pokrenuli postupak pred Osnovnim sudom u Banjoj Luci, i Sud je 26. juna 1997. godine utvrdio da je gospođa F. K. stvarni nosilac stanarskog prava na predmetni stan, te da ga gospodin R. J. mora napustiti.

Okružni sud u Banjoj Luci je 26. februara 1998. godine uvažio žalbu gospodina R. J. protiv presude Osnovnog suda. Prema rješenju Okružnog suda za rješavanje ovog predmeta nadležan je upravni organ, a ne redovni sud. Po uloženoj reviziji podnosioca, Vrhovni sud Republike Srpske, 19. augusta 1998. godine, je potvrdio rješenje Okružnog suda.

2. Apelacija

Podnosioci se žale da su presuda Vrhovnog suda Republike Srpske od 19. augusta 1998. i rješenje Okružnog suda u Banjoj Luci od 26. februara 1998. povrijedili njihovo pravo na sudsku zaštitu, njihovo pravo na poštovanje doma iz člana 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima i pravo na mirno uživanje u njihovoj imovini iz člana 1. Protokola broj 1 na Konvenciju.

3. Dopustivost predmeta

Ustavni sud konstatuje da je gospođa A. M., kao član zajedničkog domaćinstva i nasljednica gospođe F. K., imala pravni interes da nastavi postupak pred nižim sudovima nakon smrti gospođe F. K. na osnovu zakonodavstva Republike Srpske. Ustavni sud je, stoga, prihvata kao apelanticu u postupku pred Ustavnim sudom.

Na osnovu člana VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud ima apelacionu jurisdikciju nad pitanjima po ovom ustavu koja proističu iz mišljenja bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini. Sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude koja se njome pobija iscrpljeni svi pravni lijekovi i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku (član 11. Poslovnika Suda). U konkretnom predmetu, podnosioci su 13. novembra 1998. godine primili presudu Vrhovnog suda od 19. augusta 1998. godine. Apelacija Ustavnom sudu datira od 9. decembra 1998. godine pa je, prema tome, podnesena u propisanom roku.

Ustavni sud smatra da presuda Vrhovnog suda u Banjoj Luci od 19. augusta 1998. godine onemogućava gospođi A. M. da se vrati u svoj stan i da provede sudski postupak u tom pogledu. Ovaj slučaj bi mogao pokrenuti pitanja iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije, iz člana 8. Evropske konvencije i člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju. Na osnovu člana II/2. Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud direktno primjenjuje Evropsku konvenciju i njene protokole u Bosni i Hercegovini koji imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.

Stoga Ustavni sud smatra apelaciju dopustivom.

4. Zaključak

Član 6. stav 1. Evropske konvencije glasi:

“Svako ima pravo da zakonom određen, nezavisan i nepristrasan tribunal, pravično, javno i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obavezama građanske prirode...”

Prema jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava, pravo na posjedovanje sopstvenog doma je “građansko pravo” u smislu člana 6. stav 1. Evropske konvencije (Evropski sud za ljudska prava, *Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 24. novembra 1986., serija A broj 109, stav 68). Ustavni sud, stoga, smatra da spor oko predmetnog stana potpada pod okvire člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Ustavni sud dalje ističe da pravo pristupa sudu predstavlja element inherentan pravu iskazanom u članu 6. stav 1. Evropske konvencije (Evropski sud za ljudska prava, *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 21. februara 1975, serija A broj 18, stav 36).

Potvrđujući presudu Okružnog suda u Banjoj Luci od 26. februara 1998. godine, Vrhovni sud Republike Srpske je presudom od 19. augusta 1998. godine isključio svaku mogućnost da gospođa A. M. na redovnom sudu dobije odluku u sporu oko njenog stana. Međutim, prema čl. 10. i 30. Zakona o stambenim odnosima Republike Srpske ("Službeni list SRBiH", broj 14/84 i 12/87; "Službeni list Republike Srpske", broj 19/93), redovni sudovi su nadležni da odlučuju o ovom pitanju.

Ovaj zaključak je podržan i presudom broj Rev. 549 Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine od 19. maja 1988. godine. Vrhovni sud je ustanovio da, prema članu 10 spomenutog zakona, sporovi oko stambenih odnosa se općenito rješavaju na nadležnim sudovima, a upravni organi su nadležni samo kada je to određeno ovim zakonom. U konkretnom slučaju takva nadležnost nije specificirana. Stoga je pristup upravnim organima podnosiocima također pravno onemogućen.

Ustavni sud smatra da je rješenje Okružnog suda, koje je potvrđeno presudom Vrhovnog suda, onemogućilo apelantici pristup kako sudskim tako i upravnim organima, i na taj način joj uskratila svaku mogućnost dobivanja odluke u sporu oko njenog stana. Prema tome, ova presuda krši pravo apelantice na pristup sudu iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Član 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda glasi:

"Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

Državne vlasti neće se miješati u vršenje ovog prava, osim ako to nije predviđeno zakonom i ako je neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih."

Prema podacima koje je apelantica dostavila, a koje tuženi nije osporio, ona je sa svojom porodicom bila stalno nastanjena u stanu u ulici Živojina Mišića 49/1 u Banjoj Luci. Ni ona ni njena porodica nisu imali namjeru da ga napuste, nego ih je gospodin R. J. na to prisilio. Stan, bez sumnje, mora biti smatran porodičnim domom.

Ustavni sud je već utvrdio da je presudom Vrhovnog suda u Banjoj Luci od 19. augusta 1998. godine apelantici uskraćena svaka pravna mogućnost vraćanja u stan. Ova presuda se, stoga, kosi s njenim pravom na poštovanje njenog doma u smislu člana 8. stav 1. Evropske konvencije.

U skladu sa članom 8. stav 2. Evropske konvencije, a prema tumačenju Evropskog suda za ljudska prava, ovakvo sukobljavanje bi moglo biti opravdano da je "predviđeno zakonom", da ima određen cilj koji je legitiman na osnovu ovog stava i da je "neophodno u demokratskom društvu" za ovaj cilj (*Gillow* presuda, vidi str. 3, stav 48).

Ustavni sud podsjeća na svoj navedeni zaključak da, u smislu člana 6. Evropske konvencije, presuda Vrhovnog suda u Banjoj Luci nije bila u skladu sa Zakonom o

stambenim odnosima Republike Srpske. Kako miješanje u apelantino pravo na poštovanje doma nije bilo "u skladu sa zakonom" u smislu stava 2. člana 8. Evropske konvencije ono, dakle, nije bilo opravdano. Prema tome, Ustavni sud smatra da je ova presuda povrijedila apelantino pravo na poštovanje njenog doma iz člana 8. Evropske konvencije.

Član 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju glasi:

"Svako fizičko i pravno lice ima pravo mirno uživati u svojoj imovini. Niko ne može biti lišen imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ne utiču ni na koji način na pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulisala korištenje imovine u skladu s općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni."

Stanarsko pravo podrazumijeva, između ostalog, pravo na nesmetano i stalno korištenje stana, mogućnost članova porodičnog domaćinstva da dobiju stanarsko pravo nakon smrti nosioca stanarskog prava ili nakon obustavljanja njegovog stanarskog prava iz drugih razloga, i automatsko dobivanje zajedničkog stanarskog prava za supružnika nosioca stanarskog prava koji dijeli s njim domaćinstvo. Stoga, Ustavni sud zaključuje da pravo gospođe A. M. da realizuje svoje stanarsko pravo iza umrle F. K. predstavlja imovinu u smislu člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju.

Prema jurisprudencije i Evropskog suda za ljudska prava, član 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju obuhvata tri različita pravila. Prvo, koje je izraženo u prvoj rečenici prvog stava i koje je općenite prirode, izražava princip mirnog uživanja u imovini. Drugo pravilo, u drugoj rečenici istog stava, pokriva lišavanje imovine i podvrgava ga izvjesnim uvjetima. Treći, sadržan u drugom stavu, dozvoljava da države potpisnice imaju pravo, među ostalim, da kontrolišu korištenje imovine u skladu sa općim interesom, sprovođenjem takvih zakona koje smatraju potrebnim za tu svrhu (vidi, *inter alia*, Evropski sud za ljudska prava, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, presuda od 23. septembra 1988., serija A broj 52 stav 61., i *Scollo protiv Italije*, presuda od 28. septembra 1995., serija A broj 315-C, stav 26. sa daljnjim referencama).

Sud podsjeća na zaključke u vezi sa članovima 6. i 8. Evropske konvencije da je presuda Vrhovnog suda u Banjoj Luci od 19. augusta 1998. onemogućila apelantici povrat njenog stana na zakonit način. Presuda je prema tome lišila gospođu A. M. njene imovine u smislu drugog pravila člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju, kao što je prethodno opisano. Prema ovoj odredbi, ovo lišavanje može biti opravdano samo u javnom interesu i pod zakonom određenim uvjetima. Ustavni sud je, međutim, već zaključio da presuda Vrhovnog suda Republike Srpske nije u skladu sa Zakonom o stambenim odnosima Republike Srpske. Prema tome, remećenje nije opravdano. Stoga je presuda, također, povrijedila apelantino pravo na mirno uživanje u njenoj imovini iz člana 1. Protokola broj 1 na Konvenciju.

Ustanovivši povredu apelantičinih prava iz čl. 6. i 8. Evropske konvencije i člana 1. Protokola broj 1 na Konvenciju, Sud je odlučio ukinuti presudu Vrhovnog suda Republike Srpske od 19. augusta 1998. i rješenje Okružnog suda u Banjoj Luci od 26. februara 1998. i potvrditi presudu Osnovnog suda u Banjoj Luci od 26. februara 1997. koja nalaže tuženom R. J. da oslobodi jednosobni stan u ul. Živojina Mišića 49/1, stan broj 11 u Banjoj Luci i da ga vrati u posjed gospođi A. M. u roku od 15 dana. U suprotnom će odluka biti prisilno provedena.

Ustavni sud nalaže nadležnim organima Republike Srpske da vrate gospođi A. M. njen stan u posjed.

Prema članu VI/4. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Ovu odluku Ustavni sud je donio u sastavu: predsjednik Suda prof. dr. Kasim Begić i sudije Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof. dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić i Mirko Zovko

U 2/99
Sarajevo
24. septembra 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof. dr. Kasim Begić

Ustanovivši da nasilno izbacivanje nosioca stanarskog prava iz stana predstavlja povredu doma iz člana 8. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, i povredu mirnog korištenja stana u smislu člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju, i da nepružanje sudske zaštite predstavlja povredu člana 6. Konvencije, Ustavni sud je, cijeneći da su time povrijeđena ustavna prava apelanta, naložio da se nosilac stanarskog prava, pod prijetnjom prinudnog izvršenja, vrati u svoj dom.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na osnovu člana VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 54. i 56.a Poslovnika Ustavnog suda, na sjednici održanoj 25. septembra 1999. donio je

ODLUKU

Odbija se apelacija gospodina Z. I. od 8. decembra 1998. protiv presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj U 352/97 od 14. oktobra 1998.

Odluku objavit u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

Gospodin Z. I. je 8. decembra 1998. godine podnio apelaciju protiv presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj U 352/97 od 14. oktobra 1998. zatraživši od Ustavnog suda da ocijeni ustavnost ove presude prema članu VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine.

1. Činjenično stanje

Podnosilac apelacije je vlasnik auto-servisa u Ulici Meše Selimovića broj 79 u Sarajevu. On navodi da njegova porodica preko 30 godina posjeduje radionicu na toj lokaciji. Tokom tog perioda, pano sa natpisom auto-servisa je bio postavljen na dijelu zemlje koji je sada travnati pojas uz Ulicu Meše Selimovića.

Komunalni inspektor Gradskog sekretarijata za inspeksijske poslove Kantona Sarajevo je 14. marta 1997. naredio podnosiocu apelacije da ukloni reklamni pano jer je

postavljen bez ikakve zvanične dozvole. Po podnosiocевой žalbi, Federalno ministarstvo prostornog uređenja i okoline Sarajevo je 16. juna 1997. potvrdilo Odluku komunalnog inspektora. Podnosilac je uložio tužbu protiv ovog rješenja Vrhovnom sudu Federacije, tvrdeći da je zemlja još uvijek njegovo vlasništvo. Međutim, istovremeno je izjavio da mu je dio zemljišta, koji sada čini zeleni pojas uz Ulicu Meše Selimovića, bio oduzet bez ikakve odštete. Nadalje je naveo da je 17. marta 1997. zatražio dozvolu od Ministarstva za saobraćaj Kantona Sarajevo da zadrži pano, ali da nikad nije dobio odgovor.

Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine je potvrdio zaključak kantonalnog inspektora da je pano postavljen bez ikakve dozvole. Vrhovni sud je, dalje, uočio da je iz zemljišnih knjiga vidljivo da je pomenuto zemljište zapravo društveno vlasništvo, da podnosilac ima pravo da koristi dvije trećine tog zemljišta, a da je pano smješten na preostalom dijelu koji čini zeleni pojas Ulice Meše Selimovića.

2. Apelacija

Podnosilac apelacije se žali da presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine od 14. oktobra 1998. krši njegova prava na imovinu i na rad. On tvrdi da je ta zemlja bila u posjedu njegove porodice dugo vremena i da će zakon o restituciji biti donesen.

3. Zaključak

Ustavni sud uočava da je podnosilac apelacije, u postupku pred Vrhovnim sudom Federacije, kao i u apelaciji Ustavnom sudu, priznao da on nije vlasnik zemlje na kojoj se pano nalazi. Štaviše, iz presude Vrhovnog suda se vidi da, prema zemljišnim knjigama, podnosilac nema čak ni pravo korištenja tog dijela zemljišta.

Ustavni sud u ovom postupku smatra irelevantnim da li će podnosilac po budućim zakonima eventualno dobiti pravo vlasništva nad zemljom na kojoj se nalazi pano. Također, Ustavni sud ne može uzimati u obzir to da li su podnosilac ili njegova porodica imali neka prava nad pomenutom zemljom u prošlosti. Sud mora zasnivati svoje zaključke na sadašnjem pravnom stanju.

Činjenica je da podnosilac trenutno ne raspolaže nikakvim vlasničkim pravima nad tim zemljištem, čak niti pravima za njegovo korištenje. Prema tome, osporena presuda Vrhovnog suda Federacije ne može kršiti podnosiocева prava na imovinu. Apelacija nije pokazala da je ova presuda ni na bilo koji drugi način narušila podnosiocева ustavna prava, pa je stoga Ustavni sud donio odluku da se apelacija odbije.

Ovu odluku donio je Ustavni sud u sastavu: predsjednik Suda prof dr. Kasim Begić i sudije Marko Arsović, Hans Danelius, prof dr. Louis Favoreu, prof dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić i Mirko Zovko.

U 6/99
Sarajevo
25. septembra 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof dr. Kasim Begić

Podnosilac apelacije ne raspolaže nikakvim vlasničkim pravima nad zemljištem na kome je bez odobrenja nadležnog organa postavio reklamni pano, pa je stoga odbijena njegova apelacija izjavljena protiv presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na osnovu člana VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članova 54. i 56.b Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 5. novembra 1999. godine, donio je

ODLUKU

Apelacija M. S. iz Banje Luke se usvaja, te se:

- **ukidaju rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj Rev. 115/98 od 22. decembra 1998. godine, Okružnog suda u Banjoj Luci broj GŽ-100/98 od 20. marta 1998. godine i Osnovnog suda u Banjoj Luci broj P-1908/96 od 13. novembra 1997. godine zbog kršenja apelantičnih ustavnih prava iz člana II stav 2., 3.(e), (f) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, prava na pristup sudu iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima, prava na poštovanje njenog doma iz člana 8. Evropske konvencije i njenog prava na mirno uživanje u njenoj imovini iz člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju;**
- **nalaže se gosp. N. P. da isprazni i preda gđi M. S. u posjed, slobodan od lica i ličnih stvari, dvosoban stan koji se nalazi u Banjoj Luci u ulici Starine Novaka broj 10, u roku od 60 dana od dana objavljivanja ove odluke u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine” pod prijetnjom prinudnog izvršenja.**

Odluku objaviti u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenom listu Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

1. Činjenično stanje

Apelantica gđa M. S. je iznijela sljedeće činjenice koje tuženi gosp. N. P nije osporio.

Gđa M. S. je nosilac stanarskog prava na dvosobnom stanu u ulici Starine Novaka 10 u Banjoj Luci. Navodi da ju je 17. oktobra 1995. gosp. M. L. istjerao iz stana, a potom se u aprilu 1996. gosp. N. P, izbjeglica iz Jajca, uselio u stan.

a) Spor na redovnim sudovima

Godine 1996. apelantica je pokrenula postupak protiv gosp. N. P pred Osnovnim sudom u Banjoj Luci zbog povrata u posjed stana. Osnovni sud je 13. novembra 1997. donio rješenje broj P-1908/96 da su upravni organi nadležni za odlučivanje u konkretnom sporu, a ne sudovi, pogotovo stoga što je u pitanju stan dodijeljen na privremeno korištenje gosp. N. P i što je to rješenje postalo pravomoćno 7. oktobra 1997., jer gđa M. S. na to rješenje nije uložila žalbu. Po uloženoj žalbi protiv rješenja Osnovnog suda, Okružni sud u Banjoj Luci 20. marta 1998., a zatim Vrhovni sud Republike Srpske 22. decembra 1998., su potvrdili rješenje Osnovnog suda.

b) Upravni postupak

Apelantica izjavljuje da je stan dodijeljen na privremeno korištenje gosp. N. R rješenjem broj 08-476-437/96 Općinske komisije za smještaj izbjeglica i upravljanje napuštenom imovinom od 19. septembra 1997. Po uloženoj žalbi apelantice, Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske je 14. aprila 1998. poništilo rješenje Komisije jer je zasnovano na pogrešno utvrđenim činjenicama i na pogrešnoj primjeni zakona.

Ministarstvo je utvrdilo da niti gđa M. S. niti njen sin, koji je živio s njom u zajedničkom domaćinstvu, nisu napustili stan sve dok ih gosp. M. L. nije prisilio da to učine i dok gosp. N. P. nije uselio. Ustvari, gđa M. S. je već pokrenula sudski spor protiv gosp. N. P. Prema tome, stan nije mogao biti proglašen napuštenim u skladu s članom 7. Zakona o korištenju napuštene imovine.

Nakon rješenja Ministarstva nije bilo novih odluka Općinske komisije za izbjeglice i raseljena lica.

2. Postupak pred Ustavnim sudom

Gđa M. S. je 2. aprila 1999. podnijela apelaciju Ustavnom sudu protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj Rev. 115/98 od 22. decembra 1998. Zastupa je gosp. Z. B., advokat iz Banje Luke.

Od gosp. N. P je 1. septembra 1999., u skladu s članom 16. Poslovnika Suda, zatraženo da dostavi pismeni odgovor na apelaciju gđe M. S. Gosp. N. P se u odgovoru osvrnuo na činjenicu da mu je stan na privremeno korištenje dodijelilo Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica, te da mu apelantica, kao ni gosp. M. L., nisu poznati.

3. Apelacija

Apelantica se žali da su povrijeđena njena ustavna prava iz člana 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: Konvencija), iz člana 1. Protokola broj 1 na Konvenciju i iz člana II stav 2. Ustava Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustav). Dalje se žali da je bila žrtva diskriminacije “kao i svi drugi Bošnjaci i Hrvati u Republici Srpskoj”, te da sudovi i upravni organi nisu poštovali osnovne principe postupka i da bi ova “igra mogla trajati desetinama godina”.

4. Dopustivost

Prema članu VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu, kada oni postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini. Sud razmatra apelaciju pod uvjetom da su iscrpljeni svi pravni lijekovi protiv osporene odluke i da je apelacija podnesena u roku od 60 dana nakon što je podnosilac primio ovu odluku (član 11. Poslovnika Suda). U konkretnom slučaju, apelantica je primila odluku Vrhovnog suda (od 22. decembra 1998.) broj Rev. 115/98 6. marta 1999. Apelacija podnesena Ustavnom sudu je datirana 2. aprila 1999., dakle podnesena je u roku.

Ustavni sud konstatuje da rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske od 22. decembra 1998. onemogućava gđi M. S. da se vrati u stan i da vodi sudski spor u tom pogledu. Prema tome, u konkretnom slučaju se postavljaju pitanja sadržana u članu 6. stav 1. Evropske konvencije, u članu 8. Evropske konvencije, te u članu 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju. Nadalje, ne može se isključiti mogućnost daje kršenje spomenutih odredbi sprovedeno na diskriminacijskim osnovama. Prema članu II/2. Ustava, Sud mora direktno primjenjivati Evropsku konvenciju i njene protokole u Bosni i Hercegovini. Štaviše, prema članu II/4. Ustava, prava iz Evropske konvencije i njenih protokola moraju biti osigurana na nediskriminacijski način.

Iz navedenih razloga, Ustavni sud smatra apelaciju dopustivom.

5. Mišljenje

Ustavni sud razmatra da li je rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske od 22. decembra 1998. povrijedilo prava gđe M. S. sadržana u članu 6. stav 1. Evropske konvencije, članu 8. Evropske konvencije, i/ili članu 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju.

Ustavni sud smatra da ni apelacija ni činjenice u ovom predmetu ne ukazuju na dovoljno jasan način da je bilo diskriminacije spram apelantičnih prava u konkretnom slučaju. Sud bi bio u položaju da smatra ovaj dio žalbe osnovanim samo ako bi on bio podržan sa dovoljno dokaza daje apelantičina nacionalna pripadnost uticala na sudski spor.

a) Član 6. stav 1. Evropske konvencije glasi:

“Svako ima pravo da zakonom određen, nezavisan i nepristrasan tribunal, pravično, javno i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obavezama...”

Prema jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava, pravo na dom je “građansko pravo” obuhvaćeno članom 6. stav 1. Evropske konvencije (Evropski sud za ljudska prava, *Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 24. novembra 1986, serija A broj 109, stav 68). Ustavni sud, stoga, smatra da spor o predmetnom stanu potpada pod okvire člana 6. stav 1. Konvencije.

Ustavni sud dalje ističe da pravo pristupa sudu predstavlja element inherentan pravu iskazanom u članu 6. stav 1. Evropske konvencije (Evropski sud za ljudska prava, *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 21. februara 1975, serija A broj 18, stav 36).

Pitanje koje se postavlja je da li je Vrhovni sud Republike Srpske rješenjem od 22. decembra 1998., koje potvrđuje rješenja Osnovnog suda u Banjoj Luci od 13. novembra 1997. i Okružnog suda u Banjoj Luci od 20. marta 1998., isključio mogućnost da apelantica dođe do odluke redovnih sudova o sporu oko njenog stana.

Osnovni sud je potvrdio u obrazloženju svoga rješenja da je gđu M. S. iz stana nasilno izbacio gosp. M. L. i daje u aprilu 1996. u stan uselio gosp. N. R, opet bez dopuštenja gđe M. S. Međutim, tek nakon što je spor bio u postupku pred Osnovnim sudom već nekoliko mjeseci i tek nakon što je gosp. N. P 19. septembra 1997. dobio rješenje Općinske komisije za izbjeglice i raseljena lica o dodjeljivanju stana, Osnovni sud je 13. novembra 1997. održao raspravu u ovom predmetu. Osnovni sud je zasnovao svoje rješenje prvenstveno na činjenici da gđa M. S. nije uložila žalbu na rješenje Komisije, koje je zbog toga 7. oktobra 1997. postalo pravomoćno. Kako je gđa M. S. imala mogućnost da dobije pravnu zaštitu kroz upravni spor ali je nije iskoristila, Osnovni sud je zaključio da nije nadležan za rješavanje spora. Okružni sud u Banjoj Luci i Vrhovni sud Republike Srpske su potvrdili rješenje Osnovnog suda.

Ustavni sud smatra da su sudovi Republike Srpske bili obavezni riješiti predmetni spor prema čl. 10. i 30. Zakona o stambenim odnosima Republike Srpske (“Službeni list SRBiH”, 14/84 i 12/87, te “Službeni glasnik Republike Srpske”, 19/93). Vrhovni sud Bosne i Hercegovine je zaključio u jednoj drugoj odluci od 19. maja 1988. (Odluka U-549/88) da su, prema članu 10. Zakona o stambenim odnosima, sudovi općenito nadležni za odlučivanje u sporovima u stambenim odnosima osim ako je ovim zakonom

drugačije propisano. Vrhovni sud je dalje zaključio da su redovni sudovi nadležni za zaštitu prava nosioca stanarskog prava protiv lica koje je uselilo u njegov/njen stan bez njegovog/njenog odobrenja.

Istina je da je apelantica također pokrenula postupak protiv rješenja Komisije o privremenom dodjeljivanju njenog stana od 19. septembra 1997. Iako je žalba na ovo rješenje upućena Ministarstvu za izbjeglice i raseljena lica koje je o njoj odlučilo, i iako je upravni postupak još uvijek u toku, Osnovni sud je imao procesnu obavezu da uzme u obzir sve činjenične i pravne okolnosti 13. novembra 1997. prilikom odlučivanja u slučaju. Sudu je moralo biti jednako očigledno, kao i Ministarstvu u njegovom rješenju od 14. aprila 1998., da stan nije dodijeljen na zakonit način i da se, prema tome, stanje kada je tužba bila podnesena 1996., zadržalo i nakon rješenja Komisije o privremenoj dodjeli stana. Stavišće, treba uočiti višemjesečno čekanje Osnovnog suda za zakazivanje rasprave i to daje ročište održano tek nakon što je stan privremeno dodijeljen gosp. N. P

Sud smatra daje rješenje Vrhovnog suda, koje potvrđuje rješenja Okružnog suda i Osnovnog suda, onemogućilo apelantici pristup nadležnom sudu koji bi odlučio u sporu oko njenog stana. Stoga ova presuda krši pravo gđe M. S. na pristup sudu prema članu 6. stav 1. Evropske konvencije.

b) Član 8. Evropske konvencije glasi:

“Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

Državne vlasti neće se miješati u vršenje ovog prava, osim ako to nije predviđeno zakonom i ako je neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih. ”

Prema podacima koje je dostavila apelantica i koje tuženi nije osporio, apelantica je, zajedno sa sinom, bila stalno nastanjena u stanu u ulici Starine Novaka broj 10 u Banjoj Luci. Ni ona ni njen sin nisu imali namjeru napustiti stan, ali ih je na to prisilio gosp. M. L. Stan se, bez ikakve sumnje, mora smatrati porodičnim domom.

Sud je već ustanovio da je rješenje Vrhovnog suda u Banjoj Luci od 22. decembra 1998. uskratilo apelantici mogućnost povratka u posjed stana. Ovo rješenje, stoga, remeti njeno pravo na poštovanje njenog doma u smislu člana 8. stav 1. Evropske konvencije.

Prema članu 8. stav 2. Evropske konvencije, ovo remećenje može biti opravdano ako je “u skladu sa zakonom”, ako ima cilj koji je legitiman prema tom stavu, i ako je “neophodno u demokratskom društvu” zbog spomenutog cilja (*Gillow* presuda, vidi str. 3., stav 48).

Sud konstatuje da rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske nije u skladu sa Zakonom o stambenim odnosima Republike Srpske. Remećenje apelanticeinog prava na poštovanje njenog doma stoga nije bilo opravdano i s obzirom da nije bilo “u skladu sa zakonom” u smislu stava 2. člana 8. Evropske konvencije. Prema tome, Ustavni sud zaključuje daje ovo rješenje povrijedilo apelanticeino pravo na poštovanje njenog doma iz člana 8. Evropske konvencije.

c) Član 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju glasi:

“Svako fizičko i pravno lice ima pravo mirno uživati u svojoj imovini. Niko ne može biti lišen imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ne utiču ni na koji način na pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulisala korištenje imovine u skladu s općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni. ”

Stanarsko pravo po zakonu podrazumijeva, *inter alia*, pravo na nesmetano i trajno korištenje stana, mogućnost članova porodičnog domaćinstva da dobiju stanarsko pravo nakon smrti nosioca stanarskog prava ili nakon prestanka njegovog stanarskog prava iz drugih razloga, i automatsko dobivanje zajedničkog stanarskog prava za supružnika koji dijeli s njim domaćinstvo. Ustavni sud, stoga, zaključuje da apelanticeino stanarsko pravo nad njenim stanom predstavlja “imovinu” u smislu člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju.

Prema jurisprudenciji i Evropskog suda za ljudska prava, član 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju obuhvata tri različita pravila. Prvo, koje je izraženo u prvoj rečenici prvog stava i koje je općenite prirode, izražava princip mirnog uživanja u imovini. Drugo pravilo, u drugoj rečenici istog stava, pokriva lišavanje imovine i podvrgava ga izvjesnim uvjetima. Treći, sadržan u drugom stavu, dozvoljava da države potpisnice imaju pravo, među ostalim, da kontrolišu korištenje imovine u skladu sa općim interesom, sprovođenjem takvih zakona koje smatraju potrebnim za tu svrhu (vidi, *inter alia*, Evropski sud za ljudska prava, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, presuda od 23. septembra 1982., serija A broj 52 stav 61, i *Scollo protiv Italije*, presuda od 28. septembra 1995., serija A broj 315-C, stav 26 sa daljnjim referencama).

Sud ponovo ističe svoje mišljenje u vezi sa čl. 6. i 8. Evropske konvencije da je rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske od 22. decembra 1998. onemogućilo apelantici povrat njenog stana na zakonit način. Rješenje je, prema tome, lišilo apelanticu njene imovine u smislu drugog pravila člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju, kao što je prethodno opisano. Prema ovoj odredbi, ovo lišavanje može biti opravdano samo u javnom interesu i pod zakonom određenim uvjetima. Ustavni sud je, međutim, već našao da rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske nije u skladu sa Zakonom o

stambenim odnosima Republike Srpske. Prema tome, remećenje ne zadovoljava nijedan od uvjeta iz člana 1. Protokola broj 1, i rješenje je povrijedilo apelantino pravo na mirno uživanje u njenoj imovini, sadržano u tom članu.

6. Zaključak

Ustanovivši kršenje apelantinih prava sadržanih u čl. 6. i 8. Konvencije, te u članu 1. Protokola broj 1 na Konvenciju, Ustavni sud ukida rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj Rev. 115/98 od 22. decembra 1998., Okružnog suda u Banjoj Luci broj GZ-100/98 od 20. marta 1998. i Osnovnog suda u Banjoj Luci broj P-1908/96 od 13. novembra 1997. Sud uvažava da je upravni postupak još uvijek u toku i da je Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica vratilo predmet prvostepenoj Komisiji zasnovavši svoju odluku od 14. aprila 1998. na sličnim činjenicama kao i Ustavni sud u ovoj odluci, naime da je privremena dodjela stana zasnovana na pogrešnim činjeničnim i pravnim pretpostavkama. Sud, međutim, zasniva svoju odluku na kršenju ustavnih prava apelantice spomenutom odlukom Vrhovnog suda Republike Srpske. Jedini efikasan lijek za ta kršenja je povrat stana apelantici. Nadalje, Sud konstatuje da prvostepena Komisija još nije donijela rješenje iako je prošlo već više od jednu i po godinu od odluke Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica od 14. aprila 1998. Ustavni sud, stoga, nalaže gospodinu N. P da isprazni i preda gđi M. S. u posjed, slobodan od lica i ličnih stvari, dvosoban stan koji se nalazi u Banjoj Luci u ulici Starine Novaka broj 10, u roku od 60 dana od dana objavljivanja ove odluke u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

Prema članu VI/4. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Ustavni sud je donio ovu odluku u sastavu: predsjednik Suda prof dr. Kasim Begić i sudije Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof dr. Joseph Marko, mr, Zvonko Miljko, Azra Omeragić, prof dr. Vitomir Popović i Mirko Zovko.

U ovoj odluci izdvojili su svoja mišljenja sudije Marko Arsović, prof. dr. Vitomir Popović i Mirko Zovko

U 7/99
Sarajevo
5. novembra 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof. dr. Kasim Begić

Ustanovivši da nasilno izbacivanje nosioca stanarskog prava iz stana predstavlja povredu doma iz člana 8. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, i povredu mirnog korištenja stana u smislu člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju, i da nepružanje sudske zaštite predstavlja povredu člana 6. Konvencije, Ustavni sud je, cijeneći da su time povrijeđena ustavna prava apelanta, naložio da se nosilac stanarskog prava, pod prijetnjom prinudnog izvršenja, vrati u svoj dom.

ANEKS
- Izdvojeno mišljenje sudije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
prof. dr. Vitomira Popovića u Odluci U 7/99

Ne slažem se sa ovom odlukom iz sljedećih razloga:

1. Nadležnost - iscrpljivanje pravnih lijekova

Članom 11. stav 3. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine je propisano da "Sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude koja se njome pobija iscrpljeni svi pravni lijekovi mogući po zakonima entiteta i ako apelacija bude podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem pravnom lijeku koji je koristio".

Odredbama člana 30. Zakona o stambenim odnosima ("Službeni list SRBiH", broj 14/84 - prečišćeni tekst i broj 12/87 "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 19/93) je, između ostalog, regulisano da "ako se neko lice nezakonito useli u stan u društvenoj svojini da svako lice može dati inicijativu, a zainteresovano lice zahtjev, stambenom organu za pokretanje postupka za njegovo iseljenje, a da će na osnovu zahtjeva ili po službenoj dužnosti stambeni organ donijeti rješenje o ispražnjenju stana, odnosno prostorija ako od dana nezakonitog iseljenja do pokretanja postupka nije proteklo više od 3 godine, te da se protekom pomenutog roka ne isključuje pravo davaoca stana na korištenje da zahtjeva ispražnjenje stana odnosno zajedničkih prostorija kod nadležnog suda u roku od daljnjih 5 godina".

U konkretnom slučaju je nesporno da apelantica nije, u skladu sa pomenutom odredbom člana 30. Zakona o stambenim odnosima, podnijela zahtjev stambenom organu za iseljenje gospodina N. P, iako od momenta nezakonitog useljenja do podnošenja tužbe sudu nije protekao rok od 3 godine, odnosno nije počeo teći rok od daljnjih 5 godina.

Prema tome, nesumnjivo je da apelantica nije, na način kako je to predviđeno odredbama citiranog člana 11. stav 3. Poslovnika, iscrpila sve pravne lijekove po zakonima entiteta, pa je ovaj Sud njenu apelaciju trebao odbaciti kao nedozvoljenu.

2. Meritum

Centralno pitanje, od koga je i zavisilo presuđenje u ovom predmetu, se odnosilo na to da li je osporenom odlukom Vrhovnog suda Republike Srpske došlo do povrede prava apelantice koja su sadržana u članovima 6. stav 1. i 8. Evropske konvencije, te članu 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju.

Član 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda glasi:

“U određivanju građanskih prava i obaveza ... svako ima pravo na pravednu javnu raspravu, unutar razumnog roka pred nezavisnim i nepristrasnim sudom koji je ustanovljen zakonom ... ”.

U ovom slučaju nema dileme da je pravo na dom “građansko pravo”, koje imaju u vidu odredbe citiranog člana i u tom dijelu se rezonovanje iz odluke može prihvatiti.

Međutim, nije tačan zaključak da je osporenom odlukom Vrhovnog suda Republike Srpske došlo do povrede prava apelantice na pristup sudu, jer joj je ova zaštita omogućena kroz institut upravnog spora, a to je ovaj Sud potpuno prenebregnuo prilikom donošenja odluke.

Naime, nakon okončanog upravnog postupka, protiv konačnog rješenja se može pokrenuti upravni spor u smislu odredbe člana 7. stav 1. Zakona o upravnim sporovima (“Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 12/94), a ovaj spor se pokreće tužbom Vrhovnom sudu Republike Srpske u roku od 30 dana od dana dostavljanja upravnog akta stranci koja podnosi tužbu (čl. 22. i 23. pomenutog Zakona o upravnim sporovima).

Dakle, kroz institut upravnog spora apelantici je dozvoljena sudska zaštita, tako da se nikako ne bi mogao prihvatiti stav da je u ovom slučaju došlo do povrede navedenog člana 6, stav 1. Konvencije, a analogno tome i odredba člana 8. Konvencije, te člana 1. Protokola broj 1 na Konvenciju.

Isto tako, nalazim za shodno da istaknem da je u konkretnom slučaju sporni stan proglašen napuštenom imovinom i da je rješenjem Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica i upravljanje napuštenom imovinom Banja Luka od 19. septembra 1997. godine dodijeljen protivnoj strani i članovima njegove porodice na privremeno korištenje u skladu sa odredbama člana 6. Zakona o korištenju napuštene imovine (“Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 3/96 i 21/96).

Inače, ovim Zakonom su uređeni uvjeti i način korištenja napuštene imovine radi zbrinjavanja izbjeglica i raseljenih lica, kao i zaštite i očuvanja te imovine (član 1.) i ovaj Zakon ima karakter specijalnog zakona (*lex specialis*) u odnosu na Zakon o svojinsko-pravnim odnosima kojim je, između ostalog, regulisano i pravo svojine.

Problem zakonitosti rješenja koja su donesena u upravnom postupku po odredbama Zakona o korištenju napuštene imovine, kao i pitanje karaktera imovine koja je bila predmet postupka se ne može rješavati u parničnom postupku, čak ni kao prethodno (*prejudicijelno*) pitanje, jer se radi o takvoj vrsti spora za koju je propisana nadležnost organa uprave, pa se ovaj spor može riješiti na zakonit način samo u upravnom postupku (glavni princip u ovoj situaciji je da se ne mogu paralelno voditi dva postupka - upravni i sudski postupak).

Saglasno izloženom, Vrhovni sud Republike Srpske je u ovom slučaju pravilno primijenio odredbe člana 16. stav 1. Zakona o parničnom postupku kada je smatrao da rješavanje ovog spora ne spada u sudsku nadležnost.

Posebno napominjem da je i odredbama Zakona o prestanku primjene Zakona o korištenju napuštene imovine (“Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 38/98 i 12/99) u ovakvim slučajevima predviđena nadležnost upravnog organa, a isto to je propisano i u Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o prestanku primjene Zakona o korištenju napuštene imovine, koji je u skladu sa ovlaštenjima iz Aneksa 10 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članu XI Zaključka sa konferencije Savjeta za implementaciju mira održane u Bonu 10. decembra 1997. godine koje je donio visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu Wolfgang Petrič. Neprimjenjivanje ovog Zakona, koji je donio i proglasio visoki predstavnik, i nalaganjem sudovima redovne nadležnosti da u sudskom postupku rješavaju pitanja iz ove nadležnosti, bi moglo prouzrokovati štetne posljedice na daljnju primjenu Sporazuma o izbjeglicama i raseljenim licima kao Aneksu 7 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

Isto tako, ističe se i to da Ustavni sud Bosne i Hercegovine ni u kom slučaju ne može da bude nadležan za odlučivanje u meritumu, izuzev u dijelu koji se tiče kršenja ljudskih prava i povrede Ustava Bosne i Hercegovine. Odlučivanje o meritumu spada u isključivu nadležnost redovnih sudova, kao sudova pune jurisdikcije, koji se bave provođenjem dokaznog postupka, utvrđivanjem konkretnog činjeničnog stanja i pred kojima se u tom smislu iscrpljuju i redovni i vanredni pravni lijekovi.

Ako bi postupao na ovaj način, ovaj Sud bi se, suprotno Ustavu Bosne i Hercegovine, pretvorio u redovni sud i postao bi neka vrsta Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine, ili suda četvrtog stepena koji Daytonom nije predviđen, a vrhovni sudovi entiteta bi izgubili svrhu i smisao svoga postojanja.

3. *Izvršivost odluke*

Ova odluka ima i određene nedostatke u pogledu izvršivosti. Naime, ovom odlukom se nalaže gospodinu N.P. da isprazni i preda apelantici u posjed, slobodan od lica i ličnih stvari, predmetni stan koji se nalazi u Banjoj Luci u ulici Starine Novaka broj 10, u roku od 60 dana od dana objavljivanja ove odluke, pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

Međutim, očito je da je ovaj dio odluke konfuzan i neizvršiv, jer je potpuno nejasno koji bi organ zaista bio nadležan da ovu odluku izvrši, ukoliko gospodin N.R sam po njoj ne postupi. Odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine se izvršavaju na način predviđen članom 72. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine na taj način što se rješenje Suda dostavlja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, odnosno vladi entiteta, radi izvršenja (član 72. Poslovnika) dok se odluke redovnih sudova izvršavaju na način predviđen Zakonom o izvršnom postupku, odnosno ove odluke izvršavaju osnovni

sudovi. Teško je pretpostaviti, ako bi se to i smatralo uobičajenim, da bi Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, odnosno vlada entiteta, bila u mogućnosti da se pored svoje Ustavom, odnosno zakonom, utvrđene nadležnosti bavi nenadležnim pitanjima u koja, pored ostalog, spada i izvršenje sudskih odluka. Isto tako se postavlja pitanje koja bi od ove dvije institucije, u slučaju da dođe do pozitivnog sukoba nadležnosti, bila nadležna da izvršava ovu odluku, odnosno koji bi organ o tome odlučio.

4. *Donošenje odluke*

U zaključku odluke, stav 3. koji se odnosi na donošenje odluke, je navedeno: “Ustavni sud je donio ovu odluku u sastavu: predsjednik Suda prof. dr. Kasim Begić i sudije Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof. dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić, prof. dr. Vitomir Popović i Mirko Zovko”. Dakle, moglo bi se zaključiti da je ova odluka donesena jednoglasno, s obzirom da su navedena imena svih sudija koji su, kako stoji u zaključku, “donijeli ovu odluku”. Međutim, za prijedlog ove odluke je glasalo šest sudija, dok su trojica sudija, prof. dr. Vitomir Popović, Marko Arsović i Mirko Zovko glasali protiv prijedloga ove odluke, što se može vidjeti i uvidom u zapisnik sa sjednice Suda. Upravo radi mog neslaganja sa ovom odlukom, ja ne samo da sam glasao protiv nje, nego sam i, shodno članu 36. stava 2. i 3., izdvojio svoje mišljenje koje će činiti sastavni dio odluke.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na osnovu odredbi članova VI/3.(b), VI/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 54. stav 2. i 56.b Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 5. novembra 1999. godine, donio je

ODLUKU

Apelacija H. M. iz Banje Luke se usvaja, te se:

- ukida presuda Vrhovnog suda Republike Srpske, broj Rev. 83/98 od 22. decembra 1998. godine;
- ukida rješenje Okružnog suda Banja Luka, broj GŽ-979/97 od 20. marta 1998. godine, jer su suprotni članu II/2., 3.(e), (f) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine i članovima 6. stav 1. i 8. stav 1. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i članu 1. Protokola broj 1 Evropske konvencije;
- potvrđuje presuda Osnovnog suda Banja Luka, broj P: 4285/96 od 20. augusta 1997. godine u dijelu koji glasi:
“Nalaže se tuženom S. V. da isprazni i preda tužiteljici H. M. u posjed, slobodan od lica i ličnih stvari, jednosoban stan koji se nalazi u Banjoj Luci u ulici Gavrila Principa broj 11, u roku od 15 dana pod prijetnjom izvršenja

Odluku objaviti u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

Gospođa H. M., koju zastupa punomoćnik Z. B., advokat iz Banje Luke, u apelaciji od 28. aprila 1999. godine dovela je u pitanje ustavnost presude Vrhovnog suda Republike Srpske, broj Rev. 83/98 od 22. decembra 1998. godine i rješenja Okružnog

suda Banja Luka, broj GŽ-979/97 od 20. marta 1998. godine kojima je odlučivano o predaji u posjed jednosobnog stana, slobodnog od lica i stvari, u Banjoj Luci u ulici Gavrila Principa broj 11. Apelantica smatra da joj je onemogućena sudska zaštita posjeda stana na kome ima stanarsko pravo, da je povrijeđen pravni institut jačeg prava na posjed kao i član 8. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i član 1. Protokola broj 1 na Konvenciju, čime je ujedno povrijeđen i član II/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

1. Činjenično stanje

Gospođa H. M. je nosilac stanarskog prava na jednosobnom stanu u Banjoj Luci, u ul. Gavrila Principa 11 od 7. februara 1980. godine po osnovu ugovora o korištenju stana. Stanje koristila sve do 28. augusta 1995. godine, kada ju je tuženi gospodin S. V, primjenom sile, izbacio i tako prisilio da napusti stan. Apelantica je tužbom pred Osnovnim sudom u Banjoj Luci zatražila povrat stana u posjed. Sud je 20. augusta 1997. godine naložio tuženom gospodinu S. V. da isprazni, od lica i ličnih stvari, predmetni stan i preda ga gospođi H. M., nosiocu stanarskog prava. Rješavajući po žalbi tuženog, Okružni sud Banja Luka 20. marta 1998. godine uvažio je žalbu gospodina S. V protiv presude Osnovnog suda. Po tužiteljicinoj uloženoj reviziji, Vrhovni sud Republike Srpske 22. decembra 1998. godine potvrdio je rješenje Okružnog suda. U odlukama Vrhovnog i Okružnog suda konstatuje se da se gospodin S. V. (tuženi) ima smatrati bespravno useljenim licem, da od dana njegovog useljenja u stan do presuđenja nije proteklo više od tri godine, te da je za iseljenje nadležan općinski stambeni organ.

U predmetnom stanu i sada živi gospodin S. V, sprječavajući time obitelj H. M. da se vrati u stan.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, u skladu sa članom 16. stav 2. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, od Vrhovnog suda Republike Srpske i gospodina S. V, kao učesnika u postupku, na navode apelacije zatražio je odgovor u pismenoj formi. Ustavni sud nije dobio odgovor niti od Vrhovnog suda niti od gospodina S. V.

2. Dopustivost predmeta

U skladu sa članom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud Bosne i Hercegovine ima apelacionu jurisdikciju nad pitanjima koja se tiču presude bilo kojeg drugog suda u Bosni i Hercegovini. Član II Ustava odnosi se na zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u Bosni i Hercegovini. Posebno, član II/2. osigurava da se prava predviđena Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenim protokolima direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini i imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. Stoga, Bosna i Hercegovina i svi sudovi, ustanove, organi vlasti, te organi kojima posredno rukovode entiteti ili koji djeluju unutar entiteta podvrgnuti

su, odnosno primjenjuju ljudska prava i osnovne slobode na koje se ukazuje u članu II/2. Odredbe člana II/3. specificiraju različita ljudska prava koja mogu uživati sve osobe unutar teritorije Bosne i Hercegovine, između kojih je i pravo na privatni i porodični život, dom, te pravo na imovinu. Stoga, proizilazi da pitanja zaštite ljudskih prava potpadaju, u principu, pod jurisdikciju ustavnog suda, i da Ustavni sud Bosne i Hercegovine ima nadležnost prema članu VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, te se određuje u ovim pitanjima po apelacijama protiv odluka drugih sudova.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine može odlučivati po apelacijama samo ako su protiv presude koja se apelacijom pobija iscrpljeni svi pravni lijekovi, i ako se podnosi u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku (član 11. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine). U toku postupka pred Ustavnim sudom, utvrđeno je da su se u konkretnom predmetu stekle procesne pretpostavke za odlučivanje po apelaciji. Kako ovaj slučaj pokreće pitanja iz člana 6. stav 1. i člana 8. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju, Ustavni sud je apelaciju proglasio dopustivom.

3. Zaključak

Prema Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Protokolu broj 1 na Konvenciju u određivanju građanskih prava i obaveza ... "svako ima pravo na pravednu i javnu raspravu unutar razumnog roka pred neovisnim i nepristrasnim sudom koji je ustanovljen zakonom... Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske. Svako fizičko i pravno lice ima pravo na mirno uživanje svog vlasništva. Nikome se ne može oduzeti vlasništvo osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim principima međunarodnog prava" (član 6. stav 1. i član 8. stav 1. Konvencije i član 1. Protokola).

Pravo na dom, pravo na mirno uživanje imovine i pravo na pristup sudu u određivanju građanskih prava i obaveza spada u katalog osnovnih ljudskih prava i sloboda zaštićenih Konvencijom i njenim protokolima, koja je sastavni dio Ustava Bosne i Hercegovine. Iz presude Vrhovnog suda Republike Srpske i rješenja Okružnog suda, kao i presude Osnovnog suda, nesumnjivo proizilazi da je jednosoban stan u Banjoj Luci, u ulici Gavrića Principa 11, koristila gospođa H. M., nosilac stanarskog prava od 7. februara 1980. godine po osnovu ugovora o korištenju stana, sve do 28. augusta 1995. godine, kada ju je tuženi S. V, primjenom sile, izbacio iz stana, i time joj onemogućio daljnje stanovanje. Ovakvo ponašanje predstavlja povredu prava na poštivanje doma u smislu odredbe člana 8. stav 1. Konvencije, kao i prava mirnog korištenja vlasništva u smislu člana 1. Protokola broj 1 na Konvenciju, jer je apelantici silom oduzeto pravo na posjed stana. Kako takvo ponašanje traje i danas, sudovi su bili obavezni (s obzirom da je Ustav Bosne i Hercegovine stupio na snagu 14. decembra 1995. godine) da prilikom rješavanja konkretnog predmeta uzmu u obzir odredbe člana

II/2., 3.(e), (f) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, i imaju u vidu i zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda, te kao prioritete nad svim ostalim zakonima primjene odredbe članova 6. stav 1. i 8. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i član 1. Protokola broj 1 na Konvenciju. Njihovo neprimjenjivanje izazvalo je nepružanje sudske zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda predviđenih Ustavom i spriječilo povratak apelanta u predmetni stan.

Odluka Suda je konačna i obavezujuća, u smislu člana VI/4. Ustava Bosne i Hercegovine.

Ovu odluku Ustavni sud Bosne i Hercegovine donio je u sastavu: predsjednik Suda prof dr. Kasim Begić i sudije Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić, prof dr. Vitimir Popović i Mirko Zovko.

U ovoj odluci sudija prof. dr. Vitimir Popović izdvojio je svoje mišljenje.

U 8/99
Sarajevo
5. novembra 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof dr. Kasim Begić

Ustanovivši da nasilno izbacivanje nosioca stanarskog prava iz stana predstavlja povredu doma iz člana 8. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i povredu mirnog korištenja stana u smislu člana 1. Protokola broj 1 na Evropsku konvenciju, i da nepružanje sudske zaštite predstavlja povredu člana 6. Konvencije, Ustavni sud je, cijeneći da su time povrijeđena ustavna prava apelanta, naložio da se nosilac stanarskog prava, pod prijetnjom prinudnog izvršenja, vrati u svoj dom.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na osnovu člana VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 55. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 3. decembra 1999. godine, donio je

ODLUKU

Odbija se apelacija predsjednika Skupštine Kantona posavskog protiv presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj U-25/98 od 10. novembra 1998. godine.

Odluku objavit u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

1. Činjenično stanje

Premijer Federacije Bosne i Hercegovine je 14. jula 1998. godine podnio zahtjev Ustavnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine za utvrđivanje ustavnosti više odredbi Ustava Kantona posavskog. Jedna od odredbi tog ustava, za koju premijer tvrdi da je neustavna, jeste i član 78. koji glasi:

“Do donošenja zakona i drugih kantonalnih propisa primjenjivat će se svi zakoni, propisi i sudska pravila koja su na snazi u Federaciji, kao i propisi Hrvatske Republike Herceg-Bosne, ako nisu u suprotnosti sa ovim Ustavom i zakonima Federacije”.

U svojoj presudi broj U-25/98 od 10. novembra 1998. godine, Ustavni sud Federacije je utvrdio da navedeni član 78. nije u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, između ostalog, zato što propisuje pitanja koja su u isključivoj nadležnosti Federacije.

2. Apelacija

Predsjednik Skupštine Kantona posavskog je podnio apelaciju pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine protiv presude od 10. novembra 1998. godine. U svojoj apelaciji on tvrdi da je ta presuda, u dijelu u kojem je proglasila član 78. Ustava Kantona posavskog neustavnim, prekršila član III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine kao i tač. 2. i 3. Aneksa II ovog ustava.

3. Dopuštenost

Prema članu VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud Bosne i Hercegovine ima apelacionu nadležnost o pitanjima iz Ustava kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini. Pitanje je da li se Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine može smatrati "sudom" u okviru značenja iz tog člana.

Prema Ustavu Federacije, Ustavni sud Federacije je važan dio sudskog sistema Federacije. Ustav Federacije govori o njemu kao jednom od sudova Federacije i specificira sudske funkcije koje on vrši. U tim okolnostima, čini se da nema valjanog razloga zašto se on ne bi smatrao "sudom" u okviru značenja člana VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine. Efektivnost apelacione kontrole koju vrši Ustavni sud Bosne i Hercegovine zaista bi bila značajno reducirana ako se protiv presuda ustavnih sudova entiteta ne bi mogle podnositi apelacije Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine u pogledu njihove saglasnosti sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je nadležan da ispita da li je presuda Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine u saglasnosti sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

4. Zaključak

U konkretnom slučaju, predsjednik Skupštine Kantona posavskog tvrdi da je presuda Ustavnog suda Federacije, u dijelu koji utvrđuje da član 78. Ustava Kantona posavskog nije u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, nije u skladu sa članom III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine kao i tač. 2. i 3. Aneksa II. ovog ustava.

Prema članu III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, entiteti i sve njihove administrativne jedinice će se u potpunosti povinovati Ustavu i opći principi međunarodnog prava predstavljaju integralan dio pravnog poretka Bosne i Hercegovine i entiteta. Tač. 2. i 3. Aneksa II propisuju kontinuitet propisa koji su bili na snazi kada je Ustav stupio na snagu, kao i nastavak sudskih i upravnih postupaka koji su u to doba bili u toku. Ustavni sud zaključuje da presuda protiv koje je apelacija uložena ne krši nijedan od ovih članova.

Na osnovu navedenog Ustavni sud je ocijenio da član 78. Ustava Kantona posavskog nije u saglasnosti sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

Ovu odluku Ustavni sud je donio u sastavu: predsjednik Suda prof. dr. Kasim Begić i sudije Marko Arsović, Hans Danelius, prof dr. Louis Favoreu, prof dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić i prof dr. Vitomir Popović.

U ovoj odluci izdvojili su mišljenja sudije Marko Arsović i prof. dr. Vitomir Popović.

U 5/99
Sarajevo
3. decembra 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof. dr. Kasim Begić

Ustavni sud Bosne i Hercegovine nadležan je da ispituje da li je presuda (odluka) ustavnog suda entiteta u saglasnosti sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

Presuda Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, kojom je utvrđeno da odredba člana 78. Ustava Kantona posavskog nije u skladu sa Ustavom Federacije BiH, nije u nesaglasnosti sa Ustavom BiH (član III/3.(b) i Aneks II/2. i 3.).

ANEKS
- Izdvojeno mišljenje sudije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Marka Arsovića u odluci broj U 5/99

Zastupam načelno gledište da Ustavni sud Bosne i Hercegovine (dalje: Sud), po članu VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine nema apelacionu jurisdikciju nad odlukama ustavnih sudova entiteta Bosne i Hercegovine, Takvu jurisdikciju Sud pogotovo ne može imati ako se odluka entitetskog ustavnog suda, kao u konkretnom slučaju, odnosi na materiju koja spada u isključivu nadležnost entiteta. Zbog toga je predmetnu apelaciju, podnesenu protiv presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u krajnjoj analizi, ova presuda rješava spor o normativnim kompetencijama između Federacije i jednog od njenih kantona, što se uopće ne tiče Ustava Bosne i Hercegovine) trebalo odbaciti zbog “nenadležnosti”, u smislu člana 55. stav 1. tačka 1. Poslovnika Suda, a ne “odbiti kao neosnovanu”.

Pod pojam “suda”, upotrijebljenog u odredbi člana VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, ne mogu se podvesti entitetski ustavni sudovi. Tako kako su pravno “profilisani”, entitetski ustavni sudovi se dalekosežno (ontološki) razlikuju od redovnih sudova (po “mjestu” u funkcijama koje imaju u cjelokupnom državno-pravnom sistemu, po karakteru i djejtvu odluka koje donose itd.). Budući da ocjenjuju ustavnost (zakonitost) isključivo općih pravnih akata, dakle da nemaju takve kompetencije u pogledu pojedinačnih pravnih akata - ni upravnih, ni sudskih, entitetski ustavni sudovi nemaju sa redovnim sudovima čak ni neku instancionu vezu. Oni zbog toga nisu “sudovi”, već “ustavni sudovi” - bez ove odrednice “ustavni” pojmovno se potpuno poništavaju. Doduše, u ovoj ustavnoj odredbi koristi se sintagma “svaki sud ...”. Ali ako ustavni sud po svom “biću” nije sud, ne može ga tu uključiti ni ova odrednica “svaki”. Ova sintagma označava samo “množinu” sudova i dovoljno je objašnjena činjenicom da u entitetima Bosne i Hercegovine postoji zaista čitavo mnoštvo trostepeno organizovanih redovnih sudova. Tačno je da Ustav Federacije Bosne i Hercegovine (IVc. član 1) “svoj” Ustavni sud izričito unosi u sistem sudova, ali to ne mijenja stvar. Ovime ne može biti supstanciran nikakav ozbiljan argument, upotrebljiv na nivou načelnog problema koji je ovdje postavljen. Jer, osim što se povlači iz puke forme, on ne može da prevlada još dvije teške prepreke: a) Ustav Republike Srpske (glave IX. i X) postupa upravo suprotno: on “svoj” Ustavni sud ne unosi u sistem sudova, već ga tretira kao poseban sud i b) pitanje dopustivosti apelacije mora se na isti način riješiti u pogledu odluka oba entitetska ustavna suda. Dakle, da je ustavotvorac htio da pod apelacionu jurisdikciju Suda stavi i odluke entitetskih ustavnih sudova, on bi u ovoj ustavnoj odredbi, pored sudova, izričito naveo i ustavne sudove.

Ispravnost ovog gledišta potvrđuje čitav niz drugih i drugačijih argumenata. Pošto nema prostora čak ni za to da ih iscrpno imenujem, a kamoli obradim, navodim

nekoliko najvažnijih. Entitetskim ustavnim sudovima povjerena je kontrola ustavnosti u okviru relativno autonomnih entitetskih ustavnih sistema. Entitetski ustav je njihov "posljednji" kriterij i autoritet. Da bi ispunili tu funkciju, njihove odluke moraju biti "konačne i obavezujuće", moraju imati autoritet *res indicata*, što apsolutno isključuje mogućnost njihove instancione podređenosti. Bez toga oni ne bi mogli biti ustavni sudovi. Stavljanje njihovih odluka pod direktnu apelacionu kontrolu, označilo bi definitivno sistem kontrole ustavnosti u Bosni i Hercegovini kao unitarno (hijerarhijski) uređen sistem, a to bi bilo krajnje neprimjereno obliku državnog uređenja Bosne i Hercegovine. Takva kontrola nema opravdanja ni sa procesne tačke gledišta, jer nije moguće reći da te odluke povređuju Ustav Bosne i Hercegovine, kad one ovaj ustav i ne uzimaju u obzir. One, dakle, ne mogu *eo ipso* povrijediti Ustav Bosne i Hercegovine. Mogu opći akti, čiju ustavnost one ocjenjuju, povrijediti Ustav Bosne i Hercegovine, ali u takvom slučaju nema prepreka da se o tome pokrene spor pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine, u okviru njegove nadležnosti iz člana VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, dakle, u okviru one vrste nadležnosti gdje ovaj Sud vrši također apstraktnu kontrolu ustavnosti. Ne može se, uostalom, apelaciona jurisdikcija Suda pravilno definirati, ako se ne utvrdi njen odnos prema drugim vrstama njegove nadležnosti. Apstraktnom kontrolom ustavnosti, na što se svode njegove nadležnosti iz tačaka a. i c. ove ustavne odredbe, Sud ustvari štiti Ustav Bosne i Hercegovine od povreda koje mu mogu nanijeti opći pravni akti. Onda bi svrha njegove apelacione jurisdikcije (iz tačke b. ove ustavne odredbe) mogla biti samo u tome da se Ustav zaštiti od povreda koje mu mogu nanijeti pojedinačni pravni akti, a takve akte donosi samo redovni sud (ne i entitetski ustavni sud). I, uopće, brižljiva analiza čitavog ovog problema otkriva da isključenjem odluka entitetskih ustavnih sudova iz njegove apelacione jurisdikcije, ne umanjuje moć Suda da štiti Ustav Bosne i Hercegovine, što mu je glavna funkcija.

U svemu ovome jedini problem predstavlja činjenica što neke važne pravne oblasti (ljudska prava u prvom redu) naporedo uređuju i Ustav Bosne i Hercegovine i entitetski ustavi. Ljudska prava se, doduše, najčešće povređuju pojedinačnim pravnim, ali mogu biti povrijeđena i općim pravnim aktom, čiju je ustavnost nadležan da cijeni i entitetski ustavni sud. Ovaj se problem može riješiti na dva načina: a) prvi je već naveden i on podrazumijeva sistem "dvostrukih" odluka; b) u ovoj materiji izuzetno treba dopustiti apelaciju i protiv odluka entitetskih ustavnih sudova. Problem treba, u svakom slučaju, riješiti tako da se zadovolje dva važna interesa: da se sačuva status entitetskih ustavnih sudova kao istinskih ustavnih sudova i, drugo, da se Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine omogućiti da u ovoj izuzetno važnoj materiji efikasno i sveobuhvatno štiti Ustav Bosne i Hercegovine (integralno međunarodno pravo). Međutim, konkretni slučaj ne zahtijeva da se bliže bavim ovim složenim problemom.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na osnovu člana VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 55. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 3. decembra 1999. godine, donio je

ODLUKU

Odbacuje se apelacija gospodina Z. O. iz Banje Luke, protiv presude Vrhovnog suda Republike Srpske, broj Rev. 25/95 od 17. jula 1995. godine.

Odluku objaviti u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

Gospodin Z. O. iz Banje Luke obratio se Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine apelacijom protiv presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj Rev. 25/95 od 17. jula 1995. godine.

Apelant je naveo da je Vrhovni sud Republike Srpske, presudom broj Rev. 25/95, odlučivao o reviziji tuženog Zavoda za izgradnju Banje Luke u predmetu ustanovljenja valjanosti ugovora o udruživanju sredstava između tužitelja kao udružioca sredstava i tuženog kao izvođača radova, a protiv presude Višeg suda u Banjoj Luci, broj GŽ-1943/90 od 3. septembra 1990. godine. Smatra da pobijana presuda Vrhovnog suda Republike Srpske, kojom se revizija uvažava, obje nižestepene presude preinačavaju, a tužitelj Z. O. odbija sa tužbenim zahtjevom, narušava njegovo imovinsko pravo iz člana II Ustava Bosne i Hercegovine, po osnovu ugovora o udruživanju sredstava.

Prema članu XII Ustava Bosne i Hercegovine, Ustav stupa na snagu nakon potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini kao ustavni akt koji amandmanski zamjenjuje i stavlja van snage Ustav Republike Bosne i Hercegovine. Opći okvirni sporazum je potpisan 14. decembra 1995. godine pa, prema tome, proizilazi da se ni Ustav Bosne i Hercegovine nije mogao ranije primjenjivati.

Prema članu VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u Ustavu, kada postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske, za koju gospodin Z. O. tvrdi da je povrijedila njegovo pravo na imovinu, donesena je 17. jula 1995. godine, tj. prije nego stoje Ustav Bosne i Hercegovine stupio na snagu.

Na osnovu utvrđenog, jasno je da Ustavni sud nije nadležan da ocjenjuje presudu koja je donesena prije stupanja na snagu Ustava Bosne i Hercegovine.

Ovu odluku donio je Ustavni sud u sastavu: predsjednik Suda prof. dr. Kasim Begić i sudije Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko i Azra Omeragić.

U 9/99
Sarajevo
3. decembra 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof dr. Kasim Begić

Ustavni sud Bosne i Hercegovine nije nadležan da ocjenjuje presudu koja je donesena prije stupanja na snagu Ustava Bosne i Hercegovine.

RJEŠENJA
USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE
1999. GODINA
II. dio

(BOSANSKI JEZIK)

Ustavni Sud Bosne i Hercegovine, na osnovu člana VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 54. Poslovnika Ustavnog suda, na sjednici održanoj 5. novembra 1999, donio je

RJEŠENJE

Odbacuje se apelacija firme “POTKA” d.o.o. iz Tomislavgrada, protiv presude Višeg suda u Mostaru broj U.177/96 od 27. novembra 1998.

Rješenje objaviti u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

Firma “POTKA” d.o.o. iz Tomislavgrada je 18. juna 1999. podnijela apelaciju protiv presude Višeg suda u Mostaru broj U.177/96 od 27. novembra 1998. Firma je tražila od Ustavnog suda da procijeni ustavnost ove presude u skladu sa članom VI/3. (b) Ustava Bosne i Hercegovine.

1. Činjenično stanje

Takozvano “Ministarstvo financija Hrvatske Republike Herceg-Bosne” je 23. oktobra 1996., na žalbu protiv prvostepene odluke tomislavgradske porezne uprave od 6. juna 1996., naložilo podnosiocu žalbe da plati izvjesni iznos na ime poreza i doprinosa za javno osiguranje. Viši sud u Mostaru je 27. novembra 1998. potvrdio odluku takozvanog Ministarstva.

2. Apelacija

Podnosilac apelacije se žali da je presuda Višeg suda u Mostaru povrijedila njegova ustavna prava iz člana II Ustava BiH. Podnosilac se dalje žali da je Odluka Višeg suda u

Mostaru zasnovana na pogrešno utvrđenom činjeničnom i pravnom stanju. Podnosilac zato predlaže da Ustavni sud poništi osporenu odluku i vrati predmet Višem sudu u Mostaru na ponovni postupak.

3. Zaključak

Ustavni sud smatra da Sud ima drugostepenu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini (član VI/3. (b) Ustava BiH).

Međutim, prema Poslovniku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude koja se njome pobija iscrpljeni svi drugi pravni lijekovi (član 11. Poslovnika Suda).

Ustavni sud ističe da je podnosilac podnio žalbu Ustavnom sudu protiv odluke Višeg suda u Mostaru, koji nije najviši sud u Federaciji Bosne i Hercegovine. Prema odgovarajućim odredbama Zakona o upravnim sporovima Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 2/98), podnosilac je na raspolaganju imao još jedan lijek protiv presude Višeg suda, jer je mogao podnijeti žalbu Vrhovnom sudu Federacije. Nadalje, podnosilac nije naznačio bilo kakav razlog zašto se taj lijek ne bi mogao smatrati efikasnim u okolnostima konkretnog slučaja.

Ustavni sud stoga utvrđuje da se apelacija mora odbaciti na temelju toga što podnosilac nije iscrpio sve raspoložive pravne lijekove.

Ustavni sud je donio ovu odluku u sastavu: predsjednik Suda prof. dr. Kasim Begić i sudije Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof. dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić, prof. dr. Vitomir Popović i Mirko Zovko.

U 13/99
Sarajevo
5. novembra 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof. dr. Kasim Begić

Ustavni sud stoga utvrđuje da se apelacija mora odbaciti na temelju toga što podnosilac nije iscrpio sve raspoložive pravne lijekove.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na osnovu člana VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 70. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 2/97, 16/99 i 20/99), na sjednici održanoj 3. decembra 1999. godine, donio je

RJEŠENJE

Obustavlja se izvršenje presude Osnovnog suda u Prijedoru, broj P-61/96, od 27. decembra 1996. godine, potvrđene po žalbi presudama Okružnog suda u Banjoj Luci, broj GŽ-474/97 od 25. septembra 1997. godine i Vrhovnog suda Republike Srpske, broj Rev. 91/98 od 26. maja 1999. godine.

Rješenje stupa na snagu odmah, a obustava izvršenja ostaje na snazi do donošenja odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine o apelaciji S. Z. protiv presude Vrhovnog suda Republike Srpske, broj Rev. 91/98, od 26. maja 1999. godine.

Ovo rješenje objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine" i "Službenom glasniku Republike Srpske".

Obrazloženje

Presudom Osnovnog suda u Prijedoru, broj P-61/96 od 27. decembra 1996. godine, odbijen je tužbeni zahtjev S. Z. iz Prijedora, za poništenje ugovora o zamjeni nekretnina, zaključenog 10. augusta 1995. godine sa tuženim B. V. Istom presudom Osnovni sud je usvojio zahtjev B. V da se S. Z. sa svojom djecom iseli iz porodične kuće u Prijedoru i predaje u posjed B. V.

Drugostepenom presudom Okružnog suda u Banjoj Luci, broj GŽ-474/97 od 25. septembra 1997. godine, žalba S. Z. je odbijena i potvrđena prvostepena presuda.

Presudom Vrhovnog suda Republike Srpske, broj Rev-91/98 od 26. maja 1999. godine, odbijena je revizija S. Z. protiv drugostepene presude.

S. Z., koju zastupa M. K., advokat iz Banje Luke, 21. oktobra 1999. godine podnijela je Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine apelaciju protiv presude Vrhovnog suda Republike Srpske. Apelantica tvrdi da je osporena presuda, kao i presude prvostepenog i drugostepenog suda, zasnovana na pogrešnoj primjeni materijalnog prava, jer su

zanemarene ratne okolnosti u kojima je ona zaključila ugovor o zamjeni svoje kuće za drugu nekretninu, kada je bilo posebno teško pripadnicima malobrojnijeg naroda na određenom području. Dalje navodi da je bila prisiljena da zaključi takav ugovor i da su ovim presudama, kojima se taj ugovor potvrđuje, povrijeđena njena ljudska prava na mirno uživanje imovine, na poštivanje doma i na pravično suđenje, koja jamče Ustav Bosne i Hercegovine i Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

S. Z. je, također, zatražila da Ustavni sud Bosne i Hercegovine obustavi izvršenje prvostepene presude Osnovnog suda u Prijedoru, ističući da bi, izvršenjem navedene presude, bila dovedena u vrlo težak položaj, jer bi sa svojom porodicom, praktično, bila izbačena na ulicu, a nema kod koga da se skloni.

O apelaciji je obaviješten i tuženi B. V i od njega je zatraženo da dostavi odgovor, što on, međutim, nije učinio.

Prema članu 70. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Ustavni sud može, do donošenja konačne odluke, u cjelini ili djelimično, privremeno obustaviti izvršenje odluka, zakona (akata) ili pojedinačnih akata ako bi zbog njihovog izvršenja mogle nastupiti neotklonjive štetne posljedice.

Ustavni sud smatra da bi zbog izvršenja presude Osnovnog suda u Prijedoru, broj P-61/96, od 27. decembra 1996. godine, čiju će ustavnost ocjenjivati u postupku pokrenutom apelacijom protiv osporene presude Vrhovnog suda Republike Srpske, za S. Z. mogle nastupiti neotklonjive štetne posljedice.

Stoga, Ustavni sud je ocijenio da su ispunjeni uvjeti da privremeno obustavi izvršenje presude Osnovnog suda u Prijedoru, koje su po žalbama potvrdili Okružni sud u Banjoj Luci i Vrhovni sud Republike Srpske.

Ovo rješenje donio je Ustavni sud Bosne i Hercegovine u sastavu: predsjednik Suda prof. dr. Kasim Begić i sudije Marko Arsović, Hans Danelius, prof dr. Louis Favoreu, prof dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić i prof dr. Vitimir Popović.

U 15/99
Sarajevo
3. decembra 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof dr. Kasim Begić

Ustavni sud može privremeno obustaviti izvršenje prvostepene presude, koja je potvrđena drugostepenom presudom i presudom vrhovnog suda entiteta koja se osporava apelacijom, ako utvrdi da bi zbog izvršenja prvostepene presude za podnosioca apelacije mogle da nastupe neotklonjive štetne posljedice (član 70. Poslovnika Ustavnog suda).

**ODLUKE
USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE
1999. GODINA
II. dio**

(HRVATSKI JEZIK)

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na temelju članka VI/2.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 13. i 14. kolovoza 1999. godine, donio je

POSLOVNIK

o izmjenama i dopunama Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Članak 1.

U Poslovniku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 2/97), u članku 2. dodaju se stavci 2. i 3., koji glase:

"Sud je neovisan o drugim tijelima državne vlasti.
Sud svoju organizaciju i djelatnost ostvaruje na principu financijske samostalnosti."

Članak 2.

U članku 11. stavak 1. točka b) mijenja se i glasi:

"b) stranke u postupku u kojemu je donesena presuda koja se pobija apelacijom i sud čija je presuda predmetom apelacije (članak VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine)."

U stavku 3. riječi: "30 dana" zamjenjuju se riječima: "60 dana".

Članak 3.

U članku 12. u stavku 3. dodaju se nove toč. 5. i 6., koje glase:

"5. ako je o istoj stvari Sud ranije odlučio";

"6. ako je apelacija očigledno *{prima facie}* neutemeljena".

Iza stavka 3. dodaje se stavak 4., koji glasi:

"Sud, nakon što mu budu predočene apelacije koje nisu stavljene na listu predmeta za odlučivanje, može odlučiti staviti ih na listu".

Dosadašnji stavak 4. postaje stavak 5.

Dodaje se stavak 6., koji glasi:

“U slučajevima iz stavka 3. ovog članka Sud donosi rješenje, a podnositelj apelacije se pismeno izvješćuje o razlozima zbog kojih apelacija nije stavljena na listu predmeta za odlučivanje”.

Članak 4.

U članku 16., iza stavka 1., dodaje se novi stavak 2., koji glasi:

“Sud dostavlja apelaciju i drugoj stranci u postupku u kojemu je donesena presuda koja se pobija apelacijom, radi davanja odgovora.”

Dosadašnji stavak 2. postaje stavak 3.

Dodaje se stavak 4. koji glasi:

“U slučaju odbacivanja apelacije Sud može donijeti odluku, a da prethodno apelacija nije dostavljena drugoj stranci na izjašnjenje.”

Članak 5.

U članku 72. dodaju se stavci 2. i 3., koji glase:

“U ostvarivanju svoje financijske samostalnosti Sud:

- utvrđuje prijedlog proračunskih sredstava potrebitih za izvršavanje ovlasti Suda i upućuje ga Predsjedništvu Bosne i Hercegovine radi uključivanja u prijedlog proračuna, u smislu članka VIII Ustava;
- donosi financijski plan Suda u kojemu planira i donosi odluke o ostvarenju prihoda i izvršenju rashoda u tekućoj godini;
- odlučuje o korištenju donacija i drugih izvora prihoda.”

Članak 6.

U članku 78. riječi: “10 mjeseci” zamjenjuju se riječima: “20 mjeseci”.

Članak 7.

Iza članka 82. dodaje se novi članak 82.a, koji glasi:

Članak 82.a

Predsjednik Suda, odnosno sudac, neće sudjelovati u radu i odlučivanju o zahtjevu za pokretanje postupka odnosno apelaciji:

- ako ima neki osobni interes u konkretnom slučaju;
- ako je sudjelovao u donošenju odluke koja je predmetom spora, u svojstvu suca, stranke u postupku ili punomoćnika stranke, odnosno presude koja je

predmetom apelacije ili zakona čija se ocjena kompatibilnosti traži (članak VI/3. Ustava), kao i u slučaju preispitivanja proceduralne ispravnosti predložene odluke Parlamenta skupštine Bosne i Hercegovine (članak IV/3.(f) Ustava);

- ako postoje druge okolnosti koje izazivaju dvojbu u njegovu nepristranost.

Sudac, o čijem se izuzeću odlučuje, može dati odgovor na prijedlog o izuzeću.

Članak 8.

U članku 88. stavak 1. iza alineje 4. dodaje se nova alineja, koja glasi:
ako funkciju suca ne obnaša sukladno članku 83. ovog poslovnika”.

Članak 9.

U članku 102. stavak 2. se briše, a dosadašnji stavak 3. postaje stavak 2.

Članak 10.

Ovaj poslovnik postaje pravomoćan danom donošenja.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članaka 54. i 56. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 24. rujna 1999. godine, je donio

ODLUKU

Usvaja se apelacija P. J. iz Banjaluke, te se:

- ukida rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske broj Rev. 82/97 od 4. studenoga 1997. godine i rješenje Višeg suda Banjaluka GŽ. 547/96 od 31. prosinca 1996. godine, zbog kršenja apelantovih ustavnih prava iz članka II st. 2., 3.(e), (f) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, pravo na pristup sudu iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije o ljudskim pravima, prava na štovanje njihovog doma iz članka 8. Europske konvencije, i njihovog prava na mirno uživanje u njihovoj imovini iz članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju;
- potvrđuje presuda Osnovnog suda Banjaluke broj P-1016/96 od 26. kolovoza 1996. godine, čija izreka glasi:
“Tuženi D. S. je dužan predati u posjed tužitelju P. J. stan koji se nalazi u Banjaluci, u ulici Brace Potkonjaka broj 16, broj stana 11, na I spratu, u površini od 42 m², slobodan od osoba i eventualnih osobnih stvari u roku od 15 dana po pravomoćnosti presude, pod prijetnjom izvršenja.”

Odluku objaviti u “Službenom listu Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

1. Činjenično stanje

Gospodin P. J. je podnio apelaciju Ustavnom sudu protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj Rev. 82/97 od 4. studenoga 1997. godine.

Ustavni sud je 19. kolovoza 1999. zatražio od gospodina D. Š. da dostavi odgovor u pismenoj formi na navode apelacije. Sud nije dobio odgovor pa je razmatrao predmet na temelju apelacije i priloženih spisa.

Apelant P. J. je iznio sljedeće činjenice koje tuženi D. S. nije pobio:

Gospodin P. J. je nositelj stanarskog prava na dvosobnom stanu koji se nalazi u ulici Brace Potkonjaka broj 16/1 u Banjaluci. Gospodin D. S., izbjeglica iz Sanskog Mosta, je 21. listopada 1995. prisilio apelanta i njegovu obitelj da napuste stan. On sada živi u tom stanu i onemogućuje obitelji P. J. da se vrati u svoj stan.

Gospodin P. J. je pokrenuo postupak pred Osnovnim sudom u Banjaluci koji je 26. kolovoza 1996. godine utvrdio da je gospodin P. J. nositelj stanarskog prava na predmetnom stanu i da gospodin D. S. stan mora napustiti.

Viši sud u Banjaluci je 31. prosinca 1996. godine uvažio žalbu gospodina D. Š. izrečenu protiv odluke Osnovnog suda. Prema mišljenju Višeg suda za rješavanje ovog predmeta mjerodavno je upravno tijelo, a ne redoviti sud. Protiv rješenja Višeg suda P. J. je izrekao reviziju Vrhovnom sudu Republike Srpske koji je 4. studenoga 1997. godine odbio reviziju, odnosno potvrdio odluku Višeg suda.

2. Apelacija

Apelant se žali da su rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske od 4. studenoga 1997. i Višeg suda u Banjaluci od 31. prosinca 1996. povrijedila njegovo pravo na uvažavanje njegovog doma iz članka 8. Europske konvencije o ljudskim pravima, kao i njegovo pravo na mirno uživanje u svojoj imovini iz Članka 1. Protokola broj 1 na Konvenciju.

3. Dopustivost predmeta

Na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud ima apelacijsku jurisdikciju nad pitanjima po ovom ustavu koja proističu iz mišljenja bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini. Sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude koja se njome pobija iscrpljeni svi pravni lijekovi i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije zaprimio odluku (članak 11. Poslovnika Suda).

Ustavni sud smatra da rješenje Vrhovnog suda u Banjaluci onemogućuje gospodinu P. J. da se vrati u svoj stan i da glede toga sprovede sudski postupak. Ovaj slučaj bi, prema tomu, mogao pokrenuti pitanja iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije, iz članka 8. Europske konvencije i članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju. Prema članku II/2. Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud izravno primjenjuje Europsku konvenciju i njene protokole u Bosni i Hercegovini koji imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. Gospodin P. J. je podnio apelaciju u roku koji je određen člankom 11. Poslovnika Suda. Ustavni sud, stoga, smatra apelaciju gospodina P. J. dopustivom.

4. Zaključak

Ustavni sud će razmotriti je li rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske od 4. studenoga 1997. povrijedilo prava gospodina P.J. iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije, članka 8. Europske konvencije, i članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju.

a) Članak 6. stavak 1. Europske konvencije glasi:

“Svatko ima pravo da zakonom određen, neovisan i nepristran tribunal, pravično, javno i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama građanske prirode...”

Prema jurisprudenciji Europskog suda za ljudska prava, pravo na posjedovanje sopstvenog doma je “građansko pravo” u smislu članka 6. stavak 1. Europske konvencije (Europski sud za ljudska prava, *Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 21. studenoga 1986., serija A broj 109, stavak 68). Ustavni sud stoga smatra da spor oko predmetnog stana potpada pod okvire članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Ustavni sud dalje ističe da pravo pristupa sudu predstavlja element inherentan pravu izrečenom u članku 6. stavak 1. Europske konvencije (Europski sud za ljudska prava, *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 21. veljače 1975, serija A broj 18, stavak 36).

Potvrđujući rješenje Višeg suda u Banjaluci od 31. prosinca 1996. godine, Vrhovni sud Republike Srpske je rješenjem od 4. studenoga 1997. godine isključio svaku mogućnost da apelant na redovitom sudu dobije odluku u sporu oko njegovog stana. Međutim, prema čl. 10. i 30. Zakona o stambenim odnosima Republike Srpske (“Službeni list SRBiH”, broj 14/84 i 12/87; “Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 19/93) redoviti sudovi su mjerodavni odlučivati o ovom pitanju.

Ovaj zaključak je podržan i presudom broj Rev. 549 Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine od 19. svibnja 1988. godine. Vrhovni sud je utvrdio da, prema članku 10. spomenutog zakona, sporovi oko stambenih odnosa se općenito rješavaju na mjerodavnim sudovima, a upravna tijela su mjerodavna samo kada je to određeno ovim zakonom. U konkretnom slučaju takva mjerodavnost nije specificirana. Zato je pristup upravnim tijelima podnositelju, također, pravno onemogućen.

Sud zaključuje da rješenje Višeg suda koje je potvrđeno i rješenjem Vrhovnog suda onemogućuje apelantu pristup, kako sudskim tako i upravnim tijelima, i tako mu uskraćuju svaku mogućnost da dođe do odluke u sporu oko njegovog stana. Prema tomu, ova rješenja krše pravo gospodina P. J. na pristup sudu iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

b) Članak 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda glasi:

“Svatko ima pravo na uvažavanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske.

Državne vlasti neće se miješati u vršenje ovog prava, osim ako to nije predviđeno zakonom i ako je nužno u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”

Prema podacima koje je apelant dostavio, a koje tuženi nije pobio, apelant je sa svojom obitelji bio stalno nastanjen u stanu u ulici Brace Potkonjaka 16/1 u Banjaluci. Ni on ni njegova obitelj nisu imali namjeru napustiti ga, već ih je gospodin D. S. na to prisilio. Stan, bez dvojbe, mora biti smatran obiteljskim domom.

Ustavni je sud već utvrdio daje rješenje Vrhovnog suda u Banjaluci od 4. studenoga 1997. godine uskratilo apelantu svaku pravnu mogućnost vraćanja u stan. Ovo rješenje se, stoga, kosi s njegovim pravom na uvažavanje njegovog doma glede članka 8. stavak 1. Europske konvencije.

Sukladno članku 8. stavak 2. Europske konvencije, a prema tumačenju Europskog suda za ljudska prava, ovakvo sučeljavanje bi moglo biti opravdano da je “predviđeno zakonom”, da ima određen cilj koji je legitiman na temelju ovog stavka i da je “nužno u demokratskom društvu” za ovaj cilj (*Gillow* presuda, vidi str. 2., stavak 48).

Ustavni sud podsjeća na svoj narečeni zaključak da, u smislu članka 6. Europske konvencije, rješenja Vrhovnog suda u Banjaluci i Višeg suda u Banjaluci nisu sukladna Zakonu o stambenim odnosima Republike Srpske. Kako miješanje u apelantovo pravo na uvažavanje doma nije bilo “sukladno zakonu” u smislu stavka 2. članka 8. Europske konvencije ono, dakle, nije bilo opravdano. Prema tomu, Ustavni sud smatra da su ova rješenja povrijedila apelantovo pravo na uvažavanje njegovog doma iz članka 8. Europske konvencije.

c) Članak 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju glasi:

“Svaka fizička i pravna osoba ima pravo mirno uživati u svojoj imovini. Nitko ne može biti lišen imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ne utječu ni na koji način na pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulirala korištenje imovine sukladno općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni.”

Stanarsko pravo podrazumijeva, između ostalog, pravo na neometano i stalno korištenje stana, mogućnost članova obiteljskog domaćinstva da dobiju stanarsko pravo nakon smrti nositelja stanarskog prava ili nakon prestanka njegovog stanarskog prava iz drugih razloga, i automatsko dobivanje zajedničkog stanarskog prava supružnika nositelja stanarskog prava koji dijeli s njim kućanstvo. Ustavni sud zato zaključuje da apelantovo stanarsko pravo na njegov stan predstavlja "imovinu" u smislu članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju.

Prema jurisprudenciji Europskog suda za ljudska prava, članak 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju obuhvata tri različita pravila. "Prvo, koje je izraženo u prvoj rečenici prvog stavka i koje je općenite prirode, izražava princip mirnog uživanja u imovini. Drugo pravilo, u drugoj rečenici istog stavka, pokriva lišavanje imovine i podvrgava ga izvjesnim uvjetima. Treći, sadržan u drugom stavku, dopušta da države potpisnice imaju pravo, među ostalim, kontrolirati korištenje imovine sukladno općem interesu, sprovođenjem takvih zakona koje smatraju potrebitim za tu svrhu" (vidi *inter alia*, Europski sud za ljudska prava, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, presuda od 23. rujna 1982., serija A broj 52 stavak 61., i *Scollo protiv Italije*, presuda od 28. rujna 1995., serija A broj 315-C, stavak 26. sa daljnjim referencama).

Sud podsjeća na zaključke u svezi članaka 6. i 8. Europske konvencije da je rješenje Vrhovnog suda u Banjaluci od 4. studenoga 1997. onemogućilo apelantu povrat njegovog stana na zakonit način. Rješenje je, prema tomu, lišilo apelanta njegove imovine u smislu drugog pravila članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju, kao što je prethodno narečeno. Prema ovoj odredbi, ovo lišavanje može biti opravdano samo u javnom interesu i pod zakonom određenim uvjetima. Ustavni sud je, međutim, već zaključio da rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske nije sukladno Zakonu o stambenim odnosima Republike Srpske. Prema tomu, remećenje nije opravdano. Zato je rješenje, također, povrijedilo apelantovo pravo na mirno uživanje u njegovoj imovini iz članka 1. Protokola broj 1 na Konvenciju.

Ustanovivši povredu apelantovih prava iz čl. 6. i 8. Konvencije i iz članka 1. Protokola broj 1 na Konvenciju, Sud je odlučio ukinuti rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske od 4. studenoga 1997. i Višeg suda od 31. prosinca 1996. i potvrditi presudu Osnovnog suda od 26. kolovoza 1996. koja nalaže tuženom D. Š. da napusti stan u ul. Brace Potkonjaka 16/1 stan broj 11 u Banjaluci, i da ga preda gospodinu P.J. u roku od 15 dana. U oprečnom, odluka će biti prisilno sprovedena.

Ustavni sud nalaže mjerodavnim tijelima Republike Srpske da vrati gospodina P.J. u posjed njegovog stana.

Prema članku II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Ustavni sud je donio ovu odluku u sastavu: predsjednik Suda prof. dr. Kasim Begić i suci Marko Arsović, Hans Danelius, prof dr. Louis Favoreu, prof dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić i Mirko Zovko

U 6/98
Sarajevo
24. rujna 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof dr. Kasim Begić

Ustanovivši da nasilno izbacivanje nositelja stanarskog prava iz stana predstavlja povredu doma iz članka 8. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, i povredu mirnog korištenja stana u smislu članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju, i da nepružanje sudske zaštite predstavlja povredu članka 6, Konvencije, Ustavni je sud, cijeneći da su time povrijeđena ustavna prava apelanta, naložio da se nositelj stanarskog prava, pod prijetnjom prinudnog izvršenja, vrati u svoj dom.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članaka 54. i 56. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 24. rujna 1999. godine, donio je

ODLUKU

Apelacija F. K i A. M. iz Banjaluke se usvaja, te se:

- ukidaju presuda Vrhovnog suda Republike Srpske broj Rev. 72/98 od 19. kolovoza 1998. i rješenje Okružnog suda Banjaluka broj GŽ-869/97 od 26. veljače 1998. godine zbog kršenja apelantovih ustavnih prava iz članka II st. 2., 3.(e), (f) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, prava na pristup sudu iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije o ljudskim pravima, prava na poštovanje njihovog doma iz članka 8. Europske konvencije, i njihovog prava na mirno uživanje u njihovoj imovini iz članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju;
- potvrđuje presuda Osnovnog suda Banje Luke broj P: 4049/96 od 26. lipnja 1997. u dijelu koji glasi:
“Nalaze se tuženom R. J. da isprazni od osoba i preda tužiteljici A. M. u posjed, slobodan od osoba i svojih osobnih stvari, jednosoban stan koji se nalazi u Banjaluci, u ul. Živojina Mišića broj 49/1, stan 19, u roku od 15 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja. ”

Odluku objaviti u “Službenom listu Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

1. Činjenično stanje

Gospođe F. K. i A. M. 9. prosinca 1998. godine uložile su, preko zastupnika, odvjetnika Z. B. iz Banjaluke, apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine protiv presude Vrhovnog suda Republike Srpske od 19. kolovoza 1998., broj Rev. 72/98.

Ustavni sud je 19. kolovoza 1999. zatražio od gospodina R. J. da dostavi pismeni odgovor na navode apelacije. Sud nije dobio odgovor, pa je Ustavni sud razmotrio predmet na temelju apelacije i priloženih spisa.

Apelantice gospođa F. K. i A. M. iznijele su sljedeće činjenice koje tuženi R. J. nije pobijao.

Gospođa F. K. je bila nositelj stanarskog prava na jednosobnom stan, koji se nalazi u ulici Živojina Mišića 49/1 u Banjaluci sve do 27. srpnja 1998. godine kada je umrla. Od 1986. godine gospođa A. M. je, zajedno sa svojim mužem, gospodinom A. M., član zajedničkog kućanstva, a od travnja 1991. godine ona je ispunila zakonske uvjete za stjecanje stanarskog prava u slučaju smrti gospođe F. K.

Gospodin R. J. ih je 24. kolovoza 1995. godine prisilio da napuste stan. On sada živi u spornom stanu i onemogućuje obitelji A. M. da se u njega vrati.

Apelanti su pokrenuli postupak pred Osnovnim sudom u Banjaluci, i Sud je 26. lipnja 1997. godine utvrdio da je gospođa F. K. stvarni nositelj stanarskog prava na predmetnom stanu, te da ga gospodin R. J. mora napustiti.

Okružni je sud u Banjaluci 26. veljače 1998. godine uvažio žalbu gospodina R. J. protiv presude Osnovnog suda. Prema rješenju Okružnog suda za rješavanje ovog predmeta mjerodavno je upravno tijelo, a ne redoviti sud. Po uloženoj reviziji podnositelja, Vrhovni je sud Republike Srpske, 19. kolovoza 1998. godine, potvrdio rješenje Okružnog suda.

2. Apelacija

Podnositelji se žale da su presuda Vrhovnog suda Republike Srpske od 19. kolovoza 1998. i rješenje Okružnog suda u Banjaluci od 26. veljače 1998. povrijedili njihovo pravo na sudsku zaštitu, njihovo pravo na poštovanje doma iz članka 8. Europske konvencije o ljudskim pravima i pravo na mirno uživanje u njihovoj imovini iz članka 1. Protokola broj 1 na Konvenciju.

3. Dopustivost predmeta

Ustavni sud konstatira da je gospođa A. M., kao član zajedničkog kućanstva i nasljednica gospođe F. K., imala pravni interes nastaviti postupak pred nižim sudovima nakon smrti gospođe F. K. na temelju zakonodavstva Republike Srpske. Ustavni je sud zato prihvata kao apellanticu u postupku pred Ustavnim sudom.

Na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud ima apelacijsku jurisdikciju nad pitanjima po ovom ustavu koja proističu iz mišljenja bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini. Sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude koja se njome pobija iscrpljeni svi pravni lijekovi i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku (Članak 11. Poslovnika Suda). U konkretnom predmetu, podnositelji su 13. studenoga 1998. godine primili presudu Vrhovnog suda od 19. kolovoza 1998. godine. Apelacija Ustavnom sudu datira od 9. prosinca 1998. godine pa je, prema tomu, podnesena u propisanom roku.

Ustavni sud smatra da presuda Vrhovnog suda u Banjaluci od 19. kolovoza 1998. godine onemogućuje gospođi A. M. da se vrati u svoj stan i da provede sudski postupak u tom pogledu. Ovaj slučaj bi mogao pokrenuti pitanja iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije, iz članka 8. Europske konvencije i članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju. Na temelju članka II/2. Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud izravno primjenjuje Europsku konvenciju i njene protokole u Bosni i Hercegovini koji imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.

Zato Ustavni sud smatra apelaciju dopustivom.

4. Zaključak

Članak 6. stavak 1. Europske konvencije glasi:

“Svatko ima pravo da zakonom određen, neovisan i nepristran tribunal, pravično, javno i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama građanske prirode...”

Prema jurisprudenciji Europskog suda za ljudska prava, pravo na posjedovanje sopstvenog doma je “građansko pravo” u smislu članka 6. stavak 1. Europske konvencije (Europski sud za ljudska prava, *Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 24. studenoga 1986., serija A broj 109, stavak 68). Ustavni sud, zato, smatra da spor oko predmetnog stana potpada pod okvire članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Ustavni sud dalje ističe da pravo pristupa sudu predstavlja element inherentan pravu iskazanom u članku 6. stavak 1. Europske konvencije (Europski sud za ljudska prava, *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 21. veljače 1975, serija A broj 18, stavak 36).

Potvrđujući presudu Okružnog suda u Banjaluci od 26. veljače 1998. godine, Vrhovni sud Republike Srpske je presudom od 19. kolovoza 1998. godine isključio svaku mogućnost da gospođa A. M. na redovitom sudu dobije odluku u sporu oko njenog stana. Međutim, prema čl. 10. i 30. Zakona o stambenim odnosima Republike Srpske (“Službeni list SRBiH”, broj 14/84 i 1⁸⁷; “Službeni list Republike Srpske”, broj 19/93), redoviti sudovi su mjerodavni odlučivati o ovom pitanju.

Ovaj je zaključak podržan i presudom broj Rev. 549 Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine od 19. svibnja 1988. godine. Vrhovni je sud ustanovio da, prema članku 10. spomenutog zakona, sporovi oko stambenih odnosa se općenito rješavaju na mjerodavnim sudovima, a upravna tijela su mjerodavna samo kada je to određeno ovim zakonom. U konkretnom slučaju takva mjerodavnost nije specificirana. Zato je pristup upravnim tijelima podnositeljima također pravno onemogućen.

Ustavni sud smatra da je rješenje Okružnog suda, koje je potvrđeno presudom Vrhovnog suda, onemogućilo apelantici pristup kako sudskim tako i upravnim tijelima, i na taj način joj uskratila svaku mogućnost dobivanja odluke u sporu oko njenog stana. Prema tomu, ova presuda krši pravo apelantice na pristup sudu iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Članak 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda glasi:

“Svatko ima pravo na poštovanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske.

Državne vlasti neće se miješati u vršenje ovog prava, osim ako to nije predviđeno zakonom i ako je nužno u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”

Prema podacima koje je apelantica dostavila, a koje tuženi nije pobijao, ona je sa svojom obitelji bila stalno nastanjena u stanu u ulici Živojina Mišića 49/1 u Banjaluci. Ni ona ni njena obitelj nisu imali namjeru napustiti ga, nego ih je gospodin R. J. na to prisilio. Stan, bez dvojbe, mora biti smatran obiteljskim domom.

Ustavni je sud već utvrdio da je presudom Vrhovnog suda u Banjaluci od 19. kolovoza 1998. godine apelantici uskraćena svaka pravna mogućnost vraćanja u stan. Ova presuda se zato kosi s njenim pravom na poštovanje njenog doma u smislu članka 8. stavak 1. Europske konvencije.

Sukladno članku 8. stavak 2. Europske konvencije, a prema tumačenju Europskog suda za ljudska prava, ovakvo sukobljavanje bi moglo biti opravdano da je “predviđeno zakonom”, da ima određen cilj koji je legitiman na temelju ovog stavka i da je “nužno u demokratskom društvu” za ovaj cilj (*Gillow* presuda, vidi str. 3, stavak 48).

Ustavni sud podsjeća na svoj narečeni zaključak da, u smislu članka 6. Europske konvencije, presuda Vrhovnog suda u Banjaluci nije sukladna Zakonu o stambenim

odnosima Republike Srpske. Kako miješanje u apelantino pravo na poštovanje doma nije bilo "sukladno zakonu" u smislu stavka 2. članak 8. Europske konvencije, ono dakle nije bilo opravdano. Prema tomu, Ustavni sud smatra da je ova presuda povrijedila apelantino pravo na poštovanje njenog doma iz članka 8. Europske konvencije.

Članak 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju glasi:

"Svaka fizička i pravna osoba ima pravo mirno uživati u svojoj imovini. Nitko ne može biti lišen imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ne utječu ni na koji način na pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulirala korištenje imovine sukladno općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni. "

Stanarsko pravo podrazumijeva, između ostalog, pravo na neometano i stalno korištenje stana, mogućnost članova obiteljskog domaćinstva da dobiju stanarsko pravo nakon smrti nositelja stanarskog prava ili nakon obustave njegovog stanarskog prava iz drugih razloga, i automatsko dobivanje zajedničkog stanarskog prava za supružnika nositelja stanarskog prava koji dijeli s njim kućanstvo. Zato, Ustavni sud zaključuje da pravo gospođe A. M. da realizira svoje stanarsko pravo iza umrle F. K. predstavlja imovinu u smislu članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju.

Prema jurisprudenciji Europskog suda za ljudska prava, članak 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju obuhvata tri različita pravila. "Prvo, koje je izraženo u prvoj rečenici prvog stavka i koje je općenite prirode, izražava princip mirnog uživanja u imovini. Drugo pravilo, u drugoj rečenici istog stavka, pokriva lišavanje imovine i podvrgava ga izvjesnim uvjetima. Treći, sadržan u drugom stavku, dopušta da države potpisnice imaju pravo, među ostalim, kontrolirati korištenje imovine sukladno općem interesu, sprovođenjem takvih zakona koje smatraju potrebitim za tu svrhu" (vidi, *inter alia*, Europski sud za ljudska prava, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, presuda od 23. rujna 1982., serija A broj 52 stavak 61., i *Scollo protiv Italije*, presuda od 28. rujna 1995., serija A broj 315-C, stavak 26. sa daljnjim referencama).

Sud podsjeća na zaključke u svezi čl. 6. i 8. Europske konvencije da je presuda Vrhovnog suda u Banjaluci od 19. kolovoza 1998. onemogućila apelantici povrat njenog stana na zakonit način. Presuda je prema tomu lišila gospođu A. M. njene imovine u smislu drugog pravila članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju, kao što je predbežno opisano. Prema ovoj odredbi, ovo lišavanje može biti opravdano samo u javnom interesu i pod zakonom određenim uvjetima. Ustavni sud je, međutim, već zaključio da presuda Vrhovnog suda Republike Srpske nije sukladna Zakonu o stambenim odnosima Republike Srpske. Prema tomu, remećenje nije opravdano. Zato je presuda također povrijedila apelantino pravo na mimo uživanje u njenoj imovini iz članka 1. Protokola broj 1 na Konvenciju.

Ustanovivši povredu apelanticinih prava iz čl. 6. i 8. Europske konvencije, i članka 1. Protokola broj 1 na Konvenciju, Sud je odlučio ukinuti presudu Vrhovnog suda Republike Srpske od 19. kolovoza 1998. i rješenje Okružnog suda u Banjaluci od 26. veljače 1998. i potvrditi presudu Osnovnog suda u Banjaluci od 26. veljače 1997. koja nalaže tuženom R. J. da oslobodi jednosobni stan u ul. Živojina Mišića 49/1, stan broj 11 u Banjaluci i da ga vrati u posjed gospođi A. M. u roku od 15 dana. U oprečnom će odluka biti prisilno provedena.

Ustavni sud nalaže mjerodavnim tijelima Republike Srpske da vrate gospođi A. M. njen stan u posjed.

Prema članku VI/4. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Ovu odluku Ustavni sud je donio u sastavu: predsjednik Suda prof. dr. Kasim Begić i suci Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof. dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić i Mirko Zovko

U 2/99
Sarajevo
24. rujna 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof. dr. Kasim Begić

Ustanovivši da nasilno izbacivanje nositelja stanarskog prava iz stana predstavlja povredu doma iz članka 8. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, i povredu mirnog korištenja stana u smislu članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju, i da nepružanje sudske zaštite predstavlja povredu članka 6. Konvencije, Ustavni je sud, cijeneći da su time povrijeđena ustavna prava apelanta, naložio da se nositelj stanarskog prava, pod prijetnjom prinudnog izvršenja, vrati u svoj dom.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 54. i 56.a Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 25. rujna 1999. donio je

ODLUKU

Odbija se apelacija gospodina Z. I. od 8. prosinca 1998. protiv presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj U 3521/97 od 14. listopada 1998.

Odluku objaviti u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

Gospodin Z. I. je 8. prosinca 1998. podnio apelaciju protiv presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj U 352/97 od 14. listopada 1998. zatraživši od Ustavnog suda ocijenu ustavnost ove presude sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine.

1. Činjenično stanje

Podnositelj apelacije je vlasnik autoservisa u Ulici Meše Selimovića broj 79 u Sarajevu. On navodi da njegova obitelj preko 30 godina vodi radionicu na toj lokaciji. Tijekom tog razdoblja, pano s natpisom autoservisa je bio postavljen na dijelu zemljišta koji je sada travnati pojas uz Ulicu Meše Selimovića.

Komunalni je inspektor Gradskog tajništva za inspeksijske poslove Kantona Sarajevo 14. ožujka 1997. naredio podnositelju apelacije da ukloni reklamni pano jer je postavljen bez ikakvog zvaničnog dopuštenja. Po podnositeljevoj žalbi, Federalno

ministarstvo prostornog uređenja i okoliša Sarajevo je 16. lipnja 1997. potvrdilo Odluku komunalnog inspektora. Podnositelj je uložio tužbu protiv ovog rješenja Vrhovnom sudu Federacije, tvrdeći da je zemljište još uvijek njegova svojina. Međutim, istodobno je izjavio da mu je dio zemljišta, koji sada čini zeleni pojas uz Ulicu Meše Selimovića, bio oduzet bez ikakve odštete. Nadalje je naveo da je 17. ožujka 1997. zatražio dopuštenje od Ministarstva za promet Kantona Sarajevo da zadrži pano, ali da nikad nije dobio odgovor.

Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine je potvrdio zaključak županijskog inspektora daje pano postavljen bez ikakvog dopuštenja. Vrhovni sud je, dalje, zapazio daje iz zemljišnih knjiga očividno da je spomenuto zemljište u stvari društvena svojina, da podnositelj ima pravo koristiti dvije trećine tog zemljišta, a da je pano smješten na preostalom dijelu koji čini zeleni pojas Ulice Meše Selimovića.

2. Apelacija

Podnositelj apelacije se žali da presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine od 14. listopada 1998. krši njegova prava na imovinu i na rad. On tvrdi da je to zemljište bilo u posjedu njegove obitelji dugo vremena i da će zakon o restituciji biti donesen.

3. Zaključak

Ustavni sud opaža da je podnositelj apelacije, u postupku pred Vrhovnim sudom Federacije, kao i u apelaciji Ustavnom sudu, priznao da on nije vlasnik zemljišta na kojem se pano nalazi. Štoviše, iz presude Vrhovnog suda razvidno je da, prema zemljišnim knjigama, podnositelj nema čak ni pravo koristiti taj dio zemljišta.

Ustavni sud u ovom postupku smatra irelevantnim da li će podnositelj po budućim zakonima eventualno dobiti pravo svojine nad zemljištem na kojem se nalazi pano. Također, Ustavni sud ne može uzimati u obzir to da li su podnositelj ili njegova obitelj imali neka prava nad spomenutim zemljištem u prošlosti. Sud mora temeljiti svoje zaključke na sadašnjem pravnom stanju.

Činjenica je da podnositelj trenutačno ne raspolaže nikakvim svojinskim pravima nad zemljištem koje je u pitanju, čak niti pravima za njegovo korištenje. Prema tome, pobijana presuda Vrhovnog suda Federacije ne može kršiti podnositeljeva prava na imovinu. Apelacija nije pokazala da je ova presuda ni na bilo koji drugi način narušila podnositeljeva ustavna prava. Zato je Ustavni sud donio odluku da se apelacija odbije.

Ovu odluku donio je Ustavni sud u sastavu: predsjednik Suda prof. dr. Kasim Begić i suci Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić i Mirko Zovko.

U 6/99
Sarajevo
25. rujna 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof dr. Kasim Begić

Podnositelj apelacije ne raspolaže nikakvim vlasničkim pravima nad zemljištem na kojemu je bez odobrenja mjerodavnog tijela postavio reklamni pano, pa je zato odbijena njegova apelacija izjavljena protiv presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članaka 54. i 56.b Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 5. studenoga 1999., donio je

ODLUKU

Apelacija M. S. iz Banjaluke se usvaja, te se:

- ukidaju rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj Rev. 115/98 od 22. prosinca 1998. godine, Okružnog suda u Banjaluci broj GŽ-100/98 od 20. ožujka 1998. godine i Osnovnog suda u Banjaluci broj P-1908/96 od 13. studenoga 1997. godine zbog kršenja apelantičnih ustavnih prava iz članka II stavak 2. 3.(e), (f) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, prava na pristup sudu iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije o ljudskim pravima, prava na poštovanje njenog doma iz članka 8. Europske konvencije i njenog prava na mirno uživanje u njenoj imovini iz članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju;
- nalaže se gosp. N. P. da isprazni i preda gđi M. S. u posjed, slobodan od osoba i osobnih stvari dvosoban stan koji se nalazi u Banjaluci u ulici Starine Novaka broj 10, u roku od 60 dana od dana objave ove odluke u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine” pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

Odluku objaviti u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenom listu Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

1. Činjenično stanje

Apelantica gđa M. S. je iznijela sljedeće činjenice koje tuženi gosp. N. P. nije pobio.

Gđa M. S. je nositeljica stanarskog prava na dvosobnom stanu u ulici Starine Novaka 10 u Banjaluci. Navodi da ju je 17. listopada 1995. gosp. M. L. istjerao iz stana, a potom se u travnju 1996. gosp. N. P., osoba izbjegla iz Jajca, uselio u stan.

a) *Spor na redovitim sudovima*

Godine 1996. apelantica je pokrenula postupak protiv gosp. N. P. pred Osnovnim sudom u Banjaluci zbog povrata u posjed stana. Osnovni je sud 13. studenoga 1997. donio rješenje broj P-1908/96 da su upravna tijela mjerodavna za odlučivanje u konkretnom sporu, a ne sudovi, poglavito zato što je u pitanju stan dodijeljen na privremeno korištenje gosp. N. R. i što je to rješenje postalo pravomoćno 7. listopada 1997., jer gđa M. S. na to rješenje nije uložila žalbu. Po uloženoj žalbi protiv rješenja Osnovnog suda, Okružni sud u Banjaluci 20. ožujka 1998., a zatim Vrhovni sud Republike Srpske 22. prosinca 1998., su potvrdili rješenje Osnovnog suda.

b) *Upravni postupak*

Apelantica izjavljuje da je stan dodijeljen na privremeno korištenje gosp. N. R. rješenjem broj 08-476-437/96 Općinske komisije za smještaj izbjeglih i upravljanje napuštenom imovinom od 19. rujna 1997. Po uloženoj žalbi apelantice, Ministarstvo za izbjegle i raseljene osobe Republike Srpske je 14. travnja 1998. poništilo rješenje Komisije jer je temeljeno na pogrešno utvrđenim činjenicama i na pogrešnoj primjeni zakona.

Ministarstvo je utvrdilo da niti gđa M. S. niti njen sin, koji je živio s njom u zajedničkom kućanstvu, nisu napustili stan sve dok ih gosp. M. L. nije prisilio da to učine i dok gosp. N. P. nije uselio. Ustvari, gđa M. S. je već pokrenula sudski spor protiv gosp. N. P. Prema tomu, stan nije mogao biti proglašen napuštenim sukladno članku 7. Zakona o korištenju napuštene imovine.

Nakon rješenja Ministarstva nije bilo novih odluka Općinske komisije za izbjegle i raseljene osobe.

2. Postupak pred Ustavnim sudom

Gđa M. S. je 2. travnja 1999. podnijela apelaciju Ustavnom sudu protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj Rev. 115/98 od 22. prosinca 1998. Zastupa je gosp. Z. B., odvjetnik iz Banjaluke.

Od gosp. N. P. je 1. rujna 1999., sukladno članku 16. Poslovnika Suda, zatraženo da dostavi pismeni odgovor na apelaciju gđe M. S. Gosp. N. P. se u odgovoru osvrnuo na činjenicu da mu je stan na privremeno korištenje dodijelilo Ministarstvo za izbjegle i raseljene osobe, te da mu apelantica, kao ni gosp. M. L., nisu poznati.

3. Apelacija

Apelantica se žali da su povrijeđena njena ustavna prava iz članka 8. Europske konvencije o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: Konvencija), iz članka 1. Protokola broj 1 na Konvenciju i iz članka II stavak 2. Ustava Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustav). Dalje se žali da je bila žrtva diskriminacije “kao i svi drugi Bošnjaci i Hrvati u Republici Srpskoj”, te da sudovi i upravna tijela nisu poštovali temeljne principe postupka i da bi ova “igra mogla trajati desetinama godina”.

4. Dopustivost

Prema članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud ima apelacijsku ovlast u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu, kada oni postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini. Sud razmatra apelaciju pod uvjetom da su iscrpljeni svi pravni lijekovi protiv pobijane odluke i da je apelacija podnesena u roku od 60 dana nakon što je podnositelj zaprimio ovu odluku (članak 11. Poslovnika Suda). U konkretnom slučaju, apelantica je primila odluku Vrhovnog suda (od 22. prosinca 1998.) broj Rev. 115/98 6. ožujka 1999. Apelacija podnesena Ustavnom sudu je datirana 2. travnja 1999., dakle podnesena je u roku.

Ustavni sud konstatira da rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske od 22. prosinca 1998. onemogućuje gđi M. S. da se vrati u stan i da vodi sudski spor glede toga. Prema tomu, u konkretnom slučaju se postavljaju pitanja sadržana u članku 6. stavak 1. Europske konvencije, u članku 8. Europske konvencije, te u članku 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju. Nadalje, ne može se isključiti mogućnost da je kršenje spomenutih odredbi sprovedeno na diskriminacijskoj osnovici. Prema članku II/2. Ustava, Sud mora izravno primjenjivati Europsku konvenciju i njene protokole u Bosni i Hercegovini. Dapače, prema članku II/4. Ustava, prava iz Europske konvencije i njenih protokola moraju biti osigurana na nediskriminacijski način.

Iz narečenih razloga, Ustavni sud smatra apelaciju dopustivom.

5. Nalazi

Ustavni sud razmatra je li rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske od 22. prosinca 1998. povrijedilo prava gđe M. S. sadržana u članku 6. stavak 1. Europske konvencije, članku 8. Europske konvencije, i/ili članku 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju.

Ustavni sud smatra da ni apelacija ni činjenice u ovom predmetu ne ukazuju na dostatno razvidan način je li bilo diskriminacije spram apelantičnih prava u konkretnom slučaju. Sud bi mogao smatrati ovaj dio žalbe utemeljenim samo ako bi on bio podržan sa dostatno dokaza da je apelantičina nacionalna pripadnost utjecala na sudski spor.

a) Članak 6. stavak 1. Europske konvencije glasi:

“Svatko ima pravo da zakonom određen, neovisan i nepristran tribunal, pravično, javno i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama...”

Prema jurisprudenciji Europskog suda za ljudska prava, pravo na dom je “građansko pravo” obuhvaćeno člankom 6. stavak 1. Europske konvencije (Europski sud za ljudska prava, *Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 24. studenoga 1986, serija A broj 109, stavak 68). Ustavni sud zato smatra da spor o predmetnom stanu potpada pod okvire članka 6. stavak 1. Konvencije.

Ustavni sud dalje ističe da pravo pristupa sudu predstavlja element inherentan pravu iskazanom u članku 6. stavak 1. Europske konvencije (Europski sud za ljudska prava, *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 21. veljače 1975, serija A broj 18, stavak 36).

Pitanje koje se postavlja je je li Vrhovni sud Republike Srpske rješenjem od 22. prosinca 1998., koje potvrđuje rješenja Osnovnog suda u Banjaluci od 13. studenoga 1997. i Okružnog suda u Banjaluci od 20. ožujka 1998., isključio mogućnost da apelantica dođe do odluke redovitih sudova o sporu oko njenog stana.

Osnovni je sud potvrdio u obrazloženju svoga rješenja daje gđu M. S. iz stana nasilno izbacio gosp. M. L. i daje u travnju 1996. u stan uselio gosp. N. P., opet bez dopuštenja gđe M. S. Međutim, tek nakon što je spor bio u postupku pred Osnovnim sudom već nekoliko mjeseci i tek nakon stoje gosp. N. P. 19. rujna 1997. dobio rješenje Općinske komisije za izbjegle i raseljene osobe o dodjeli stana, Osnovni je sud 13. studenoga 1997. održao raspravu u ovom predmetu. Osnovni je sud temeljio svoje rješenje prvenstveno na činjenici da gđa M. S. nije uložila žalbu na rješenje Komisije, koje je zbog toga 7. listopada 1997. postalo pravomoćno. Kako je gđa M. S. imala mogućnost dobiti pravnu zaštitu kroz upravni spor ali je nije iskoristila, Osnovni je sud zaključio da nije mjerodavan rješavati spor. Okružni sud u Banjaluci i Vrhovni sud Republike Srpske su potvrdili rješenje Osnovnog suda.

Ustavni sud smatra da su sudovi Republike Srpske bili obvezni riješiti predmetni spor prema čl. 10. i 30. Zakona o stambenim odnosima Republike Srpske (“Službeni list SRBiH”, 14/84 i 12/87, te “Službeni glasnik Republike Srpske”, 19/93). Vrhovni je sud Bosne i Hercegovine zaključio u jednoj drugoj odluci od 19. svibnja 1988. (Odluka U-549/88) da su, prema članku 10. Zakona o stambenim odnosima, sudovi su općenito mjerodavni odlučivati u sporovima u stambenim odnosima osim ako je ovim zakonom

drukčije propisano. Vrhovni je sud dalje zaključio da su redoviti sudovi mjerodavni zaštititi prava nositelja stanarskog prava protiv osobe koja je uselila u njegov/njen stan bez njegovog/njenog odobrenja.

Istina je da je apelantica također pokrenula postupak protiv rješenja Komisije o privremenom dodjeljivanju njenog stana od 19. rujna 1997. Iako je žalba na ovo rješenje upućena Ministarstvu za izbjegle i raseljene osobe koje je o njoj odlučilo, i iako je upravni postupak još uvijek u tijeku, Osnovni sud je imao procesnu obvezu uzeti u obzir sve činjenične i pravne okolnosti 13. studenoga 1997. prilikom odlučivanja u slučaju. Sudu je moralo biti jednako očevidno, kao i Ministarstvu u njegovom rješenju od 14. travnja 1998., da stan nije dodijeljen na zakonit način i da se, prema tomu, stanje kada je tužba bila podnesena 1996., zadržalo i nakon rješenja Komisije o privremenoj dodjeli stana. Dapače, treba uočiti višemjesečno čekanje Osnovnog suda za zakazivanje rasprave i to da je ročište održano tek nakon što je stan privremeno dodijeljen gosp. N. R.

Sud smatra da je rješenje Vrhovnog suda, koje potvrđuje rješenja Okružnog suda i Osnovnog suda, onemogućilo apelantici pristup mjerodavnom sudu koji bi odlučio u sporu oko njenog stana. Zato ova presuda krši pravo gđe M. S. na pristup sudu prema članku 6. stavak 1. Europske konvencije.

b) Članak 8. Europske konvencije glasi:

“Svatko ima pravo na poštovanje svog osobnog i obiteljskog života, doma i prepiske.

Državne vlasti neće se miješati u vršenje ovog prava, osim ako to nije predviđeno zakonom i ako je nužno u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”

Prema podacima koje je dostavila apelantica i koje tuženi nije osporio, apelantica je, zajedno sa sinom, bila stalno nastanjena u stanu u ulici Starine Novaka broj 10 u Banjaluci. Ni ona ni njen sin nisu imali namjeru napustiti stan, ali ih je na to prisilio gosp. M. L. Stan se, bez ikakve dvojbe, mora smatrati obiteljskim domom.

Sud je već ustanovio da je rješenje Vrhovnog suda u Banjaluci od 22. prosinca 1998. uskratilo apelantici mogućnost povrata u posjed stana. Ovo rješenje, zato, remeti njeno pravo na poštovanje njenog doma u smislu članka 8. stavak 1. Europske konvencije.

Prema članku 8. stavak 2. Europske konvencije, ovo remećenje može biti opravdano ako je “predviđeno zakonom”, ako ima cilj koji je legitiman prema tom stavku, i ako je “nužno u demokratskom društvu” zbog spomenutog cilja (*Gillow* presuda, vidi str. 3, stavak 48.).

Sud konstatira da rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske nije sukladno Zakonu o stambenim odnosima Republike Srpske. Remećenje apelanticinog prava na

poštovanje njenog doma, zato, nije bilo opravdano i nije bilo "predviđeno zakonom" u smislu stavka 2. članka 8. Europske konvencije. Prema tomu, Ustavni sud zaključuje da je ovo rješenje povrijedilo apelantino pravo na poštovanje njenog doma iz članka 8. Europske konvencije.

c) Članak 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju glasi:

"Svaka fizička i pravna osoba ima pravo mirno uživati u svojoj imovini. Nitko ne može biti lišen imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ne utječu ni na koji način na pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebitim da bi regulirala korištenje imovine sukladno općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni. "

Stanarsko pravo po zakonu podrazumijeva, *inter alia*, pravo na neometano i trajno korištenje stana, mogućnost članova obiteljskog kućanstva da dobiju stanarsko pravo nakon smrti nositelja stanarskog prava ili nakon prestanka njegovog stanarskog prava iz drugih razloga, i automatsko dobijanje zajedničkog stanarskog prava za supružnika koji dijeli s njim kućanstvo. Ustavni sud, zato, zaključuje da apelantino stanarsko pravo nad njenim stanom predstavlja "imovinu" u smislu članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju.

Prema jurisprudenciji Europskog suda za ljudska prava, članak 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju obuhvata tri različita pravila. Prvo, koje je izraženo u prvoj rečenici prvog stavka i koje je općenite prirode, izražava princip mirnog uživanja u imovini. Drugo pravilo, u drugoj rečenici istog stavka, pokriva lišavanje imovine i podvrgava ga izvjesnim uvjetima. Treći, sadržan u drugom stavku, dopušta da države potpisnice imaju pravo, među ostalim, kontrolirati korištenje imovine sukladno općem interesu, sprovođenjem takvih zakona koje smatraju potrebitim za tu svrhu (vidi, *inter alia*, Europski sud za ljudska prava, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, presuda od 23. rujna 1982., serija A broj 52 stavak 61, i *Scollo protiv Italije*, presuda od 28. rujna 1995., serija A broj 315-C, stavak 26. sa daljnjim referencama).

Sud podsjeća na nalaze u svezi čl. 6. i 8. Europske konvencije da je rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske od 22. prosinca 1998. onemogućilo apelantici povrat njenog stana na zakonit način. Rješenje je, prema tomu, lišilo apelanticu njene imovine u smislu drugog pravila članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju, kao što je predbježno opisano. Prema ovoj odredbi, ovo lišavanje može biti opravdano samo u javnom interesu i pod zakonom određenim uvjetima. Ustavni sud je, međutim, već našao da rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske nije sukladno Zakonu o stambenim odnosima Republike Srpske. Prema tomu, remećenje ne udovoljava niti jednom od uvjeta iz članka 1. Protokola broj 1, i rješenje je povrijedilo apelantino pravo na mirno uživanje u njenoj imovini, sadržano u tom članku.

6. Zaključak

Ustanovivši kršenje apelantičnih prava sadržanih u čl. 6. i 8. Konvencije, te u članku 1. Protokola broj 1 na Konvenciju, Ustavni sud ukida rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske broj Rev. 115/98 od 22. prosinca 1998., Okružnog suda u Banjaluci broj GŽ-100/98 od 20. ožujka 1998. i Osnovnog suda u Banjaluci broj P-1908/96 od 13. studenoga 1997. Sud uvažava daje upravni postupak još uvijek u tijeku i daje Ministarstvo za izbjegle i raseljene osobe vratilo predmet prvostupnoj Komisiji utemeljivši svoju odluku od 14. travnja 1998. na sličnim činjenicama kao i Ustavni sud u ovoj odluci, naime da je privremena dodjela stana temeljena na pogrešnim činjeničnim i pravnim pretpostavkama. Sud, međutim, temelji svoju odluku na kršenju ustavnih prava apelantice spomenutom odlukom Vrhovnog suda Republike Srpske. Jedini efikasan lijek za ta kršenja je povrat stana apelantici. Nadalje, Sud konstatira da prvostupna Komisija još nije donijela rješenje iako je prošlo već više od jednu i pol godinu od odluke Ministarstva za izbjegle i raseljene osobe od 14. travnja 1998. Ustavni sud, zato, nalaže gospodinu N. P. da isprazni i preda gđi M. S. u posjed, slobodan od osoba i osobnih stvari, dvosoban stan koji se nalazi u Banjaluci u ulici Starine Novaka broj 10, u roku od 60 dana od dana objave ove odluke u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

Prema članku VI/4. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Ustavni sud je donio ovu odluku u sastavu: predsjednik Suda prof dr. Kasim Begić i suci Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić, prof. dr. Vitomir Popović i Mirko Zovko.

U ovoj odluci izdvojili su svoja mišljenja suci Marko Arsović, prof. dr. Vitomir Popović i Mirko Zovko.

U 7/99
Sarajevo
5. studenoga 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof. dr. Kasim Begić

Ustanovivši da nasilno izbacivanje nositelja stanarskog prava iz stana predstavlja povredu doma iz članka 8. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, i povredu mirnog korištenja stana u smislu članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju, i da nepružanje sudske zaštite predstavlja povredu članka 6. Konvencije, Ustavni je sud, cijeneći da su time povrijeđena ustavna prava apelanta, naložio da se nositelj stanarskog prava, pod prijetnjom prinudnog izvršenja, vrati u svoj dom.

ANEKS
- Izuzeto mišljenje suca Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
prof. dr. Vitomira Popovića u Odluci U 7/99

Ne slažem se s ovom odlukom iz sljedećih razloga:

1. Ovlasti - iscrpljivanje pravnih lijekova

Člankom 11. stavak 3. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine je propisano da "Sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude koja se njome pobija iscrpljeni svi pravni lijekovi mogući po zakonima entiteta i ako apelacija bude podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem pravnom lijeku koji je koristio".

Odredbama članka 30. Zakona o stambenim odnosima ("Službeni list SRBiH", broj 14/84 - prečišćeni tekst i broj 12/87 "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 19/93) je, među ostalim, regulirano da "ako se neka osoba nezakonito useli u stan u društvenoj svojini svaka osoba može dati inicijativu, a zainteresirana osoba zahtjev, stambenom tijelu za pokretanje postupka za njegovo iseljenje, a na temelju zahtjeva ili po službenoj dužnosti stambeno tijelo će donijeti rješenje o ispražnjenju stana, odnosno prostorija ako od dana nezakonitog iseljenja do pokretanja postupka nije proteklo više od 3 godine, te da se protekom pomenutog roka ne isključuje pravo davatelja stana na uporabu da zahtjeva ispražnjenje stana odnosno zajedničkih prostorija kod mjerodavnog suda u roku od daljnjih 5 godina".

U konkretnom je slučaju neprijeporno da apelantica nije, sukladno pomenutoj odredbi članka 30. Zakona o stambenim odnosima, podnijela zahtjev stambenom tijelu za iseljenje gospodina N.P, iako od momenta nezakonitog useljenja do podnošenja tužbe sudu nije protekao rok od 3 godine, odnosno nije počeo teći rok od daljnjih 5 godina.

Prema tome, nedvojbeno je da apelanticaa nije, na način kako je to predviđeno odredbama citiranog članka 11. stavak 3. Poslovnika, iscrpila sve pravne lijekove po zakonima entiteta, pa je ovaj Sud njenu apelaciju trebao odbaciti kao nedopuštenu.

2. Meritum

Središnje pitanje, o kojemu je i ovisilo presuđenje u ovom predmetu, se odnosilo na to jesu li pobijanom odlukom Vrhovnog suda Republike Srpske povrijeđena prava apelantice koja su sadržana u člancima 6. stavak 1. i 8. Europske konvencije, te članku 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju.

Članak 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda glasi:

“U određivanju građanskih prava i obveza ... svatko ima pravo na pravednu javnu raspravu, unutar razumnog roka pred neovisnim i nepristranim sudom koji je ustrojen zakonom ... ”.

U ovom slučaju nema dvojbe da je pravo na dom “građansko pravo”, koje imaju u vidu odredbe citiranog članka i u tom dijelu se rezoniranje iz odluke može prihvatiti.

Međutim, nije točan zaključak da je pobijanom odlukom Vrhovnog suda Republike Srpske povrijeđeno pravo apelantice na pristup sudu, jer joj je ova zaštita omogućena kroz institut upravnog spora, a to je ovaj Sud potpuno prenebregnuo prilikom donošenja odluke.

Naime, nakon okončanog upravnog postupka, protiv konačnog rješenja se može pokrenuti upravni spor u smislu odredbe članka 7. stavak 1. Zakona o upravnim sporovima (“Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 12/94), a ovaj spor se pokreće tužbom Vrhovnom sudu Republike Srpske u roku od 30 dana od dana dostave upravnog akta stranci koja podnosi tužbu (čl. 22. i 23. pomenutog Zakona o upravnim sporovima).

Dakle, kroz institut upravnog spora apelantici je dopuštena sudska zaštita, tako da se nikako ne bi mogao prihvatiti stav da je u ovom slučaju došlo do povrede narečenog članka 6, stavak 1. Konvencije, a analogno tomu i odredba članka 8. Konvencije, te članka 1. Protokola broj 1 na Konvenciju.

Isto tako, nalazim za shodno istaknuti da je u konkretnom slučaju prijeporni stan proglašen napuštenom imovinom i da je rješenjem Ministarstva za izbjegle i raseljene osobe i upravljanje napuštenom imovinom Banjaluka od 19. rujna 1997. godine dodijeljen protivnoj strani i članovima njegove obitelji na privremeno korištenje sukladno odredbama članka 6. Zakona o korištenju napuštene imovine (“Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 3/96 i 21/96).

Inače, ovim Zakonom su uređeni uvjeti i način korištenja napuštene imovine radi zbrinjavanja izbjeglih i raseljenih osoba, kao i zaštite i očuvanja te imovine (članak 1.) i ovaj Zakon ima karakter specijalnog zakona (*lex specialis*) u odnosu na Zakon o svojinsko-pravnim odnosima kojim je, među ostalim, regulirano i pravo svojine.

Problem zakonitosti rješenja koja su donesena u upravnom postupku po odredbama Zakona o korištenju napuštene imovine, kao i pitanje karaktera imovine koja je bila predmetom postupka se ne može rješavati u parničnom postupku, čak ni kao predbježno (*prejudicijelno*) pitanje, jer se radi o takvoj vrsti spora za koju je propisana ovlast tijela uprave, pa se ovaj spor može riješiti na zakonit način samo u upravnom postupku (glavni princip u ovoj situaciji je da se ne mogu paralelno voditi dva postupka - upravni i sudski postupak).

Suglasno izloženom, Vrhovni sud Republike Srpske je u ovom slučaju pravilno primijenio odredbe članka 16. stavak 1. Zakona o parničnom postupku kada je smatrao da rješavanje ovog spora ne spada u sudsku ovlast.

Posebice napominjem da je i odredbama Zakona o prestanku primjene Zakona o korištenju napuštene imovine ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 38/98 i 12/99) u ovakvim slučajevima predviđena ovlast upravnog tijela, a isto to je propisano i u Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o prestanku primjene Zakona o korištenju napuštene imovine, koji je sukladan ovlastima iz Aneksa 10 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članku XI Zaključka sa konferencije Savjeta za provedbu mira održane u Bonu 10. prosinca 1997. godine donio visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu Wolfgang Petrič. Neprimjenjivanje ovog Zakona, koji je donio i proglasio visoki predstavnik, i nalaganjem sudovima redovite ovlasti da u sudskom postupku rješavaju pitanja iz ove ovlasti, bi moglo prouzročiti štetne posljedice na daljnju primjenu Sporazuma o izbjeglicama i raseljenim osobama kao Aneksu 7 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

Isto tako, ističe se i to da Ustavni sud Bosne i Hercegovine ni u kom slučaju ne može da biti mjerodavan za odlučivanje u meritumu, osim u dijelu koji se tiče kršenja ljudskih prava i povrede Ustava Bosne i Hercegovine. Odlučivanje o meritumu spada u isključivu ovlast redovitih sudova, kao sudova pune jurisdikcije, koji se bave provođenjem dokaznog postupka, utvrđivanjem konkretnog činjeničnog stanja i pred kojima se u tom smislu iscrpljuju i redoviti i izvanredni pravni lijekovi.

Ako bi postupao na ovaj način, ovaj Sud bi se, oprečno Ustavu Bosne i Hercegovine, pretvorio u redoviti sud i postao bi neka vrsta Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine, ili suda četvrtog stupnja koji Daytonom nije predviđen, a vrhovni sudovi entiteta bi izgubili svrhu i smisao svoga postojanja.

3. Izvršivost odluke

Ova odluka ima i određene nedostatke glede izvršivosti. Naime, ovom odlukom se nalaže gospodinu N.P. da isprazni i preda apelantici u posjed, slobodan od osoba i osobnih stvari, predmetni stan koji se nalazi u Banjaluci u ulici Starine Novaka broj 10, u roku od 60 dana od dana objave ove odluke, pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

Međutim, očevidno je da je ovaj dio odluke konfuzan i neizvršiv, jer je potpuno nejasno koje bi tijelo doista imalo ovlasti izvršiti ovu odluku, ukoliko gospodin N. P. sam po njoj ne postupi. Odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine se izvršavaju na način predviđen člankom 72. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine na taj način što se rješenje Suda dostavlja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, odnosno vladi entiteta radi izvršenja (članak 72. Poslovnika), dok se odluke redovitih sudova izvršavaju na način predviđen Zakonom o izvršnom postupku, odnosno ove odluke izvršavaju osnovni sudovi. Teško je pretpostaviti, ako bi se to i smatralo uobičajenim, da bi Vijeće

ministara Bosne i Hercegovine, odnosno vlada entiteta, bila u mogućnosti da se pored svoje Ustavom, odnosno zakonom, utvrđene ovlasti bavi nemjerodavnim pitanjima u koja, pored ostalog, spada i izvršenje sudskih odluka. Isto tako se postavlja pitanje koja bi od ove dvije institucije, u slučaju da dođe do pozitivnog sukoba ovlasti, bila mjerodavna izvršiti ovu odluku, odnosno koje bi tijelo o tomu odlučilo.

4. *Donošenje odluke*

U zaključku odluke, stavak 3. koji se odnosi na donošenje odluke, je narečeno: “Ustavni sud je donio ovu odluku u sastavu: predsjednik Suda prof. dr. Kasim Begić i suci Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof. dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić, prof. dr. Vitomir Popović i Mirko Zovko”. Dakle, moglo bi se zaključiti da je ova odluka donesena jednoglasno, s obzirom da su narečena imena svih sudaca koji su, kako stoji u zaključku, “donijeli ovu odluku”. Međutim, za prijedlog ove odluke je glasovalo šest sudaca, dok su trojica sudaca, prof. dr. Vitomir Popović, Marko Arsović i Mirko Zovko glasovali protiv prijedloga ove odluke, što se može vidjeti i uvidom u zapisnik sa sjednice Suda. Upravo radi mog neslaganja s ovom odlukom, ja ne samo da sam glasovao protiv nje, nego sam i, sukladno članku 36. stavak 1. i 3., izuzeo svoje mišljenje koje će činiti sastavni dio odluke.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na temelju odredbi članaka VI/3.(b), VI/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 54. stavak 2. i 56.b Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 5. studenoga 1999. godine, donio je

ODLUKU

Apelacija H. M. iz Banjaluke se usvaja, te se:

- **ukida presuda Vrhovnog suda Republike Srpske, broj Rev. 83/98 od 22. prosinca 1998. godine;**
- **ukida rješenje Okružnog suda Banjaluka, broj GŽ-979/97 od 20. ožujka 1998. godine, jer su oprečni članku II/2, 3.(e), (f) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine i člancima 6. stavak 1. i 8. stavak 1. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda i članku 1. Protokola broj 1 Europske konvencije;**
- **potvrđuje presuda Osnovnog suda Banjaluka, broj P: 4285/96 od 20. kolovoza 1997. godine u dijelu koji glasi:**
“Nalaže se tuženom S. V. da isprazni i preda tužiteljici H. M. u posjed, slobodan od osoba i osobnih stvari, jednosoban stan koji se nalazi u Banjaluci u ulici Gavrila Principa broj 11, u roku od 15 dana pod prijetnjom izvršenja”

Odluku objaviti u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

Gospođa H. M., koju zastupa punomoćnik Z. B., odvjetnik iz Banjaluke, u apelaciji od 28. travnja 1999. godine dovela je u pitanje ustavnost presude Vrhovnog suda Republike Srpske, broj Rev. 83/98 od 22. prosinca 1998. godine i rješenja Okružnog

suda Banjaluka, broj GŽ-979/97 od 20. ožujka 1998. godine kojima je odlučivano o predaji u posjed jednosobnog stana, slobodnog od osoba i stvari, u Banjaluci u ulici Gavrića Principa broj 11. Apelantica smatra da joj je onemogućena sudska zaštita posjeda stana na kojem ima stanarsko pravo, da je povrijeđen pravni institut jačeg prava na posjed kao i članak 8. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda i članak 1. Protokola broj 1 na Konvenciju, čime je ujedno povrijeđen i članak II/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

1. Činjenično stanje

Gospođa H. M. je nositeljica stanarskog prava na jednosobnom stanu u Banjaluci, u ul. Gavrića Principa 11 od 7. veljače 1980. godine na temelju ugovora o korištenju stana. Stanje koristila sve do 28. kolovoza 1995. godine, kada ju je tuženi gospodin S. V. primjenom sile, izbacio i tako prisilio da napusti stan. Apelantica je tužbom pred Osnovnim sudom u Banjaluci zatražila povrat stana u posjed. Sud je 20. kolovoza 1997. godine naložio tuženom gospodinu S. V. da isprazni, od osoba i osobnih stvari, predmetni stan i preda ga gospođi H. M., nositeljici stanarskog prava. Rješavajući po žalbi tuženog, Okružni je sud Banjaluka 20. ožujka 1998. godine uvažio žalbu gospodina S.V. protiv presude Osnovnog suda. Po tužiteljicinoj uloženoj reviziji, Vrhovni je sud Republike Srpske 22. prosinca 1998. godine potvrdio rješenje Okružnog suda. U odlukama Vrhovnog i Okružnog suda konstatira se da se gospodin S.V. (tuženi) ima smatrati bespravno useljenom osobom, da od dana njegovog useljenja u stan do presuđenja nije proteklo više od tri godine, te da je za iseljenje mjerodavno općinsko stambeno tijelo.

U predmetnom stanu i sada živi gospodin S. V. sprječavajući time obitelj H. M. da se vrati u stan.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, sukladno članku 16. stavak 2. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, od Vrhovnog suda Republike Srpske i gospodina S. V. kao sudionika u postupku, na navode apelacije zatražio je odgovor u pismenoj formi. Ustavni sud nije dobio odgovor niti od Vrhovnog suda niti od gospodina S. V.

2. Dopustivost predmeta

Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud Bosne i Hercegovine ima apelacijsku jurisdikciju nad pitanjima koja se dotiču presude bilo kojeg drugog suda u Bosni i Hercegovini. Članak II Ustava odnosi se na zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u Bosni i Hercegovini. Posebice, članak II/2. osigurava da se prava predviđena Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i njenim protokolima izravno primjenjuju u Bosni i Hercegovini i imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. Zato, Bosna i Hercegovina, i svi sudovi, ustanove, tijela vlasti,

te tijela kojima neizravno rukovode entiteti ili koji djeluju unutar entiteta podvrgnuti su, odnosno primjenjuju ljudska prava i temeljne slobode na koje se upozorava u članku II/2. Odredbe članka II/3. specificiraju različita ljudska prava koja mogu uživati sve osobe unutar teritorija Bosne i Hercegovine, među kojima je i pravo na privatni i obiteljski život, dom, te pravo na imovinu. Zato, proizilazi da pitanja zaštite ljudskih prava potpadaju, u principu, pod jurisdikciju ustavnog suda, i da Ustavni sud Bosne i Hercegovine ima ovlast prema članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, te se određuje u ovim pitanjima po apelacijama protiv odluka drugih sudova.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine može odlučivati po apelacijama samo ako su protiv presude koja se apelacijom pobija iscrpljeni svi pravni lijekovi, i ako se podnosi u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku (članak 11. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine). Tijekom postupka pred Ustavnim sudom, utvrđeno je da su se u konkretnom predmetu stekle procesne pretpostavke za odlučivanje po apelaciji. Kako ovaj slučaj pokreće pitanja iz članka 6. stavak 1. i članka 8. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda i članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju, Ustavni je sud apelaciju proglasio dopustivom.

3. Zaključak

Prema Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokolu broj 1 na Konvenciju u određivanju građanskih prava i obveza ... “svatko ima pravo na pravednu i javnu raspravu unutar razumnog roka pred neovisnim i nepristranim sudom koji je ustanovljen zakonom ... Svatko ima pravo na poštovanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske. Svaka fizička i pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svog vlasništva. Nikome se ne može oduzeti vlasništvo osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim principima međunarodnog prava” (članak 6. stavak 1. i članak 8. stavak 1. Konvencije i članak 1. Protokola).

Pravo na dom, pravo na mirno uživanje imovine i pravo na pristup sudu u određivanju građanskih prava i obveza spada u katalog temeljnih ljudskih prava i sloboda zaštićenih Konvencijom i njenim protokolima, koja je sastavni dio Ustava Bosne i Hercegovine. Iz presude Vrhovnog suda Republike Srpske i rješenja Okružnog suda, kao i presude Osnovnog suda, nedvojbeno proizilazi da je jednosoban stan u Banjaluci, u ulici Gavriela Principa 11, koristila gospođa H. M., nositeljica stanarskog prava od 7. veljače 1980. godine na temelju ugovora o korištenju stana, sve do 28. kolovoza 1995. godine, kada ju je tuženi S. V., primjenom sile, izbacio iz stana, i time joj onemogućio daljnje stanovanje. Ovakvo ponašanje predstavlja povredu prava na poštovanje doma u smislu odredbe članka 8. stavak 1. Konvencije, kao i prava mirnog korištenja vlasništva u smislu članka 1. Protokola broj 1 na Konvenciju, jer je apelantici silom oduzeto pravo na posjed stana. Kako takvo ponašanje traje i danas, sudovi su bili obvezni (s obzirom da

je Ustav Bosne i Hercegovine stupio na snagu 14. prosinca 1995. godine) da prilikom rješavanja konkretnog predmeta uzmu u obzir odredbe članka II/2, 3.(c), (f) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine, i imaju u vidu i zaštitu temeljnih ljudskih prava i sloboda, te kao prioritetne nad svim ostalim zakonima primjene odredbe članka 6. stavak 1. i 8. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i članak 1. Protokola broj 1 na Konvenciju. Njihovo neprimjenjivanje izazvalo je nepružanje sudske zaštite temeljnih ljudskih prava i sloboda predviđenih Ustavom i spriječilo povratak apelanta u predmetni stan.

Odluka Suda je konačna i obvezujuća, u smislu članka VI/4. Ustava Bosne i Hercegovine.

Ovu odluku Ustavni sud Bosne i Hercegovine donio je u sastavu: predsjednik Suda prof. dr. Kasim Begić i suci Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof. dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić, prof. dr. Vitomir Popović i Mirko Zovko.

U ovoj odluci sudac prof. dr. Vitomir Popović izdvojio je svoje mišljenje.

U 8/99
Sarajevo
5. studenoga 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof dr. Kasim Begić

Ustanovivši da nasilno izbacivanje nositelja stanarskog prava iz stana predstavlja povredu doma iz članka 8. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, i povredu mirnog korištenja stana u smislu članka 1. Protokola broj 1 na Europsku konvenciju, i da nepružanje sudske zaštite predstavlja povredu članka 6. Konvencije, Ustavni je sud, cijeneći da su time povrijeđena ustavna prava apelanta, naložio da se nositelj stanarskog prava, pod prijetnjom prinudnog izvršenja, vrati u svoj dom.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 55. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 3. prosinca 1999. godine, donio je

ODLUKU

Odbija se apelacija predsjednika Skupštine Županije posavske protiv presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj U-25/98 od 10. studenoga 1998. godine.

Odluku objaviti u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

1. Činjenično stanje

Premijer Federacije Bosne i Hercegovine je 14. srpnja 1998. godine podnio zahtjev Ustavnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine za utvrđivanje ustavnosti više odredbi Ustava Županije posavske. Jedna od odredbi tog ustava, za koju premijer tvrdi da je neustavna, jeste i Članak 78. koji glasi:

"Do donošenja zakona i drugih županijskih propisa primjenjivat će se svi zakoni, propisi i sudska pravila koja su na snazi u Federaciji, kao i propisi Hrvatske Republike Herceg-Bosne, ako nisu u nesuglasju s ovim ustavom i zakonima Federacije"

U svojoj presudi broj U-25/98, od 10. studenoga 1998. godine, Ustavni sud Federacije je ustvrdio da narečeni članak 78. nije sukladan Ustavu Federacije Bosne i Hercegovine, među ostalim, zato što propisuje pitanja koja su u isključivoj ovlasti Federacije.

2. Apelacija

Predsjednik Skupštine Županije posavske je podnio apelaciju pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine protiv presude od 10. studenoga 1998. godine. U svojoj apelaciji on tvrdi da je ta presuda, u dijelu u kojem je proglasila članak 78. Ustava Županije posavske neustavnim, prekršila članak III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine kao i toč. 2. i 3. Aneksa II ovog ustava.

3. Dopustivost

Prema članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud Bosne i Hercegovine ima apelacijsku ovlast o pitanjima iz Ustava kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini. Pitanje je može li se Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine smatrati "sudom" u okviru značenja iz tog članka.

Prema Ustavu Federacije, Ustavni sud Federacije je važan dio sudskog sustava Federacije. Ustav Federacije govori o njemu kao jednom od sudova Federacije i specificira sudske funkcije koje on vrši. U tim okolnostima, čini se da nema valjanog razloga zašto se on ne bi smatrao "sudom" u okviru značenja članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine. Efektivnost apelacijske kontrole koju vrši Ustavni sud Bosne i Hercegovine odista bi bila značajno reducirana ako se protiv presuda ustavnih sudova entiteta ne bi mogle podnositi apelacije Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine glede njihove suglasnosti s Ustavom Bosne i Hercegovine.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je mjerodavan ispitati je li presuda Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine u suglasju s Ustavom Bosne i Hercegovine.

4. Zaključak

U konkretnom slučaju, predsjednik Skupštine Županije posavske tvrdi da presuda Ustavnog suda Federacije, u dijelu koji utvrđuje da članak 78. Ustava Županije posavske nije sukladan Ustavu Federacije Bosne i Hercegovine, nije sukladna članku III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine kao i toč. 2. i 3. Aneksa II ovog ustava.

Prema članku III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, entiteti i sve njihove administrativne jedinice u potpunosti se povinuju Ustavu i opći principi međunarodnog prava predstavljaju integralan dio pravnog poretka Bosne i Hercegovine i entiteta. Toč. 2. i 3. Aneksa II propisuju kontinuitet propisa koji su bili na snazi kada je Ustav stupio na snagu, kao i nastavak sudskih i upravnih postupaka koji su u to doba bila u tijeku. Ustavni sud zaključuje da presuda protiv koje je apelacija uložena ne krši nijedan od ovih članaka.

Na temelju naređenog Ustavni sud je ocijenio da članak 78. Ustava Županije posavske nije u suglasju s Ustavom Bosne i Hercegovine.

Ovu odluku Ustavni sud je donio u sastavu: predsjednik Suda prof. dr. Kasim Begić i suci Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić i prof dr. Vitomir Popović.
U ovoj odluci izdvojili su mišljenja suci Marko Arsović i prof. dr. Vitomir Popović.

U 5/99
Sarajevo
3. prosinca 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof dr. Kasim Begić

Ustavni sud Bosne i Hercegovine nadležan je da ispituje da li je presuda (odluka) ustavnog suda entiteta u suglasnosti s Ustavom Bosne i Hercegovine.

Presuda Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine kojom je utvrđeno da je odredba članka 78. Ustava Županije posavske nije sukladno Ustavu Federacije BiH nije u nesuglasnosti s Ustavom BiH (čl. III/3.(b) i Aneksa II/2. i 3.).

ANEKS

- Izuzeto mišljenje suca Ustavnog suda Bosne i Hercegovine Marka Arsovića u odluci broj U 5/99

Zastupam načelno motrište da Ustavni sud Bosne i Hercegovine (dalje: Sud), po članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine nema apelacijsku jurisdikciju nad odlukama ustavnih sudova entiteta Bosne i Hercegovine. Takvu jurisdikciju Sud pogotovu ne može imati ako se odluka entitetskog ustavnog suda, kao u konkretnom slučaju, odnosi na materiju koja spada u isključivu ovlast entiteta. Zbog toga je predmetnu apelaciju, podnesenu protivu presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u krajnjoj raščlambi, ova presuda rješava spor o normativnim kompetencijama među Federacijom i jednom od njenih županija, što se uopće ne tiče Ustava Bosne i Hercegovine) trebalo odbaciti zbog “nemjerodavnosti”, u smislu članka 55. stavak 1. točka 1. Poslovnika Suda, a ne “odbiti kao neutemeljenu”.

Pod pojam “suda”, uporabljenog u odredbi članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, ne mogu se podvesti entitetski ustavni sudovi. Tako kako su pravno “profilirani”, entitetski ustavni sudovi se dalekosežno (ontološki) razlikuju od redovitih sudova (po “mjestu” u funkcijama koje imaju u ukupnom državno-pravnom sustavu, po karakteru i djejtvu odluka koje donose itd.). Budući ocjenjuju ustavnost (zakonitost) isključivo općih pravnih akata, dakle nemaju takve kompetencije glede pojedinačnih pravnih akata - ni upravnih, ni sudskih, entitetski ustavni sudovi nemaju sa redovitim sudovima čak ni neku instalacijsku vezu. Oni zbog toga nisu “sudovi”, već “ustavni sudovi” - bez ove odrednice “ustavni” pojmovno se potpuno poništavaju. Zapravo, u ovoj ustavnoj odredbi rabi se sintagma “svaki sud ...”. Ali ako ustavni sud po svom “biću” nije sud, ne može ga tu uključiti ni ova odrednica “svaki”. Ova sintagma označuje samo “množinu” sudova i dostatno je objašnjena činjenicom da u entitetima Bosne i Hercegovine postoji odista čitavo mnoštvo trostupanjski organiziranih redovitih sudova. Točno je da Ustav Federacije Bosne i Hercegovine (IV. c. članak 1) “svoj” Ustavni sud izričito unosi u sustav sudova, ali to ne mijenja stvar. Ovime ne može biti supstanciran nikakav ozbiljan argument, uporabljiv na razini načelnog problema koji je ovdje postavljen. Jer, osim što se povlači iz puke forme, on ne može prevladati još dvije teške prepreke: a) Ustav Republike Srpske (glave IX. i X.) postupa upravo oprečno: on “svoj” Ustavni sud ne unosi u sustav sudova, već ga tretira kao zaseban sud i b) pitanje dopustivosti apelacije mora se na isti način riješiti glede odluka oba entitetska ustavna suda. Dakle, da je ustavotvorac htio pod apelacijsku jurisdikciju Suda staviti i odluke entitetskih ustavnih sudova, on bi u ovoj ustavnoj odredbi, pored sudova, izričito naveo i ustavne sudove.

Ispravnost ovog motrišta potvrđuje čitav niz drugih i drukčijih argumenata. Pošto nemam prostora čak ni isrpno ih imenovati, a kamoli obraditi, navodim nekoliko najhitnijih. Entitetskim ustavnim sudovima povjerena je kontrola ustavnosti u okviru relativno autonomnih entitetskih ustavnih sustava. Entitetski ustav je njihov "posljednji" kriterij i autoritet. Da bi ispunili tu funkciju, njihove odluke moraju biti "konačne i obvezujuće", moraju imati autoritet *res indicata*, što apsolutno isključuje mogućnost njihove instancijske podređenosti. Bez toga oni ne bi mogli biti ustavni sudovi. Stavljanje njihovih odluka pod izravnu apelacijsku kontrolu, označilo bi neopozivo sustav kontrole ustavnosti u Bosni i Hercegovini kao unitarno (hijerarhijski) uređen sustav, a to bi bilo krajnje neprimjereno obliku državnog ustroja Bosne i Hercegovine. Takva kontrola nema opravdanja ni sa procesne točke motrišta, jer nije moguće reći da te odluke povređuju Ustav Bosne i Hercegovine, kad one ovaj ustav i ne uzimaju u obzir. One, dakle, ne mogu *eo ipso* povrijediti Ustav Bosne i Hercegovine. Mogu opći akti, čiju ustavnost one ocjenjuju, povrijediti Ustav Bosne i Hercegovine, ali u takvom slučaju nema zapreke da se o tomu pokrene spor pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine, u okviru njegove ovlasti iz članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, dakle, u okviru one vrste ovlasti gdje ovaj Sud vrši također apstraktnu kontrolu ustavnosti. Ne može se, uostalom, apelacijska jurisdikcija Suda pravilno definirati, ako se ne utvrdi njen odnos naspram drugih vrsta njegovih ovlasti. Apstraktnom kontrolom ustavnosti, na što se svode njegove ovlasti iz točaka a. i c. ove ustavne odredbe, Sud ustvari štiti Ustav Bosne i Hercegovine od ozljeda koje mu mogu nanijeti opći pravni akti. Onda bi svrha njegove apelacijske jurisdikcije (iz točke b. ove ustavne odredbe) mogla biti samo u tomu da se Ustav zaštiti od povreda koje mu mogu nanijeti pojedinačni pravni akti, a takve akte donosi samo redoviti sud (ne i entitetski ustavni sud). I, uopće, brižljiva raščlamba čitavog ovog problema otkriva da isključenjem odluka entitetskih ustavnih sudova iz njegove apelacijske jurisdikcije, ne umanjuje moć Suda da štiti Ustav Bosne i Hercegovine, što mu je glavna funkcija.

U svemu ovomu jedini problem predstavlja činjenica što neke važne pravne oblasti (ljudska prava u prvom redu) naporedo uređuju i Ustav Bosne i Hercegovine i entitetski ustavi. Ljudska prava se, doduše, najčešće povređuju pojedinačnim pravnim, ali mogu biti povrijeđena i općim pravnim aktom, čiju je ustavnost mjerodavan cijeliti i entitetski ustavni sud. Ovaj se problem može riješiti na dva načina: a) prvi je već narečen i on podrazumijeva sustav "dvostrukih" odluka; b) u ovoj materiji iznimno treba dopustiti apelaciju i protiv odluka entitetskih ustavnih sudova. Problem treba, u svakom slučaju, riješiti tako da se zadovolje dva važna interesa: sačuva status entitetskih ustavnih sudova kao istinskih ustavnih sudova i, drugo, Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine omogući da u ovoj iznimno važnoj materiji efikasno i sveobuhvatno štiti Ustav Bosne i Hercegovine (integralno međunarodno pravo). Međutim, konkretni slučaj ne zahtijeva da se bliže bavim ovim složenim problemom.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 55. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 3. prosinca 1999. godine, donio je

ODLUKU

Odbacuje se apelacija gospodina Z. O. iz Banjaluke, protiv presude Vrhovnog suda Republike Srpske, broj Rev. 25/95 od 17. srpnja 1995. godine.

Odluku objavit u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

Gospodin Z. O. iz Banjaluke obratio se Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine apelacijom protiv presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj Rev. 25/95 od 17. srpnja 1995. godine.

Apelant je naveo da je Vrhovni sud Republike Srpske, presudom broj Rev. 25/95, odlučivao o reviziji tuženog Zavoda za izgradnju Banjaluke u predmetu ustanovljenja valjanosti ugovora o udruživanju sredstava između tužitelja kao udružitelja sredstava i tuženog kao izvođača radova, a protiv presude Višeg suda u Banjaluci, broj GŽ-1943/90 od 3. rujna 1990. godine. Smatra da pobijana presuda Vrhovnog suda Republike Srpske, kojom se revizija uvažava, obje nižestupne presude preinačuju, a tužitelj Z. O. odbija sa tužbenim zahtjevom, narušava njegovo imovinsko pravo iz članka II Ustava Bosne i Hercegovine, na temelju ugovora o udruživanju sredstava.

Prema članku XII Ustava Bosne i Hercegovine, Ustav stupa na snagu nakon potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini kao ustavni akt koji amandmanski zamjenjuje i stavlja izvan snage Ustav Republike Bosne i Hercegovine. Opći okvirni sporazum je potpisan 14. prosinca 1995. godine pa, prema tomu, proizilazi da se ni Ustav Bosne i Hercegovine nije mogao ranije primjenjivati.

Prema članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud ima apelacijsku ovlast u pitanjima koja su sadržana u Ustavu, kada postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske, za koju gospodin Z. O. tvrdi da je povrijedila njegovo pravo na imovinu, donesena je 17. srpnja 1995. godine, tj. prije nego stoje Ustav Bosne i Hercegovine stupio na snagu.

Na temelju utvrđenog, razvidno je da Ustavni sud nije mjerodavan ocjenjivati presudu koja je donesena prije stupanja na snagu Ustava Bosne i Hercegovine.

Ovu odluku donio je Ustavni sud u sastavu: predsjednik Suda prof dr. Kasim Begić i suci Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof. dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko i Azra Omeragić.

U 9/99
Sarajevo
3. prosinca 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof. dr. Kasim Begić

Ustavni sud Bosne i Hercegovine nije mjerodavan ocjenjivati presudu koja je donesena prije stupanja na snagu Ustava Bosne i Hercegovine.

**RJEŠENJA
USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE
1999. GODINA
II. dio**

(HRVATSKI JEZIK)

Ustavni Sud Bosne i Hercegovine, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 54. Poslovnika Ustavnog suda, na sjednici održanoj 5. studenoga 1999, donio je

RJEŠENJE

Odacuje se apelacija firme “POTKA” d.o.o. iz Tomislavgrada, protiv presude Višeg suda u Mostaru broj U.177/96 od 27. studenoga 1998.

Rješenje objaviti u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

Firma “POTKA” d.o.o. iz Tomislavgrada je 18. lipnja 1999. podnijela apelaciju protiv presude Višeg suda u Mostaru broj U.177/96 od 27. studenoga 1998. Firma je tražila od Ustavnog suda da procijeni ustavnost ove presude sukladno članku VI/3. (b) Ustava Bosne i Hercegovine.

1. Činjenično stanje

Takozvano “Ministarstvo financija Hrvatske Republike Herceg-Bosne” je 23. listopada 1996., na žalbu protiv prvostepene odluke tomislavgradske porezne uprave od 6. lipnja 1996., naložilo podnositelju žalbe da plati izvjesni iznos na ime poreza i doprinosa za javno osiguranje. Viši sud u Mostaru je 27. studenoga 1998. potvrdio odluku takozvanog Ministarstva.

2. Apelacija

Podnositelj apelacije se žali da je presuda Višeg suda u Mostaru povrijedila njegova ustavna prava iz članka II Ustava BiH. Podnositelj se dalje žali daje Odluka Višeg suda

u Mostaru utemeljena na pogrešno utvrđenom činjeničnom i pravnom stanju. Podnositelj zato predlaže da Ustavni sud poništi pobijanu odluku i vrati predmet Višem sudu u Mostaru na opetovani postupak.

3. Zaključak

Ustavni sud smatra da Sud ima drugostepenu ovlast u pitanjima koja su sadržana u Ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini (Članak VI/3. (b) Ustava BiH).

Međutim, prema Poslovniku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude koja se njome pobija iscrpljeni svi drugi pravni lijekovi (članak 11. Poslovnika Suda).

Ustavni sud ističe da je podnositelj podnio žalbu Ustavnom sudu protiv odluke Višeg suda u Mostaru, koji nije najviši sud u Federaciji Bosne i Hercegovine. Prema odgovarajućim odredbama Zakona o upravnim sporovima Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 2/98), podnositelj je na raspolaganju imao još jedan lijek protiv presude Višeg suda, jer je mogao podnijeti žalbu Vrhovnom sudu Federacije. Nadalje, podnositelj nije naznačio bilo kakav razlog zašto se taj lijek ne bi mogao smatrati efikasnim u okolnostima konkretnog slučaja.

Ustavni sud stoga utvrđuje da se apelacija mora odbaciti na temelju toga što podnositelj nije iscrpio sve raspoložive pravne lijekove.

Ustavni sud je donio ovu odluku u sastavu: predsjednik Suda prof. dr. Kasim Begić i suci Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof. dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić, prof. dr. Vitomir Popović i Mirko Zovko.

U 13/99
Sarajevo
5. studenoga 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof. dr. Kasim Begić

<p>Ustavni sud stoga utvrđuje da se apelacija mora odbaciti na temelju toga što podnositelj nije iscrpio sve raspoložive pravne lijekove.</p>
--

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 70. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, br. 2/97, 16/99 i 20/99), na sjednici održanoj 3. prosinca 1999. godine, donio je

RJEŠENJE

Obustavlja se izvršenje presude Osnovnog suda u Prijedoru, broj P-61/96 od 27. prosinca 1996. godine, potvrđene po žalbi presudama Okružnog suda u Banjaluci, broj GŽ-474/97 od 25. rujna 1997. godine i Vrhovnog suda Republike Srpske, broj. Rev. 91/98, od 26. svibnja 1999. godine.

Rješenje stupa na snagu odmah, a obustava izvršenja ostaje na snazi do donošenja odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine o apelaciji S. Z. protiv presude Vrhovnog suda Republike Srpske, broj Rev. 91/98, od 26. rujna 1999. godine.

Ovo rješenje objaviti u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine” i “Službenom glasniku Republike Srpske”.

Obrazloženje

Presudom Osnovnog suda u Prijedoru, broj P-61/96 od 27. prosinca 1996. godine, odbijen je tužbeni zahtjev S. Z. iz Prijedora, za poništenje ugovora o zamjeni nekretnina, zaključenog 10. kolovoza 1995. godine sa tuženim B.V. Istom presudom Osnovni sud je usvojio zahtjev B. V. da se S. Z. sa svojom djecom iseli iz obiteljske kuće u Prijedoru i predaje u posjed B. V.

Drugostepenom presudom Okružnog suda u Banjaluci, broj GŽ-474/97 od 25. rujna 1997. godine, žalba S. Z. je odbijena i potvrđena prvostepena presuda.

Presudom Vrhovnog suda Republike Srpske, broj Rev-91/98 od 26. svibnja 1999. godine, odbijena je revizija S. Z. protiv drugostepene presude.

S. Z., koju zastupa M. K., odvjetnik iz Banjaluke, 21. listopada 1999. godine podnijela je Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine apelaciju protiv presude Vrhovnog suda Republike Srpske. Apellantica tvrdi daje pobijana presuda, kao i presude prvostepenog i

drugostepenog suda, temeljena na pogrešnoj primjeni materijalnog prava, jer su zanemarene ratne okolnosti u kojima je ona zaključila ugovor o zamjeni svoje kuće za drugu nekretninu, kada je bilo osobito teško pripadnicima malobrojnijeg naroda na određenom području. Dalje navodi da je bila prisiljena zaključiti takav ugovor i da su ovim presudama, kojima se taj ugovor potvrđuje, povrijeđena njena ljudska prava na mirno uživanje imovine, na poštivanje doma i na pravično suđenje, koja garantiraju Ustav Bosne i Hercegovine i Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.

S. Z. je, također, zatražila da Ustavni sud Bosne i Hercegovine obustavi izvršenje prvostepene presude Osnovnog suda u Prijedoru, ističući da bi, izvršenjem navedene presude, bila dovedena u vrlo težak položaj, jer bi sa svojom obitelji, praktički, bila izbačena na ulicu, a nema kod koga da se skloni.

O apelaciji je obaviješten i tuženi B.V. i od njega je zatraženo da dostavi odgovor, što on, međutim, nije učinio.

Prema članu 70. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Ustavni sud može, do donošenja konačne odluke, u cjelini ili djelimično, privremeno obustaviti izvršenje odluka, zakona (akata) ili pojedinačnih akata ako bi zbog njihovog izvršenja mogle nastupiti neotklonjive štetne posljedice.

Ustavni sud smatra da bi zbog izvršenja presude Osnovnog suda u Prijedoru, broj P-61/96, od 27. prosinca 1996. godine, čiju će ustavnost ocjenjivati u postupku pokretnom apelacijom protiv pobijane presude Vrhovnog suda Republike Srpske, za S. Z. mogle nastupiti neotklonjive štetne posljedice.

Stoga, Ustavni sud je ocijenio da su ispunjeni uvjeti da privremeno obustavi izvršenje presude Osnovnog suda u Prijedoru, koje su po žalbama potvrdili Okružni sud u Banjaluci i Vrhovni sud Republike Srpske.

Ovo rješenje donio je Ustavni sud Bosne i Hercegovine u sastavu: predsjednik Suda prof dr. Kasim Begić i suci Marko Arsović, Hans Danelius, prof. dr. Louis Favoreu, prof dr. Joseph Marko, mr. Zvonko Miljko, Azra Omeragić i prof dr. Vitimir Popović.

U 15/99
Sarajevo
3. prosinca 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof. dr. Kasim Begić

Ustavni sud može privremeno obustaviti izvršenje prvostupanjske presude, koja je potvrđena drugostupanjskom presudom i presudom vrhovnog suda entiteta koja se pobija apelacijom ako utvrdi da bi zbog izvršenja prvostupanjske presude za podnositelja apelacije mogle nastupiti neotklonjive štetne posljedice (članak 70. Poslovnika Ustavnog suda).

**ОДЛУКЕ
УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
1999. ГОДИНА
II. дио**

(СРПСКИ ЈЕЗИК)

Уставни суд Босне и Херцеговине, на основу члана VI/2.(b) Устава Босне и Херцеговине, на сједници одржаној 13. и 14. августа 1999. године, донио је

ПОСЛОВНИК

о измјенама и допунама Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине

Члан 1.

У Пословнику Уставног суда Босне и Херцеговине (“Службени гласник Босне и Херцеговине”, број 2/97), у члану 2. додају се ставови 2. и 3., који гласе:

“Суд је независан од свих органа државне власти.

Суд своју организацију и дјелатност остварује на принципу финансијске самосталности.”

Члан 2.

У члану 11. став 1. тачка b) мијења се и гласи:

“b) странке у поступку у коме је донесена пресуда која се побија апелацијом и суд чија је пресуда предмет апелације (члан VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине).”

У ставу 3. ријечи: “30 дана” замјењују се ријечима: “60 дана”.

Члан 3.

У члану 12. у ставу 3. додају се нове тач. 5. и 6., које гласе:

“5. ако је о истој ствари Суд раније одлучио”;

“6. ако је апелација очигледно (*prima facie*) неоснована”.

Иза става 3. додаје се став 4., који гласи:

“Суд, након то му буду предочене апелације које нису стављене на листу предмета за одлучивање, може одлучити да их стави на листу”.

Досадашњи став 4. постаје став 5.

Додаје се став 6., који гласи:

“У случајевима из става 3. овог члана Суд доноси рјешење, а подносилац апелације се писмено обавјештава о разлозима због којих апелација није стављена на листу предмета за одлучивање”.

Члан 4.

У члану 16., иза става 1., додаје се нови став 2., који гласи:

“Суд доставља апелацију и другој странци у поступку у коме је донесена пресуда која се побија апелацијом, ради давања одговора.”

Досадашњи став 2. постаје став 3.

Додаје се став 4. који гласи:

“У случају одбацивања апелације Суд може да донесе одлуку, а да претходно апелација није достављена другој странци на изјашњавање.”

Члан 5.

У члану 72. додају се ставови 2. и 3., који гласе:

“У остваривању своје финансијске самосталности Суд:

- утврђује приједлог буџетских средстава потребних за извршавање надлежности Суда и упућује га Предсједништву Босне и Херцеговине ради укључивања у приједлог буџета, у смислу члана VIII Устава;
- доноси финансијски план Суда у коме планира и доноси одлуке о остваривању прихода и извршавању расхода у текућој години;
- одлучује о коришћењу донација и других извора прихода.”

Члан 6.

У члану 78. ријечи: “10 мјесеци” замјењују се ријечима: “20 мјесеци”.

Члан 7.

Иза члана 82. додаје се нови члан 82.а, који гласи:

Члан 82.а

Предсједник Суда, односно судија, неће учествовати у раду и одлучивању о захтјеву за покретање поступка односно апелацији:

- ако има неки лични интерес у конкретном случају;
- ако је учествовао у доношењу одлуке која је предмет спора, у својству судије, странке у поступку или пуномоћника странке, односно пресуде која је предмет апелације или закона чија се оцјена компатибилности тражи (члан VI/3. Устава), као и у случају преиспитивања процедуралне исправности предложене одлуке Парламента скупштине Босне и Херцеговине (члан IV/3.(f) Устава);

- ако постоје друге околности које изазивају сумњу у његову непристрасност. Судија, о чијем се изузећу одлучује, може дати одговор на приједлог о изузећу. Одлуку о изузећу из претходног става доноси Суд већином гласова судија, на приједлог председника Суда односно судије.”

Члан 8.

У члану 88. став 1. иза алинеје 4. додаје се нова алинеја, која гласи:
ако функцију судије не врши у складу са чланом 83. овог пословника”.

Члан 9.

У члану 102. став 2. се брише, а досадашњи став 3. постаје став 2.

Члан 10.

Овај пословник ступа на снагу даном доношења.

П 24/8
Сарајево
14. августа 1999.

Председник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Проф. др Касим Бегвић

Уставни суд Босне и Херцеговине, на основу члана VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине и чланова 54. и 56. Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине, на сједници одржаној 24. септембра 1999. године, донио је

ОДЛУКУ

Усваја се апелација П. Ј. из Бање Луке, те се:

- укида рјешење Врховног суда Републике Српске број Рев. 82/97 од 4. новембра 1997. године и рјешење Вишег суда Бања Лука ГЖ. 547/96 од 31. децембра 1996. године, због кршења апелантових уставних права из члана II ст. 2., 3.(е), (f) и (к) Устава Босне и Херцеговине, права на приступ суду из члана 6. став 1. Европске конвенције о људским правима, права на поштовање њиховог дома из члана 8. Европске конвенције, и њиховог права на мирно уживање у њиховој имовини из члана 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију;
- потврђује пресуда Основног суда Бање Луке број П-1016/96 од 26. августа 1996. године, чија изрека гласи:
“Тужени Д. Ш. је дужан да преда у посјед тужиоцу П. Ј. стан који се налази у Бањој Луци, у улици Браце Поткоњака број 16, број стана 11, на I спрату, у површини од 42 m², слободан од лица и евентуалних личних ствари у року од 15 дана по правоснажности пресуде, под пријетњом извршења.”

Одлуку објавити у “Службеном листу Босне и Херцеговине”, “Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине” и “Службеном гласнику Републике Српске”.

Образложење

1. Чињенично стање

Господин П. Ј. је поднио апелацију Уставном суду против рјешења Врховног суда Републике Српске број Рев. 82/97 од 4. новембра 1997. године.

Уставни суд је 19. августа 1999. затражио од господина Д. Ш. да достави одговор у писаној форми на наводе апелације. Суд није добио одговор па је разматрао предмет на основу апелације и приложених списа.

Апелант П. Ј. је изнио сљедеће чињенице које тужени Д. Ш. није оспорио:

Господин П. Ј. је носилац станарског права на двособном стану који се налази у улици Браце Поткоњака број 16/1 у Бањој Луци. Господин Д. Ш., избјеглица из Санског Моста, је 21. октобра 1995. присилио апеланта и његову породицу да напусте стан. Он сада живи у том стану и онемогућава породици П. Ј. да се врати у свој стан.

Господин П. Ј. је покренуо поступак пред Основним судом у Бањој Луци који је 26. августа 1996. године утврдио да је господин П. Ј. носилац станарског права на предметном стану и да господин Д. Ш. мора да напусти стан.

Виши суд у Бањој Луци је 31. децембра 1996. године уважио жалбу господина Д. Ш. изјављену против одлуке Основног суда. Према мишљењу Вишег суда за рјешавање овог предмета надлежан је управни орган, а не редовни суд. Против рјешења Вишег суда П. Ј. је изјавио ревизију Врховном суду Републике Српске који је 4. новембра 1997. године одбио ревизију, односно потврдио одлуку Вишег суда.

2. Апелација

Апелант се жали да су рјешења Врховног суда Републике Српске од 4. новембра 1997. и Вишег суда у Бањој Луци од 31. децембра 1996. повриједила његово право на поштовање његовог дома из члана 8. Европске конвенције о људским правима, као и његово право на мирно уживање у својој имовини из члана 1. Протокола број 1 на Конвенцију.

3. Допустивост предмета

На основу члана VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд има апелациону јурисдикцију над питањима по овом уставу која проистичу из мишљења било ког суда у Босни и Херцеговини. Суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде која се њоме оспорава исцрпљени сви правни лијекови и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку (члан 11. Пословника Суда).

Уставни суд сматра да рјешење Врховног суда у Бањој Луци онемогућава господину П. Ј. да се врати у свој стан и да се проведе судски поступак у том погледу. Овај случај би, према томе, могао да покрене питања из члана 6. став 1. Европске конвенције, из члана 8. Европске конвенције и члана 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију. Према члану II/2. Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд директно примјењује Европску конвенцију и њене протоколе у Босни и Херцеговини који имају приоритет над свим осталим законима. Господин П. Ј. је поднио апелацију у року који је одређен чланом 11. Пословника Суда. Уставни суд, стога, сматра апелацију господина П. Ј. допустивом.

4. Закључак

Уставни суд ће размотрити да ли је рјешење Врховног суда Републике Српске од 4. новембра 1997. повриједила права господина П. Ј. из члана 6. став 1. Европске конвенције, и члана 8 Европске конвенције, и/или члана 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију.

а) Члан 6. став 1. Европске конвенције гласи:

“Свако ама право да законом одређен, независан и непристрасан трибунал, правично, јавно и у разумном року одлучи о његовим правима и обавезама грађанске природе...”

Према јуриспруденцији Европског суда за људска права, право на посједовање властитог дома је “грађанско право” у смислу члана 6. став 1. Европске конвенције (Европски суд за људска права, *Gillow против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 21. новембра 1986., серија А број 109, став 68). Уставни суд стога сматра да спор око предметног стана потпада под оквире члана 6. став 1. Европске конвенције.

Уставни суд даље истиче да право приступа суду представља елемент инхерентан праву исказаном у члану 6. став 1. Европске конвенције (Европски суд за људска права, *Golder против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 21. фебруара 1975, серија А број 18, став 36).

Потврђујући рјешење Вишег суда у Бањој Луци од 31. децембра 1996. године, Врховни суд Републике Српске је рјешењем од 4. новембра 1997. године искључио сваку могућност да апелант на редовном суду добије одлуку у спору око његовог стана. Међутим, према чл. 10. и 30. Закона о стамбеним односима Републике Српске (“Службени лист СРБиХ”, број 14/84 и 12/87; “Службени гласник Републике Српске”, број 19/93) редовни судови су надлежни да одлучују о овом питању.

Овај закључак је подржан и пресудом Рев. број 549 Врховног суда Босне и Херцеговине од 19. маја 1988. године. Врховни суд је установио да, према члану 10. споменутог закона, спорови око стамбених односа се генерално рјешавају на надлежним судовима, а управни органи су надлежни само када је то одређено овим законом. У конкретном случају таква надлежност није специфицикована. Стога је приступ управним органима подносиоцу, такође, правно онемогућен.

Суд закључује да рјешење Вишег суда, које је потврђено и рјешењем Врховног суда, онемогућава апеланту приступ како судским тако и управним органима, и тако му ускраћују сваку могућност да дође до одлуке у спору око његовог стана. Према томе, ова рјешења крше право господина П. Ј. на приступ суду из члана 6. став 1. Европске конвенције.

б) Члан 8. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода гласи:

"Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке.

Државне власти неће се мијешати у вршење овог права, сем ако то није предвиђено законом и ако је неопходно у демократском друштву у интересу националне безбједности, јавне безбједности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, ради заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других. "

Према подацима које је апелант доставио, а које тужени није оспорио, апелант је са својом породицом био стално настањен у стану у улици Браце Поткоњака 16/1 у Бањој Луци. Ни он ни његова породица нису имали намјеру да га напусте, већ их је господин Д. Ш. на то присилио. Стан, без сумње, мора да буде сматран породичним домом.

Уставни суд је већ утврдио да је рјешење Врховног суда у Бањој Луци од 4. новембра 1997. године ускратило апеланту сваку правну могућност враћања у стан. Ово рјешење се, стога, коси са његовим правом на поштовање његовог дома у смислу члана 8. став 1. Европске конвенције.

У складу са чланом 8. став 2. Европске конвенције, а према тумачењу Европског суда за људска права, овакво сукобљавање би могло да буде оправдано да је "предвиђено законом", да има одређен циљ који је легитиман на основу овог става и да је "неопходно у демократском друштву" за овај циљ (*Gillow* пресуда, види стр. 2, став 48).

Уставни суд подсећа на свој наведени закључак да у смислу члана 6. Европске конвенције рјешења Врховног суда у Бањој Луци и Вишег суда у Бањој Луци нису у складу са Законом о стамбеним односима Републике Српске. Како мијешање у апелантово право на поштовање дома није било "у складу са законом" у смислу става 2. члана 8. Европске конвенције оно, дакле, није било оправдано, па према томе, Уставни суд сматра да су ова рјешења повриједила апелантово право на поштовање његовог дома из члана 8. Европске конвенције.

с) Члан 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију гласи:

"Свако физичко и правно лице има право да мирно ужива у својој имовини. Нико не може да буде лишен имовине, сем у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права. Претходне одредбе, међутим, не утичу ни на који начин на право државе да примјењује законе које сматра потребним да би регулисала кориштење имовине у складу с општим интересима или да би обезбиједила наплату пореза или других дајбина или казни. "

Станарско право подразумијева, између осталог, право на несметано и стално кориштење стана, могућност чланова породичног домаћинства да добију станарско право након смрти носиоца станарског права или након престанка његовог станарског права из других разлога, и аутоматско добивање заједничког станарског права супружника носиоца станарског права који дијели с њим домаћинство. Уставни суд, стога, закључује да апелантово станарско право на његов стан представља “имовину” у смислу члана 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију.

Према јуриспруденцији Европског суда за људска права, члан 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију обухвата три различита правила. “Прво, које је изражено у првој реченици првог става и које је генералне природе, изражава принцип мирног уживања у имовини. Друго правило, у другој реченици истог става, покрива лишавање имовине и подвргава га извјесним условима. Трећи, садржан у другом ставу, дозвољава да државе потписнице имају право, између осталог, да контролишу кориштење имовине у складу са општим интересом, спровођењем таквих закона које сматрају потребним за ту сврху.” (види *inter alia*, Европски суд за људска права, *Sporrong u Lönnroth против Шведске*, пресуда од 23. септембра 1982., серија А број 52 став 61, и *Scollo против Италије*, пресуда од 28. септембра 1995., серија А број 315-С, став 26. са даљњим референцама)

Суд подсјећа на закључке у вези са члановима 6. и 8. Европске конвенције да је рјешење Врховног суда у Бањој Луци од 4. новембра 1997. онемогућило апеланту поврат његовог стана на законит начин. Рјешење је, према томе, лишило апеланта његове имовине у смислу другог правила члана 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију, као што је претходно наведено. Према овој одредби, ово лишавање може да буде оправдано само у јавном интересу и под законом одређеним условима. Уставни суд је, међутим, већ закључио да рјешење Врховног суда Републике Српске није у складу са Законом о стамбеним односима Републике Српске. Према томе, ремећење није оправдано. Стога је рјешење, такође, повриједило апелантово право на мирно уживање у његовој имовини из члана 1. Протокола број 1 на Конвенцију.

Установивши повреду апелантових права из чл. 6. и 8. Конвенције и из члана 1. Протокола број 1 на Конвенцију, Суд је одлучио да укине рјешење Врховног суда Републике Српске од 4. новембра 1997. и Вишег суда од 31. децембра 1996. и да потврди пресуду Основног суда од 26. августа 1996. која налаже туженом Д. Ш. да напусти стан у ул. Браце Поткоњака 16/1 стан број 11 у Бањој Луци, и да га преда господину П. Ј. у року од 15 дана. У супротном, одлука ће бити присилно проведена.

Уставни суд налаже надлежним органима Републике Српске да врате господина П. Ј. у посјед његовог стана.

Према члану II/4. Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Уставни суд је донио ову одлуку у саставу: предсједник Суда проф. др Касим Бегић и судије Марко Арсовић, Ханс Данелиус, проф. др Луј Фаворе, проф. др Јозеф Марко, мр Звонко Миљко, Азра Омерагић и Мирко Зовко

У 6/98
Сарајево
24. септембра 1999.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Проф. др Касим Бегић

Установивши да насилно избацивање носиоца станарског права из стана представља повреду дома из члана 8. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, и повреду мирног кориштења стана у смислу члана 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију, и да непружање судске заштите представља повреду члана 6. Конвенције, Уставни суд је, цијенећи да су тиме повријеђена уставна права апеланта, наложио да се носилац станарског права, под пријетњом принудног извршења, врати у свој дом.

Уставни суд Босне и Херцеговине, на основу члана VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине и чланова 54. и 56. Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине, на сједници одржаној 24. септембра 1999. године, донио је

ОДЛУКУ

Апелација Ф. К. и А. М. из Бање Луке се усваја, те се:

- укидају пресуда Врховног суда Републике Српске број Рев. 72/98 од 19. августа 1998. и рјешење Окружног суда Бања Лука број ГЖ-869/97 од 26. Фебруара 1998. године због кршења апелантових уставних права из члана II ст. 2., 3.(е), (f) и (k) Устава Босне и Херцеговине, права на приступ суду из члана 6. Став 1. Европске конвенције о људским правима, права на поштовање њиховог дома из члана 8. Европске конвенције, и њиховог права на мирно уживање у њиховој имовини из члана 1. Протокола бр. 1 на Европску конвенцију;
- потврђује пресуда Основног суда Бање Луке број П: 4049/96 од 26. 6. 1997. у дијелу који гласи:
“Налаже се туженом Р. Ј. да испразни од лица и преда тужитељки А. М. у посјед, слободан од лица и својих личних ствари, једнособан стан који се налази у Бањој Луци, у ул. Живојина Мишића бр. 49/1, стан 19, у року од 15 дана под пријетњом принудног извршења.”

Одлуку објавити у “Службеном листу Босне и Херцеговине”, “Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине” и “Службеном гласнику Републике Српске”.

Образложење

1. Чињенично стање

Госпође Ф. К. и А. М. 9. децембра 1998. године уложиле су, преко заступника, адвоката З. Б. из Бање Луке, апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине против пресуде Врховног суда Републике Српске од 19. августа 1998, бр. Рев. 72/98.

Уставни суд је 19. августа 1999. затражио од господина Р. Ј. да достави писмени одговор на наводе апелације. Суд није добио одговор, па је Уставни суд размотрио предмет на основу апелације и приложених списа.

Апеланткиње госпођа Ф. К. и А. М. изнијеле су сљедеће чињенице које тужени Р. Ј. није оспорио.

Госпођа Ф. К. је била носилац станарског права на једнособном стану, који се налази у улици Живојина Мишића 49/1 у Бањој Луци све до 27. јула 1998. године када је умрла. Од 1986. године госпођа А. М. је, заједно са својим мужем, господином А. М., члан заједничког домаћинства, а од априла 1991. године она је испунила законске услове за стицање станарског права у случају смрти госпође Ф. К.

Господин Р. Ј. их је 24. августа 1995. године присилио да напусте стан. Он сада живи у спорном стану и онемогућава породици А. М. да се у њега врати.

Апеланти су покренули поступак пред Основним судом у Бањој Луци, и Суд је 26. јуна 1997. године утврдио да је госпођа Ф. К. стварни носилац станарског права на предметни стан, те да господин Р. Ј. мора да га напусти.

Окружни суд у Бањој Луци је 26. фебруара 1998. године уважио жалбу господина Р. Ј. против пресуде Основног суда. Према рјешењу Окружног суда за рјешавање овог предмета надлежан је управни орган, а не редовни суд. По уложеној ревизији подносилаца, Врховни суд Републике Српске, 19. августа 1998. године, је потврдио рјешење Окружног суда.

2. Апелација

Подносиоци се жале да су пресуда Врховног суда Републике Српске од 19. августа 1998. и рјешење Окружног суда у Бањој Луци од 26. фебруара 1998. повриједили њихово право на судску заштиту, њихово право на поштовање дома из члана 8. Европске конвенције о људским правима, и право на мирно уживање у њиховој имовини из члана 1. Протокола бр. 1 на Конвенцију.

3. Допустивост предмета

Уставни суд констатује да је госпођа А. М., као члан заједничког домаћинства и наследница госпође Ф. К., имала правни интерес да настави поступак пред нижим судовима након смрти госпође Ф. К. на основу законодавства Републике Српске. Уставни суд је стога прихватио као апеланткињу у поступку пред Уставним судом.

На основу члана VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд има апелациону јурисдикцију над питањима по овом уставу која проистичу из мишљења било којег суда у Босни и Херцеговини. Суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде која се њоме оспорава исцрпљени сви правни лијекови и ако је поднесена у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку (члан 11. Пословника Суда). У кокретном предмету, подносиоци су 13. новембра

1998. године примили пресуду Врховног суда од 19. августа 1998. године. Апелација Уставном суду датира од 9. децембра 1998. године па је, према томе, поднесена у прописаном року.

Уставни суд сматра да пресуда Врховног суда у Бањој Луци од 19. августа 1998. године онемогућава госпођи А. М. да се врати у свој стан и да проведе судски поступак у том погледу. Овај случај би могао да покрене питања из члана 6. став 1. Европске конвенције, из члана 8. Европске конвенције и члана 1. Протокола бр. 1 на Европску конвенцију. На основу члана II/2. Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд директно примјењује Европску конвенцију и њене протоколе у Босни и Херцеговини који имају приоритет над свим осталим законима.

Стога Уставни суд сматра апелацију допустивом.

4. Закључак

Члан 6. став 1. Европске конвенције гласи:

“Свако има право да законом одређен, независан и непристрасан трибунал, правично, јавно и у разумном року одлучи о његовим правима и обавезама грађанске природе...”

Према јуриспруденцији Европског суда за људска права, право на посједовање властитог дома је “грађанско право” у смислу члана 6. став 1. Европске конвенције (Европски суд за људска права, *Gillow против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 24. новембра 1986., серија А бр. 109, став 68). Уставни суд, стога, сматра да спор око предметног стана потпада под оквире члана 6. став 1. Европске конвенције.

Уставни суд даље истиче да право приступа суду представља елеменат инхерентан праву исказаном у члану 6. став 1. Европске конвенције (Европски суд за људска права, *Golder против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 21. 2. 1975, серија А број 18, став 36).

Потврђујући пресуду Окружног суда у Бањој Луци од 26. фебруара 1998. године, Врховни суд Републике Српске је пресудом од 19. августа 1998. године искључио сваку могућност да госпођа А. М. на редовном суду добије одлуку у спору око њеног стана. Међутим, према чл. 10. и 30. Закона о стамбеним односима Републике Српска (“Службени лист СРБиХ”, бр. 14/84 и 12/87; “Службени лист Републике Српске”, број 19/93), редовни судови су надлежни да одлучују о овом питању.

Овај закључак је подржан и пресудом бр. Рев. 549 Врховног суда Босне и Херцеговине од 19. маја 1988. године. Врховни суд је установио да, према члану 10 споменутог закона, спорови око стамбених односа се генерално рјешавају на надлежним судовима, а управни органи су надлежни само када је то одређено овим законом. У конкретном случају таква надлежност није специфицикована. Стога је приступ управним органима подносиоцима такође правно онемогућен.

Уставни суд сматра да је рјешење Окружног суда, које је потврђено пресудом Врховног суда, онемогућило апеланткињи приступ како судским тако и управним

органима, и на тај начин јој ускратила сваку могућност да добије одлуку у спору око њеног стана. Према томе, ова пресуда крши право апеланткиње на приступ суду из члана 6. став 1. Европске конвенције.

Члан 8. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода гласи:

“Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке.

Државне власти неће се мијешати у вршење овог права, сем ако то није предвиђено законом и ако је неопходно у демократском друштву у интересу националне безбједности, јавне безбједности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или краминала, ради заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других. ”

Према подацима које је апеланткиња доставила, а које тужени није оспорио, она је са својом породицом била стално настањена у стану у улици Живојина Мишића 49/1 у Бањој Луци. Ни она ни њена породица нису имали намјеру да га напусте, него их је господин Р. Ј. на то присилио. Стан без сумње мора да буде сматран породичним домом.

Уставни суд је већ утврдио да је пресудом Врховног суда у Бањој Луци од 19. августа 1998. године апеланткињи ускраћена свака правна могућност враћања у стан. Ова пресуда се, стога, коси са њеним правом на поштовање њеног дома у смислу члана 8. став 1. Европске конвенције.

У складу са чланом 8. став 2. Европске конвенције, а према тумачењу Европског суда за људска права, овакво сукобљавање би могло да буде оправдано да је “предвиђено законом”, да има одређен циљ који је легитиман на основу овог става и да је “неопходно у демократском друштву” за овај циљ (Gillow пресуда, види стр. 3, став 48).

Уставни суд подсјећа на свој наведени закључак да, у смислу члана 6. Европске конвенције, пресуда Врховног суда у Бањој Луци није била у складу са Законом о стамбеним односима Републике Српске. Како мијешање у апеланткињино право на поштовање дома није било “у складу са законом” у смислу става 2. члана 8. Европске конвенције оно, дакле, није било оправдано. Према томе, Уставни суд сматра да је ова пресуда повриједила апеланткињино право на поштовање њеног дома из члана 8. Европске конвенције.

Члан 1. Протокола бр. 1. на Европску конвенцију гласи:

“Свако физичко и правно лице има право га мирно ужива у својој имовини. Нико не може да буде лишен имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права. Претходне одредбе, међутим, не утичу ни на који начин на право државе да примјењује законе које сматра потребним да би регулисала кориштење имовине у складу са општим интересима или да би обезбиједила наплату пореза или других дажбина или казни. ”

Станарско право подразумијева, између осталог, право на несметано и стално кориштење стана, могућност чланова породичног домаћинства да добију станарско право након смрти носиоца станарског права или након обустављања његовог станарског права из других разлога, и аутоматско добивање заједничког станарског права за супружника носиоца станарског права који дијели с њим домаћинство. Стога, Уставни суд закључује да право госпође А. М. да реализује своје станарско право иза умрле Ф. К. представља имовину у смислу члана 1, Протокола број 1 на Европску конвенцију.

Према јуриспруденцији Европског суда за људска права, члан 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију обухвата три различита правила. “Прво, које је изражено у првој реченици првог става и које је генералне природе, изражава принцип мирног уживања у имовини. Друго правило, у другој реченици истог става, покрива лишавање имовине и подвргава га извјесним условима. Трећи, садржан у другом ставу, дозвољава да државе потписнице имају право, између осталог, да контролишу кориштење имовине у складу са општим интересом, спровођењем таквих закона које сматрају потребним за ту сврху.” (види *inter alia*, Европски суд за људска права, *Sporrong u Lönnroth против Шведске*, пресуда од 23. септембра 1982., серија А бр. 52 став 61, и *Scollo против Италије*, пресуда од 28. септембра 1995., серија А бр. 315-С, став 26. са даљњим референцама)

Суд подсјећа на закључке у вези са члановима 6. и 8. Европске конвенције да је пресуда Врховног суда у Бањој Луци од 19. августа 1998. онемогућила апеланткињи поврат њеног стана на законит начин. Пресуда је према томе лишила госпођу А. М. њене имовине у смислу другог правила члана 1. Протокола бр. 1 на Европску конвенцију, као што је претходно описано. Према овој одредби, ово лишавање може да буде оправдано само у јавном интересу и под законом одређеним условима. Уставни суд је, међутим, већ закључио да пресуда Врховног суда Републике Српске није у складу са Законом о стамбеним односима Републике Српске. Према томе, ремећење није оправдано. Стога је пресуда такође повриједила апеланткињино право на мирно уживање у њеној имовини из члана 1. Протокола бр. 1 на Конвенцију.

Установивши повреду апеланткињиних права из чл. 6. и 8. Европске конвенције, и члана 1. Протокола бр. 1 на Конвенцију, Суд је одлучио да укине пресуду Врховног суда Републике Српске од 19. августа 1998. и рјешење Окружног суда у Бањој Луци од 26. фебруара 1998. и потврди пресуду Основног суда у Бањој Луци од 26. фебруара 1997. која налаже туженом Р. Ј. да ослободи једнособни стан у ул. Живојина Мишића 49/1, стан бр. 11 у Бањој Луци и да га врати у посјед госпођи А. М. у року од 15 дана. У супротном ће одлука бити присилно проведена.

Уставни суд налаже надлежним органима Републике Српске да врате госпођи А. М. њен стан у посјед.

Према члану VI/4. Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Ову одлуку Уставни суд је донио у саставу: предсједник Суда проф. др Касим Бегић и судије Марко Арсовић, Ханс Данелиус, проф. др Луј Фаворе, проф. др Јозеф Марко, мр Звонко Миљко, Азра Омерагић и Мирко Зовко

У 2/99
Сарајево
24. септембра

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Проф. др Касим Бегић

Установивши да насилно избацивање носиоца станарског права из стана представља повреду дома из члана 8. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, и повреду мирног коришћења стана у смислу члана 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију, и да непружање судске заштите представља повреду члана 6. Конвенције, Уставни суд је, цијенећи да су тиме повријеђена уставна права апеланта, наложио да се носилац станарског права, под пријетњом принудног извршења, врати у свој дом.

Уставни суд Босне и Херцеговине, на основу члана VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине и члана 54. и 56.а Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине, на сједници одржаној 25. септембра 1999. донио је

ОДЛУКУ

Одбија се апелација господина З. И. од 8. децембра 1998. против пресуде Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број У 352/97 од 14. октобра 1998.

Одлуку објавити у “Службеном гласнику Босне и Херцеговине”, “Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине” и “Службеном гласнику Републике Српске”.

Образложење

Господин З. И. је 8. децембра 1998. поднио апелацију против пресуде Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број У 352/97 од 14. октобра 1998. затраживши од Уставног суда да оцијени уставност ове пресуде према члану VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине.

1. Чињенично стање

Подносилац апелације је власник ауто-сервиса у Улици Меше Селимовића број 79 у Сарајеву. Он наводи да његова породица преко 30 година води радионицу на тој локацији. Током тог периода, пано са натписом ауто-сервиса је био постављен на дијелу земљишта који је сада травнати појас уз Улицу Меше Селимовића.

Комунални инспектор Градског секретаријата за инспекцијске послове Кантона Сарајево је 14. марта 1997. наредио подносиоцу апелације да уклони рекламни пано јер је постављен без икакве званичне дозволе. По подносиочевој жалби, Федерално министарство просторног уређења и околине Сарајево је 16. јуна 1997. потврдило Одлуку комуналног инспектора. Подносилац је уложио тужбу против овог рјешења

Врховном суду Федерације, тврдећи да је земља још увијек његово власништво. Међутим, истовремено је изјавио да му је дио земљишта, који сада чини зелени појас уз Улицу Меше Селимовића, био одузет без икакве одштете. Надаље је навео да је 17. марта 1997. затражио дозволу од Министарства за саобраћај Кантона Сарајево да задржи пано, али да никад није добио одговор.

Врховни суд Федерације Босне и Херцеговине је потврдио закључак кантоналног инспектора да је пано постављен без икакве дозволе. Врховни суд је, даље, уочио да је из земљишних књига видљиво да је поменуто земљиште заправо друштвена својина, да подносилац има право да користи двије трећине тог земљишта, а да је пано смјештен на преосталом дијелу који чини зелени појас Улице Меше Селимовића.

2. Апелација

Подносилац апелације се жали да пресуда Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине од 14. октобра 1998. крши његова права на имовину и на рад. Он тврди да је то земљиште било у посједу његове породице дуго времена и да ће закон о реституцији бити донесен.

3. Закључак

Уставни суд уочава да је подносилац апелације, у поступку пред Врховним судом Федерације, као и у апелацији Уставном суду, признао да он није власник земљишта на којем се пано налази. Штавише, из пресуде Врховног суда се види да, према земљишним књигама, подносилац нема чак ни право да користи тај дио земљишта.

Уставни суд у овом поступку сматра ирелевантним да ли ће подносилац по будућим законима евентуално добити право власништва над земљиштем на којем се налази пано. Такође, Уставни суд не може да узме у обзир то да ли су подносилац или његова породица имали нека права над поменутиим земљиштем у прошлости. Суд мора заснивати своје закључке на садашњем правном стању.

Уставни суд примјећује да подносилац моментално не располаже никаквим власничким правима над земљиштем које је у питању, чак нити правима за његово коришћење. Према томе, оспорена пресуда Врховног суда Федерације не може кршити подносиочева права на имовину. Апелација није показала да је ова пресуда ни на било који други начин нарушила подносиочева уставна права. Стога је Уставни суд донио одлуку да се апелација одбије.

*Одлука У 6/99
од 25. септембра 1999. године*

Ovu odluku donio je Ustavni sud u sastavu: predsjednik Suda prof, dr Kasim Begić i sudije Marko Arsović, Hans Danelius, prof, dr Luj Favore, prof. dr Jozef Marko, mr Zvonko Miljko, Azra Omeragić i Mirko Zovko.

U 6/99
Sarajevo
25. septembra 1999.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Prof, dr K a s i m B e g i ć

Подносилац апелације не располаже никаквим власничким правима над земљиштем на коме је без одобрења надлежног органа поставио рекламни пано, па је стога одбијена његова апелација изјављена против пресуде Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине.

Уставни суд Босне и Херцеговине, на основу члана VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине и чланова 54. и 56.b Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине, на сједници одржаној 5. новембра 1999., донио је

ОДЛУКУ

Апелација М. С. из Бање Луке се усваја, те се:

- укидају рјешења Врховног суда Републике Српске број Рев. 115/98 од 22. децембра 1998. године, Окружног суда у Бањој Луци број ГЖ-100/98 од 20. марта 1998. и Основног суда у Бањој Луци број П-1908/96 од 13. марта 1997. године због кршења апеланткињиних уставних права из члана II став 2. и 3.(e), (f) и (k) Устава Босне и Херцеговине, права на приступ суду из члана 6. став 1. Европске конвенције и њеног права на мирно уживање у њеној имовини из члана 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију;
- налаже се госп. Н. П. да испразни и преда гђи М. С. у посјед, слободан од лица и личних ствари, двособан стан који се налази у Бањој Луци, у улици Старине Новака број 10, у року од 60 дана од дана објављивања ове одлуке у “Службеном гласнику Босне и Херцеговине” под пријетњом принудног извршења.

Одлуку објавити у “Службеном гласнику Босне и Херцеговине”, “Службеном листу Федерације Босне и Херцеговине” и “Службеном гласнику Републике Српске”.

Образложење

1. Чињенично стање

Апеланткиња гђа М. С. је изнијела слjedeће чињенице које тужени госп. Н. П. није оспорио:

Гђа М. С. је носилац станарског права на двособном стану у улици Старине Новака 10 у Бањој Луци. Наводи да ју је 17. октобра 1995. госп. М. Л. истјерао из стана, а потом се у априлу 1996., госп. Н. П., избјеглица из Јајца, уселио у стан.

a) Спор на редовним судовима

Године 1996., апеланткиња је покренула поступак против госп. Н. П. пред Основним судом у Бањој Луци због поврата у посјед стана. Основни суд је 13. новембра 1997. донио рјешење број П-1908/96 да су управни органи надлежни за одлучивање у конкретном спору, а не судови, поготово стога што је у питању стан додијељен на привремено кориштење госп. Н. П. и што је то рјешење постало правоснажно 7. октобра 1997., јер гђа М. С. на то рјешење није уложила жалбу. По уложеној жалби против рјешења Основног суда, Окружни суд у Бањој Луци 20. марта 1998., а затим Врховни суд Републике Српске 22. децембра 1998., су потврдили рјешење Основног суда.

b) Управни поступак

Апеланткиња изјављује да је стан додијељен на привремено коришћење госп. Н. П. рјешењем број 08-476-437/96 Општинске комисије за смјештај избјеглица и управљање напуштеном имовином од 19. септембра 1997. По уложеној жалби апеланткиње, Министарство за избјеглице и расељена лица Републике Српске је 14. априла 1998. поништило рјешење Комисије јер је засновано на погрешно утврђеним чињеницама и на погрешној примјени закона.

Министарство је утврдило да ни гђа М. С. ни њен син, који је живио с њом у заједничком домаћинству, нису напустили стан све док их госп. М. Л. није присилио да то учине и док госп. Н. П. није уселио. Уствари, гђа М. С. је већ покренула судски спор против госп. Н. П. Према томе, стан није могао да буде проглашен напуштеним у складу са чланом 7. Закона о коришћењу напуштене имовине.

Након рјешења Министарства није било нових одлука Општинске комисије за избјеглице и расељена лица.

2. Поступак пред Уставним судом

Гђа М. С. је 2. априла 1999. поднијела апелацију Уставном суду против рјешења Врховног суда Републике Српске број Рев. 115/98 од 22. децембра 1998. Заступа је госп. З. Б., адвокат из Бање Луке.

Од госп. Н. П. је 1. септембра 1999., у складу са чланом 16. Пословника Суда, затражено да достави писани одговор на апелацију гђе М. С. Госп. Н. П. се у одговору осврнуо на чињеницу да му је стан на привремено коришћење додијелило Министарство за избјеглице и расељена лица, те да му апеланткиња, као ни госп. М. Л., нису познати.

3. Апелација

Апеланткиња се жали да су повријеђена њена уставна права из члана 8. Европске конвенције о људским правима (у даљњем тексту: Конвенција, из члана 1. Протокола број 1 на Конвенцију и из члана II став 2. Устава Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Устав). Даље се жали да је била жртва дискриминације “као и сви други Бошњаци и Хрвати у Републици Српској”, те да судови и управни органи нису поштовали основне принципе поступка и да би ова “игра могла да траје десетинама година”.

4. Допустивост

Према члану VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом Уставу, када они постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини. Суд разматра апелацију под условом да су исцрпљени сви правни лијекови против оспорене одлуке и да је апелација поднесена у року од 60 дана након што је подносилац примио ову одлуку (члан 11. Пословника Суда). У конкретном случају, апеланткиња је примила одлуку Врховног суда (од 22. децембра 1998.) број Рев. 115/98 6. марта 1999. Апелација поднесена Уставном суду је датирана 2. априла 1999., дакле поднесена је у року.

Уставни суд констатује да рјешење Врховног суда Републике Српске од 22. децембра 1998. онемогућава гђи М. С. да се врати у стан и да води судски спор у том погледу. Према томе, у конкретном случају се постављају питања садржана у члану 6. став 1. Европске конвенције, у члану 8. Европске конвенције, те у члану 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију. Надаље, не може да се искључи могућност да је кршење поменутих одредаба спроведено на дискриминаторним основама. Према члану II/2. Устава, Суд мора да директно примјењује Европску конвенцију и њене протоколе у Босни и Херцеговини. Штавише, према члану II/4. Устава, права из Европске конвенције и њених протокола морају да буду обезбјеђена на недискриминаторан начин.

Из наведених разлога, Уставни суд сматра апелацију допустивом.

5. Мишљење

Уставни суд разматра да ли је рјешење Врховног суда Републике Српске од 22. децембра 1998. повриједило права гђе М. С. садржана у члану 6. став 1. Европске конвенције, члану 8. Европске конвенције, и/или члану 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију.

Уставни суд сматра да ни апелација ни чињенице у овом предмету не указују на довољно јасан начин да је било дискриминације према апеланткињиним правима у конкретном случају. Суд би био у положају да сматра овај дио жалбе основаним само ако би он био подржан са довољно доказа да је апеланткињина национална припадност утицала на судски спор.

а) Члан 6. став 1. Европске конвенције гласи:

“Свако ама право га законом одређен, независан и непристрасан трибунал, правично, јавно и у разумном року одлучи о његовим правима и обавезама...”

Према јуриспруденцији Европског суда за људска права, право на дом је “грађанско право” обухваћено чланом 6. став 1. Европске конвенције (Европски суд за људска права, *Gillow против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 24. новембра 1986., серија А број 109, став 68). Уставни суд, стога, сматра да спор о предметном стану потпада под оквире члана 6. став 1. Конвенције.

Уставни суд даље истиче да право приступа суду представља елемент инхерентан праву исказаном у члану 6. став 1. Европске конвенције (Европски суд за људска права, *Golder против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 21. фебруара 1975, серија А број 18, став 36).

Питање које се поставља је да ли је Врховни суд Републике Српске рјешењем од 22. децембра 1998., које потврђује рјешења Основног суда у Бањој Луци од 13. новембра 1997. и Окружног суда у Бањој Луци од 20. марта 1998., искључио могућност да апеланткиња дође до одлуке редовних судова о спору око њеног стана.

Основни суд је потврдио у образложењу свога рјешења да је гђу М. С. из стана насилно избацио госп. М. Л. и да је у априлу 1996. у стан уселио госп. Н. П., опет без одобрења гђе М. С. Међутим, тек након што је спор био у поступку пред Основним судом већ неколико мјесеци и тек након што је госп. Н. П. 19. септембра 1997. добио рјешење Општинске комисије за избјеглице и расељена лица о додјеливању стана, Основни суд је 13. новембра 1997. одржао расправу у овом предмету. Основни суд је засновао своје рјешење првенствено на чињеници да гђа М. С. није уложила жалбу на рјешење Комисије, које је због тога 7. октобра 1997. постало правоснажно. Како је гђа М. С. имала могућност да добије правну заштиту кроз управни спор али је није искористила, Основни суд је закључио да није надлежан за рјешавање спора. Окружни суд у Бањој Луци и Врховни суд Републике Српске су потврдили рјешење Основног суда.

Уставни суд сматра да су судови Републике Српске били обавезни да ријеше предметни спор према чл. 10. и 30. Закона о стамбеним односима Републике Српске (“Службени лист СРБиХ”, 14/84 и 12/87, те “Службени гласник Републике Српске”, 19/93). Врховни суд Босне и Херцеговине је закључио у једној другој одлуци од 19. маја 1988. (Одлука У-549/88) да су, према члану 10. Закона о стамбеним односима, судови у начелу надлежни да одлучују у споровима у стамбеним односима сем ако је овим законом другачије прописано. Врховни суд је даље закључио да су редовни судови надлежни за заштиту права носиоца станарског права против лица које је уселило у његов/њен стан без његовог/њеног одобрења.

Истина је да је апеланткиња такође покренула поступак против рјешења Комисије о привременом додјеливању њеног стана од 19. септембра 1997. Иако је

жалба на ово рјешење упућена Министарству за избјеглице и расељена лица које је о њој одлучило, и иако је управни поступак још увијек у току, Основни суд је имао процесну обавезу да узме у обзир све чињеничне и правне околности 13. новембра 1997. приликом одлучивања у случају. Суду је морало да буде једнако очигледно, као и Министарству у његовом рјешењу од 14. априла 1998., да стан није додијељен на законит начин и да се, према томе, стање када је тужба била поднесена 1996., задржало и након рјешења Комисије о привременој додјели стана. Штавише, треба да се уочи вишемјесечно чекање Основног суда да закаже расправу и то да је рочиште одржано тек након што је стан привремено додијељен госп. Н. П.

Суд сматра да је рјешење Врховног суда, које потврђује рјешења Округног суда и Основног суда, онемогућило апеланткињи приступ надлежном суду који би одлучио у спору око њеног стана. Стога ова пресуда крши право гђе М. С. на приступ суду према члану 6. став 1. Европске конвенције.

б) Члан 8. Европске конвенције гласи:

“Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке.

Државне власти неће се мијешати у вршење овог права, осим ако то није предвиђено законом и ако је неопходно у демократском друштву у интересу националне безбједности, јавне безбједности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, ради заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других. ”

Према подацима које је доставила апеланткиња и које тужени није оспорио, апеланткиња је, заједно са сином, била стално настањена у стану у улици Старине Новака број 10 у Бањој Луци. Ни она ни њен син нису имали намјеру да напусте стан, али их је на то присилио госп. М. Ј. Стан, без икакве сумње, мора да се сматра породичним домом.

Суд је већ установио да је рјешење Врховног суда у Бањој Луци од 22. децембра 1998. ускратило апеланткињи могућност повратка у посјед стана. Ово рјешење, стога, ремети њено право на поштовање њеног дома у смислу члана 8. став 1. Европске конвенције.

Према члану 8. став 2. Европске конвенције, ово ремећење може да буде оправдано ако је “предвиђено законом”, ако има циљ који је легитиман према том ставу, и ако је “неопходно у демократском друштву” због споменутог циља (*Gillow* пресуда, види стр. 3, став 48).

Суд констатује да рјешење Врховног суда Републике Српске није у складу са Законом о стамбеним односима Републике Српске. Ремећење апеланткињиног права на поштовање њеног дома, стога, није било оправдано и није било “предвиђено законом” у смислу става 2. члана 8. Европске конвенције. Према томе, Уставни суд закључује да је ово рјешење повриједило апеланткињино право на поштовање њеног дома из члана 8. Европске конвенције.

с) Члан 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију гласи:

“Свако физичко и правно лице има право да мирно ужива у својој имовини. Нико не може да буде лишен имовине, сем у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права.

Претходне одредбе, међутим, не утичу ни на који начин на право државе да прамјењује законе које сматра потребним да би регулисала кориштење имовине у складу с општим интересима или да би обезбиједила наплату пореза или других дажбина или казни.”

Станарско право по закону подразумијева, *inter alia*, право на несметано и трајно коришћење стана, могућност чланова породичног домаћинства да добију станарско право након смрти носиоца станарског права или након престанка његовог станарског права из других разлога и аутоматско добивање заједничког станарског права за супружника који дијели с њим домаћинство. Уставни суд, стога, закључује да апеланткињино станарско право над њеним станом представља “имовину” у смислу члана 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију.

Према јуриспруденцији Европског суда за људска права, члан 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију обухвата три различита правила. Прво, које је изражено у првој реченици првог става и које је генералне природе, изражава принцип мирног уживања у имовини. Друго правило, у другој реченици истог става, покрива лишавање имовине и подвргава га извјесним условима. Трећи, садржан у другом ставу, дозвољава да државе потписнице имају право, између осталог, да контролишу кориштење имовине у складу са општим интересом, спровођењем таквих закона које сматрају потребним за ту сврху (види, *inter alia*, Европски суд за људска права, *Sporrong и Lönnroth против Шведске*, пресуда од 23. септембра 1982., серија А број 52 став 61, и *Scollo против Италије*, пресуда од 28. септембра 1995., серија А број 315-С, став 26 са даљњим референцама).

Суд подсјећа на налазе у вези са чл. 6. и 8. Европске конвенције да је рјешење Врховног суда Републике Српске од 22. децембра 1998. онемогућило апеланткињу поврат њеног стана на законит начин. Рјешење је, према томе, лишило апеланткињу њене имовине у смислу другог правила члана 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију, као што је претходно описано. Према овој одредби, ово лишавање може да буде оправдано само у јавном интересу и под законом одређеним условима. Уставни суд је, међутим, већ нашао да рјешење Врховног суда Републике Српске није у складу са Законом о стамбеним односима Републике Српске. Према томе, ремећење не задовољава ниједан од услова из члана 1. Протокола број 1, и рјешење је повриједило апеланткињино право на мирно уживање у њеној имовини, садржано у том члану.

6. Закључак

Установивши кршење апеланткињиних права садржаних у чл. 6. и 8. Конвенције, те у члану 1. Протокола број 1 на Конвенцију, Уставни суд укида рјешења Врховног суда Републике Српске број Рев. 115/98 од 22. децембра 1998., Окружног суда у Бањој Луци број ГЖ-100/98 од 20. марта 1998. и Основног суда у Бањој Луци број П-1908/96 од 13. новембра 1997. Суд уважава да је управни поступак још увијек у току и да је Министарство за избјеглице и расељена лица вратило предмет првостепеној Комисији заснивавши своју одлуку од 14. априла 1998. на сличним чињеницама као и Уставни суд у овој одлуци, наиме да је привремена додјела стана заснована на погрешним чињеничним и правним претпоставкама. Суд, међутим, заснива своју одлуку на кршењу уставних права апеланткиње споменутом одлуком Врховног суда Републике Српске. Једини ефикасан лијек за та кршења је поврат стана апеланткињи. Надаље, Суд констатује да првостепена Комисија још није донијела рјешење иако је прошло већ више од једну и по годину од одлуке Министарства за избјеглице и расељена лица од 14. априла 1998. Уставни суд, стога, налаже господину Н. П. да испразни и преда гђи М. С. у посјед, слободан од лица и личних ствари, двособан стан који се налази у Бањој Луци, у улици Старине Новака број 10, у року од 60 дана од дана објављивања ове одлуке у “Службеном гласнику Босне и Херцеговине” под пријетњом принудног извршења.

Према члану VI/4. Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Уставни суд је донио ову одлуку у саставу: предсједник Суда проф. др Касим Бегић и судије Марко Арсовић, Ханс Данелиус, проф. др Луј Фаворе, проф. др Јозеф Марко, мр Звонко Миљко, Азра Омерагић, проф. др Витомир Поповић и Мирко Зовко.

У овој одлуци издвојили су своја мишљења судије Марко Арсовић, проф. др Витомир Поповић и Мирко Зовко

У 7/99
Сарајево
5. новембра 1999.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Проф. др Касим Бегић

Установивши да насилно избацивање носиоца станарског права из стана представља повреду дома из члана 8. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, и повреду мирног коришћења стана у смислу члана 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију, и да непружање судске заштите представља повреду члана 6. Конвенције, Уставни суд је, цијенећи да су тиме повријеђена уставна права апеланта, наложио да се носилац станарског права, под пријетњом принудиог извршења, врати у свој дом.

АНЕКС

- Издвојено мишљење судије Уставног суда Босне и Херцеговине проф. др Витомира Поповића у Одлуци У 7/99

Не слажем се са овом одлуком из следећих разлога:

1. Надлежност-исцрпљивање правних лијекова

Чланом 11. став 3. Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине је прописано да “Суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде која се њоме побија исцрпљени сви правни лијекови могући по законима ентитета и ако апелација буде поднесена у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем правном лијеку који је користио”.

Одредбама члана 30. Закона о стамбеним односима (“Службени лист СРБиХ”, број 14/84 - пречишћени текст и број 12/87 “Службени гласник Републике Српске” број 19/93) је, између осталог, регулисано “ако се неко лице незаконито усели у стан у друштвеној својини да свако лице може дати иницијативу, а заинтересовано лице захтјев, стамбеном органу за покретање поступка за његово исељење, а да ће на основу захтјева или по службеној дужности стамбени орган донијети рјешење о испражњењу стана, односно просторија ако од дана незаконитог исељења до покретања поступка није протекло више од 3 године, те да се протеком поменутог рока не искључује право даваоца стана на коришћење да захтијева испражњење стана односно заједничких просторија код надлежног суда у року од даљњих 5 година .

У конкретном случају је неспорно да апеланткиња није, у складу са поменутом одредбом члана 30. Закона о стамбеним односима, поднијела захтјев стамбеном органу за исељење господина Н.П., иако од момента незаконитог уселења до подношења тужбе суду није протекло рок од 3 године, односно није почео тећи рок од даљњих 5 година.

Према томе, несумњиво је да апеланткиња није, на начин како је то предвиђено одредбама цитираног члана 11. став 3. Пословника, исцрпила све правне лијекове по законима ентитета, па је овај Суд њену апелацију требао да одбаци као недозвољену.

2. Меритум

Централно питање, од кога је и зависило пресуђење у овом предмету, се односило на то да ли је оспореном одлуком Врховног суда Републике Српске дошло до повреде права апеланткиње која су садржана у члановима 6/1. и 8. Европске конвенције, те члану 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију.

Члан 6. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода гласи:

"У одређивању грађанских права и обавеза ... свако има право на праведну јавну расправу, унутар разумног рока пред независним и непристрасним судом који је установљен законом ... "

У овом случају нема дилеме да је право на дом "грађанско право", које имају у виду одредбе цитираног члана и у том дијелу резонување из одлуке може да се прихвати.

Међутим, није тачан закључак да је оспореном одлуком Врховног суда Републике Српске дошло до повреде права апеланткиње на приступ суду, јер јој је ова заштита омогућена кроз институт управног спора, а то је овај Суд потпуно пренебрегао приликом доношења одлуке.

Наиме, након завршеног управног поступка, против коначног рјешења може да се покрене управни спор у смислу одредбе члана 7. став 1. Закона о управним споровима ("Службени гласник Републике Српске", број 12/94), а овај спор се покреће тужбом Врховном суду Републике Српске у року од 30 дана од дана достављања управног акта странци која подноси тужбу (чл. 22. и 23. поменутог Закона о управним споровима).

Дакле, кроз институт управног спора апеланткињи је дозвољена судска заштита, тако да никако не би могао да се прихвати став да је у овом случају дошло до повреде наведеног члана 6, став 1. Конвенције, а аналогно томе и одредба члана 8. Конвенције, те члана 1. Протокола број 1 на Конвенцију.

Исто тако, налазимо за сходно да истакнем да је у конкретном случају спорни стан проглашен напуштеном имовином и да је рјешењем Министарства за избјеглице и расељена лица и управљање напуштеном имовином Бања Лука од 19. септембра 1997. године додијелен противној страни и члановима његове породице на привремено коришћење у складу са одредбама члана 6. Закона о коришћењу напуштене имовине ("Службени гласник Републике Српске", бр. 3/96 и 21/96).

Иначе, овим Законом су уређени услови и начин кориштења напуштене имовине ради збрињавања избјеглица и расељених лица, као и заштите и очувања те имовине (члан 1.) и овај Закон има карактер специјалног закона (*lex specialis*) у односу на Закон о својинско-правним односима којим је, између осталог, регулисано и право својине.

Проблем законитости рјешења која су донесена у управном поступку по одредбама Закона о кориштењу напуштене имовине, као и питање карактера имовине која је била предмет поступка, не може да се рјешава у парничном поступку, чак ни као претходно (*прејудицијално*) питање, јер се ради о таквој врсти спора за коју је прописана надлежност органа управе, па се овај спор може ријешити на законит начин само у управном поступку (главни принцип у овој ситуацији је да се не могу паралелно водити два поступка - управни и судски поступак).

Сагласно изложеном, Врховни суд Републике Српске је у овом случају правилно примијенио одредбе члана 16. став 1. Закона о парничном поступку када је сматрао да рјешавање овог спора не спада у судску надлежност.

Посебно напомињем да је и одредбама Закона о престанку примјене Закона о кориштењу напуштене имовине (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 38/98 и 12/99) у оваквим случајевима предвиђена надлежност управног органа, а исто то је прописано и у Закону о измјенама и допунама Закона о престанку примјене Закона о кориштењу напуштене имовине, који је у складу са овлашћењима из Анекса 10 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини и члану XI Закључка са конференције Савјета за имплементацију мира одржане у Бону 10. децембра 1997. године донио високи представник за Босну и Херцеговину Волфганг Петрич. Непримјењивање овог Закона, који је донио и прогласио високи представник, и налагањем судовима редовне надлежности да у судском поступку рјешавају питања из ове надлежности, би могло да проузрокује штетне посљедице на даљњу примјену Споразума о избјеглицама и раселим лицима као Анексу 7 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини.

Исто тако, истиче се и то да Уставни суд Босне и Херцеговине ни у ком случају не може да буде надлежан за одлучивање у меритуму, изузев у дијелу који се тиче кршења људских права и повреде Устава Босне и Херцеговине. Одлучивање у меритуму спада у искључиву надлежност редовних судова, као судова пуне јурисдикције, који се баве провођењем доказног поступка, утврђивањем конкретног чињеничног стања и пред којима се у том смислу исцрпљују и редовни и ванредни правни лијекови.

Ако би поступао на овај начин, овај Суд би се, супротно Уставу Босне и Херцеговине, претворио у редовни суд и постао би нека врста Врховног суда Босне и Херцеговине, или суда четвртог степена који Дејтоном није предвиђен, а врховни судови ентитета би изгубили сврху и смисао свога постојања.

3. Извршивост одлуке

Ова одлука има и одређене недостатке у погледу извршивости. Наиме, овом одлуком се налаже господину Н. П. да испразни и преда апеланткињи у посјед, слободан од лица и личних ствари, предметни стан који се налази у Бањој Луци у улици Старине Новака број 10, у року од 60 дана од дана објављивања ове одлуке, под пријетњом принудног извршења.

Међутим, очигледно је да је овај дио одлуке конфузан и неизвршив, јер је потпуно нејасно који би орган заиста био надлежан да ову одлуку изврши, уколико господин Н. П. сам по њој не поступи. Одлуке Уставног суда Босне и Херцеговине се извршавају на начин предвиђен чланом 72. Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине на тај начин што се рјешење Суда доставља Савјету министара Босне и Херцеговине, односно влади ентитета ради извршења (члан 72. Пословника) док се одлуке редовних судова извршавају на начин предвиђен Законом о извршном поступку, односно ове одлуке извршавају основни судови. Тешко је претпоставити, ако би се то и сматрало уобичајеним, да би Савјет министара Босне и Херцеговине, односно влада ентитета, била у могућности да се поред своје Уставом, односно законом, утврђене надлежности

бави ненадлежним питањима у која, поред осталог, спада и извршавање судских одлука. Исто тако се поставља питање која би од ове двије институције, у случају да дође до позитивног сукоба надлежности, била надлежна да извршава ову одлуку, односно који би орган о томе одлучио.

4. Доношење одлуке

У закључку одлуке, став 3. који се односи на доношење одлуке, је наведено: “Уставни суд је донио ову одлуку у саставу: предсједник Суда проф. др Касим Бегић и судије Марко Арсовић, Ханс Данелиус, проф. др Луј Фаворе, проф. др Јозеф Марко, мр Звонко Миљко, Азра Омерагић, проф. др Витомир Поповић и Мирко Зовко”. Дакле, могло би да се закључи да је ова одлука донесена једногласно, с обзиром да су наведена имена свих судија који су, како стоји у закључку, “донијели ову одлуку”. Међутим, за приједлог ове одлуке је гласало шест судија, док су тројица судија, проф. др Витомир Поповић, Марко Арсовић и Мирко Зовко гласали против приједлога ове одлуке, што може да се види и увидом у записник са сједнице Суда. Управо ради мог неслагања са овом одлуком, ја не само да сам гласао против ње, него сам и, сходно члану 36. става 2. и 3., издвојио своје мишљење које ће чинити саставни дио одлуке.

Уставни суд Босне и Херцеговине, на основу одредаба чланова VI/3.(b), W4. Устава Босне и Херцеговине и члана 54. став 2. и 56.b Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине, на сједници одржаној 5. новембра 1999. године, донио је

ОДЛУКУ

Апелација Х. М. из Бање Луке се усваја, те се:

- укида пресуда Врховног суда Републике Српске, број Рев. 83/98 од 22. децембра 1998. године;
- укида рјешење Окружног суда Бања Лука, број ГЖ-979/97 од 20. марта 1998. године, јер су супротни члану II/2., 3.(e), (f) i (k) Устава Босне и Херцеговине и члановима 6. став 1. и 8. став 1. Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода и члану 1. Протокола број 1 Европске конвенције;
- потврђује пресуда Основног суда Бања Лука, број П: 4285/96 од 20. августа 1997. године у дијелу који гласи:
“Налаже се туженом С. В. га испразни и преда тужитељки Х. М. у посјед, слободан од лица и личних ствари, једнособан стан који се налази у Бањој Луци у улици Гаврила Принципа број 11, у року од 15 дана под пријетњом извршења”.

Одлуку објавити у “Службеном гласнику Босне и Херцеговине”, “Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине” и “Службеном гласнику Републике Српске”.

Образложење

Госпођа Х. М., коју заступа пуномоћник З. Б., адвокат из Бање Луке, у апелацији од 28. априла 1999. године довела је у питање уставност пресуде Врховног суда Републике Српске, број Рев.83/98 од 22. децембра 1998. године и рјешења Окружног суда Бања Лука, број ГЖ-979/97 од 20. марта 1998. године којима је одлучивано о

предаји у посјед једнособног стана, слободног од лица и ствари, у Бањој Луци у улици Гаврила Принципа број 11. Апеланткиња сматра да јој је онемогућена судска заштита посједа стана на коме има станарско право, да је повријеђен правни институт јачег права на посјед као и члан 8. Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода и члан 1. Протокола број 1 на Конвенцију, чиме је уједно повријеђен и члан II/2. Устава Босне и Херцеговине.

1. Чињенично стање

Госпођа Х. М. је носилац станарског права на једнособном стану у Бањој Луци, у ул. Гаврила Принципа 11 од 7. фебруара 1980. године по основу уговора о коришћењу стана. Стан је користила све до 28. августа 1995. године, када ју је тужени господин С. В., примјеном силе, избацио и тако присилио да напусти стан. Апеланткиња је тужбом пред Основним судом у Бањој Луци затражила поврат посједа стана. Суд је 20. августа 1997. године наложио туженом господину С. В. да испразни од лица и личних ствари предметни стан и преда га госпођи Х. М., носиоцу станарског права. Рјешавајући по жалби туженог, Окружни суд Бања Лука 20. марта 1998. године уважио је жалбу господина С. В. против пресуде Основног суда. По тужитељкиној уложеној ревизији, Врховни суд Републике Српске је 22. децембра 1998. године потврдио рјешење Окружног суда. У одлукама Врховног и Окружног суда констатује се да господин С. В. (тужени) има да се сматра бесправно усељеним лицем, да од дана његовог усељења у стан до пресуђења није протекло више од три године, те да је за иселење надлежан општински стамбени орган.

У предметном стану и сада живи господин С. В., спречавајући тиме породицу Х. М. да се врати у стан.

Уставни суд Босне и Херцеговине, у складу са чланом 16. став 2. Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине, од Врховног суда Републике Српске и господина С. В., као учесника у поступку, на наводе апелације је затражио одговор у писаној форми. Уставни суд није добио одговор ни од Врховног суда ни од господина С. В.

2. Допустивост предмета

У складу са чланом VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд Босне и Херцеговине има апелациону јурисдикцију над питањима која се тичу пресуде било којег другог суда у Босни и Херцеговини. Члан II Устава односи се на заштиту људских права и основних слобода у Босни и Херцеговини. Посебно, члан II/2. обезбјеђује да се права предвиђена Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода и њеним протоколима директно примјењују у Босни и Херцеговини и имају приоритет над свим осталим законима. Стога, Босна и Херцеговина, и сви судови, установе, органи власти, те органи којима посредно руководе ентитети или који дјелују унутар ентитета подвргнути су, односно примјењују људска права и основне слободе на које се указује у члану II/2. Одредбе члана II/3.

спецификују различита људска права која могу да уживају сва лица унутар територије Босне и Херцеговине, између којих је и право на приватни и породични живот, дом, те право на имовину. Стога, произилази да питања заштите људских права потпадају, у принципу, под јурисдикцију уставног суда, и да Уставни суд Босне и Херцеговине има надлежност према члану VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине, те се одређује у овим питањима по апелацијама против одлука других судова.

Уставни суд Босне и Херцеговине може да одлучује по апелацијама само ако су против пресуде која се апелацијом оспорава исцрпљени сви правни лијекови, и ако се подноси у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку (члан 11. Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине). У току поступка пред Уставним судом, утврђено је да су се у конкретном предмету стекле процесне претпоставке за одлучивање по апелацији. Како овај случај покреће питања из члана 6. став 1. и члана 8. Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода и члана 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију, Уставни суд је апелацију прогласио допуштивом.

3. Закључак

Према Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода и Протоколу број 1 на Конвенцију у одређивању грађанских права и обавеза ... “свако има право на праведну и јавну расправу унутар разумног рока пред независним и непристрасним судом који је установљен законом ... Свако има право на поштивање свог приватног и породичног живота, дома и преписке. Свако физичко и правно лице има право на мирно уживање свог власништва. Никоме не може да се одузме власништво осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим принципима међународног права” (члан 6. став 1. и члан 8. став 1. Конвенције и члан 1. Протокола).

Право на дом, право на мирно уживање имовине и право на приступ суду у одређивању грађанских права и обавеза спада у каталог основних људских права и слобода заштићених Конвенцијом и њеним протоколима, која је саставни дио Устава Босне и Херцеговине. Из пресуде Врховног суда Републике Српске и рјешења Окружног суда, као и пресуде Основног суда, несумњиво произилази да је једнособан стан у Бањој Луци, у улици Гаврила Принципа 11, користила гђа Х. М., носилац станарског права од 7. фебруара 1980. године по основу уговора о коришћењу стана, све до 28. августа 1995. године, када ју је тужени С. В., примјеном силе, избацио из стана, и тиме јој онемогућио даље становање. Овакво понашање представља повреду права на поштивање дома у смислу одредбе члана 8. став 1. Конвенције, као и права мирног коришћења власништва у смислу члана 1. Протокола број 1 на Конвенцију, јер је апеланткињи силом одузето право на посјед стана. Како такво понашање траје и данас, судови су били обавезни (с обзиром да је Устав Босне и Херцеговине ступио на снагу 14. децембра 1995. године) да приликом рјешавања

конкретног предмета узму у обзир одредбе члана II/2, 3.(e), (f) и (k) Устава Босне и Херцеговине, и имају у виду и заштиту основних људских права и слобода, те као приоритетне над свим осталим законима примјене одредбе чланова 6. став 1. и 8. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и члан 1. Протокола број 1 на Конвенцију. Њихово непримјењивање изазвало је непружање судске заштите основних људских права и слобода предвиђених Уставом и спријечило повратак апеланта у предметни стан.

Одлука Суда је коначна и обавезујућа, у смислу члана VI/4. Устава Босне и Херцеговине.

Ову одлуку Уставни суд Босне и Херцеговине донио је у саставу: предсједник Суда проф. др Касим Бегвић и судије Марко Арсовић, Ханс Данелиус, проф. др Луј Фаворе, проф. др Јозеф Марко, мр Звонко Миљко, Азра Омерагић, проф. др Витомир Поповић и Мирко Зовко.

У овој одлуци судија проф. др Витомир Поповић издвојио је своје мишљење.

У 8/99
Сарајево
5. новембра 1999.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Проф. др Касим Бегвић

Установивши да насилно избацивање носиоца станарског права из стана представља повреду дома из члана 8. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, и повреду мирног коришћења стана у смислу члана 1. Протокола број 1 на Европску конвенцију, и да непружање судске заштите представља повреду члана 6. Конвенције, Уставни суд је, цијенећи да су тиме повријеђена уставна права апеланта, наложио да се носилац станарског права, под пријетњом принудног извршења, врати у свој дом.

Уставни суд Босне и Херцеговине, на основу члана VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине и члана 55. Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине, на сједници одржаној 3. децембра 1999. године, донио је

ОДЛУКУ

Одбија се апелација предсједника Скупштине Кантона посавског против пресуде Уставног суда Федерације Босне и Херцеговине број У-25/98 од 10. новембра 1998. године.

Одлуку објавити у “Службеном гласнику Босне и Херцеговине”, “Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине” и “Службеном гласнику Републике Српске”.

Образложење

1. Чињенично стање

Премијер Федерације Босне и Херцеговине је 14. јула 1998. године поднио захтјев Уставном суду Федерације Босне и Херцеговине за утврђивање уставности више одредаба Устава Кантона посавског. Једна од одредаба тог устава, за коју премијер тврди да је неуставна, јесте и члан 78. који гласи:

“До доношења закона и других кантоналних прописа примјењиваће се сви закони, прописи и судска правила која су на снази у Федерацији, као и прописи Хрватске Републике Херцег-Босне, ако нису у супротности са овим Уставом и законима Федерације”.

У својој пресуди број У-25/98, од 10. новембра 1998. године, Уставни суд Федерације је утврдио да наведени члан 78. није у складу са Уставом Федерације Босне и Херцеговине, између осталог, зато што прописује питања која су у искључивој надлежности Федерације.

2. Апелација

Предсједник Скупштине Кантона посавског је поднио апелацију пред Уставним судом Босне и Херцеговине против пресуде од 10. новембра 1998. године. У својој апелацији он тврди да је та пресуда, у дијелу у којем је прогласила члан 78. Устава Кантона посавског неуставним, прекршила члан III/3.(b) Устава Босне и Херцеговине као и тач. 2. и 3. Анекса II овог устава.

3. Допуштеност

Према члану VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд Босне и Херцеговине има апелациону надлежност о питањима из Устава када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини. Питање је да ли Уставни суд Федерације Босне и Херцеговине може да се сматра “судом” у оквиру значења из тог члана.

Према Уставу Федерације, Уставни суд Федерације је значајан дио судског система Федерације. Устав Федерације говори о њему као једном од судова Федерације и спецификује судске функције које он врши. У тим околностима, чини се да нема ваљаног разлога зашто се он не би сматрао “судом” у оквиру значења члана VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине. Ефективност апелационе контроле коју врши Уставни суд Босне и Херцеговине заиста би била значајно редукована ако против пресуда уставних судова ентитета не би могле да се подносе апелације Уставном суду Босне и Херцеговине у погледу њихове сагласности са Уставом Босне и Херцеговине.

Уставни суд Босне и Херцеговине је надлежан да испита да ли је пресуда Уставног суда Федерације Босне и Херцеговине у сагласности са Уставом Босне и Херцеговине.

4. Закључак

У конкретном случају, предсједник Скупштине Кантона посавског тврди да је пресуда Уставног суда Федерације у дијелу који утврђује да члан 78. Устава Кантона посавског није у складу са Уставом Федерације Босне и Херцеговине, није у складу са чланом III/3.(b) Устава Босне и Херцеговине као и тач. 2. и 3. Анекса II овог устава.

Према члану III/3.(b) Устава Босне и Херцеговине, ентитети и све њихове административне јединице у потпуности се повинују Уставу и општи принципи међународног права представљају интегралан дио правног поретка Босне и Херцеговине и ентитета. Тач. 2. и 3. Анекса II прописују континуитет прописа који су били на снази када је Устав ступио на снагу, као и наставак судских и управних поступака који су у то доба били у току. Уставни суд закључује да пресуда против које је апелација уложена не крши ниједан од ових чланова.

На основу наведеног Уставни суд је оцијенио да члан 78. Устава Кантона посавског није у сагласности са Уставом Босне и Херцеговине.

Ову одлуку Уставни суд је донио у саставу: предсједник Суда проф. др Касим Бегић и судије Марко Арсовић, Ханс ДANELIУS, проф. др Луј Фаворе, проф. др Јозеф Марко, мр Звонко Миљко, Азра Омерагић и проф. др Витомир Поповић.

У овој одлуци издвојили су мишљења судије Марко Арсовић и проф. др Витомир Поповић.

У 5/99
Сарајево
3. децембра 1999.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Проф. др Касим Бегић

Уставни суд Босне и Херцеговине надлежан је да испитује да ли је пресуда (одлука) уставног суда ентитета у сагласности са Уставом Босне и Херцеговине.

Пресуда Уставног суда Федерације Босне и Херцеговине, којом је утврђено да одредба члана 78. Устава Кантона посавског није у складу са Уставом Федерације БиХ, није у несагласности са Уставом БиХ (чл. III/3.(b) и Анекса II/2. и 3.).

АНЕКС

- Издвојено мишљење судије Уставног суда Босне и Херцеговине Марка Арсовића у одлуци број У 5/99

Заступам начелно гледиште да Уставни суд Босне и Херцеговине (даље: Суд), по члану VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине, нема апелациону јурисдикцију над одлукама уставних судова ентитета Босне и Херцеговине. Такву јурисдикцију Суд поготово не може да има ако се одлука ентитетског уставног суда, као у конкретном случају, односи на материју која спада у искључиву надлежност ентитета. Због тога је предметну апелацију, поднесену против пресуде Уставног суда Федерације Босне и Херцеговине (у крајњој анализи, ова пресуда рјешава спор о нормативним компетенцијама између Федерације и једног од њених кантона, што се уопште не тиче Устава Босне и Херцеговине) требало одбацити због “ненадлежности”, у смислу члана 55. став 1. тачка 1. Пословника Суда, а не “одбити као неосновану”.

Под појам “суда”, употребљеног у одредби члана VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине, не могу да се подведу ентитетски уставни судови. Тако како су правно “профилисани”, ентитетски уставни судови се далекосежно (онтолошки) разликују од редовних судова (по “мјесту” у функцијама које имају у цијелокупном државно-правном систему, по карактеру и дејству одлука које доносе итд.). Будући да оцјењују уставност (законитост) искључиво општих правних аката, дакле да немају такве компетенције у погледу појединачних правних аката - ни управних, ни судских, ентитетски уставни судови немају са редовним судовима чак ни неку инстанциону везу. Они због тога нису “судови”, већ “уставни судови” - без ове одреднице “уставни” појмовно се потпуно поништавају. Додуше, у овој уставној одредби користи се синтагма “сваки суд...”. Али ако уставни суд по свом “бићу” није суд, не може га ту укључити ни ова одредница сваки. Ова синтагма означава само множину судова и довољно је објашњена чињеницом да у ентитетима Босне и Херцеговине постоји заиста читаво мноштво тростепено организованих редовних судова. Тачно је да Устав Федерације Босне и Херцеговине (IV. с. члан 1) “свој” Уставни суд изричито уноси у систем судова, али то не мијења ствар. Овиме не може да буде супституисан никакав озбиљан аргуменат, употребљив на нивоу начелног проблема који је овдје постављен. Јер, сем што се повлачи из пуне форме, он не може да превлада још двије тешке препреке: а) Устав Републике Српске (главе IX и X) поступа управо супротно: он “свој” Уставни суд не уноси у систем судова, већ га третира као посебан суд и б) питање допустивости апелације мора на исти начин да се ријеша у погледу одлука оба ентитетска уставна суда. Дакле, да је уставотворац хтио да под апелациону јурисдикцију Суда стави и одлуке ентитетских уставних судова, он би у овој уставној одредби, поред судова, изричито навео и уставне судове.

Исправност овог гледишта потврђује читав низ других и другачијих аргумената. Пошто нема простора чак ни за то да их исцрпно именујем, а камоли обрадим,

наводим неколико најважнијих. Ентитетским уставним судовима повјерена је контрола уставности у оквиру релативно аутономних ентитетских уставних система. Ентитетски устав је њихов “последњи” критеријум и ауторитет. Да би испунили ту функцију, њихове одлуке морају да буду “коначне и обавезујуће”, морају да имају ауторитет *res indicata*, што апсолутно искључује могућност њихове инстанционе подређености. Без тога они не би могли да буду уставни судови. Стављање њихових одлука под директну апелациону контролу, означило би дефинитивно систем контроле уставности у Босни и Херцеговини као унитарно (хијерархијски) уређен систем, а то би било крајње непримјерено облику државног уређења Босне и Херцеговине. Таква контрола нема оправдања ни са процесне тачке гледишта, јер није могуће рећи да те одлуке повређују Устав Босне и Херцеговине, кад оне овај Устав и не узимају у обзир. Оне, дакле, не могу да *eo ipso* повриједи Устав Босне и Херцеговине. Могу општи акти, чију уставност оне оцјењују, да повриједи Устав Босне и Херцеговине, али у таквом случају нема препрека да се о томе покрене спор пред Уставним судом Босне и Херцеговине, у оквиру његове надлежности из члана VI/3.(а) Устава Босне и Херцеговине, дакле, у оквиру оне врсте надлежности гдје овај Суд врши такође апстрактну контролу уставности. Не може, уосталом, апелациона јурисдикција Суда да се правилно дефинише, ако се не утврди њен однос према другим врстама његове надлежности. Апстрактном контролом уставности, на шта се своде његове надлежности из тачака а. и с. ове уставне одредбе, Суд уствари штити Устав Босне и Херцеговине од повреда које могу да му нанесу општи правни акти. Онда би сврха његове апелационе јурисдикције (из тачке b. ове уставне одредбе) могла да буде само у томе да се Устав заштити од повреда које могу да му нанесу појединачни правни акти, а такве акте доноси само редовни суд (не и ентитетски уставни суд). И, уопште, брижљива анализа читавог овог проблема открива да искључењем одлука ентитетских уставних судова из његове апелационе јурисдикције, не умањује моћ Суда да штити Устав Босне и Херцеговине, што му је главна функција.

У свему овоме једини проблем представља чињеница што неке значајне правне области (људска права у првом реду) напоредо уређују и Устав Босне и Херцеговине и ентитетски уставни. Људска права се, додуше, најчешће повређују појединачним правним, али могу да буду повријеђена и општим правним актом, чију је уставност надлежан да цијени и ентитетски уставни суд. Овај проблем може да се ријеша на два начина: а) први је већ наведен и он подразумијева систем “двоструких” одлука; б) у овој материји изузетно треба допустити апелацију и против одлука ентитетских уставних судова. Проблем треба да се, у сваком случају, ријеша тако да се задовоље два важна интереса: да се сачува статус ентитетских уставних судова као истинских уставних судова и, друго, да се Уставном суду Босне и Херцеговине омогући да у овој изузетно значајној материји ефикасно и свеобухватно штити Устав Босне и Херцеговине (интегрално међународно право). Међутим, конкретни случај не захтијева да се ближе бавим овим сложеним проблемом.

Уставни суд Босне и Херцеговине, на основу члана VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине и члана 55. Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине, на сједници одржаној 3. децембра 1999. године, донио је

ОДЛУКУ

Одбацује се апелација господина З. О. из Бање Луке, против пресуде Врховног суда Републике Српске, број Рев. 25/95 од 17. јула 1995. године.

Одлуку објавити у “Службеном гласнику Босне и Херцеговине”, “Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине” и “Службеном гласнику Републике Српске”.

Образложење

Господин З. О. из Бање Луке обратио се Уставном суду Босне и Херцеговине апелацијом против пресуде Врховног суда Републике Српске број Рев. 25/95 од 17. јула 1995. године.

Апелант је навео да је Врховни суд Републике Српске, пресудом број Рев. 25/95, одлучивао о ревизији туженог Завода за изградњу Бање Луке у предмету установљавања ваљаности уговора о удруживању средстава између тужиоца као удружиоца средстава и туженог као извођача радова, а против пресуде Вишег суда у Бањој Луци, број ГЖ-1943/90 од 3. септембра 1990. године. Сматра да оспоравана пресуда Врховног суда Републике Српске, којом се ревизија уважава, обје нижестепене пресуде преиначавају, а тужилац З. О. одбија са тужбеним захтјевом, нарушава његово имовинско право из члана II Устава Босне и Херцеговине, по основу уговора о удруживању средстава.

Према члану XII Устава Босне и Херцеговине, Устав ступа на снагу након потписивања Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини као уставни акт који амандмански замјењује и ставља ван снаге Устав Републике Босне и Херцеговине. Општи оквирни споразум је потписан 14. децембра 1995. године па, према томе, произилази да се ни Устав Босне и Херцеговине није могао раније примјењивати.

Према члану VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд има апелациону надлежност у питањима која су садржана у Уставу, када постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

Пресуда Врховног суда Републике Српске, за коју господин З. О. тврди да је повриједила његово право на имовину, донесена је 17. јула 1995. године, тј. прије него што је Устав Босне и Херцеговине ступио на снагу.

На основу утврђеног, јасно је да Уставни суд није надлежан да оцјењује пресуду која је донесена прије ступања на снагу Устава Босне и Херцеговине.

Ову одлуку донио је Уставни суд у саставу: предсједник Суда проф. др Касим Бегић и судије Марко Арсовић, Ханс Данелиус, проф. др Луј Фаворе, проф. др Јозеф Марко, мр Звонко Миљко и Азра Омерагић.

У 9/99
Сарајево
3. децембра 1999.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Проф. др Касим Бегић

Уставни суд Босне и Херцеговине није надлежан да оцјењује пресуду која је донесена прије ступања на снагу Устава Босне и Херцеговине.

Р Ј Е Ш Е Њ А
УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
1999. ГОДИНА
II. дио

(СРПСКИ ЈЕЗИК)

Уставни Суд Босне и Херцеговине, на основу члана VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине и члана 54. Пословника Уставног суда, на сједници одржаној 5. новембра 1999., донио је

РЈЕШЕЊЕ

Одацује се апелација фирме “ПОТКА” д.о.о. из Томиславграда, против пресуде Вишег суда у Мостару број У.177/96 од 27. новембра 1998.

Рјешење објавити у “Службеном гласнику Босне и Херцеговине”, “Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине” и “Службеном гласнику Републике Српске”.

Образложење

Фирма “ПОТКА” д.о.о. из Томиславграда је 18. јуна 1999. поднијела апелацију против пресуде Вишег суда у Мостару број У. 177/96 од 27. новембра 1998. Фирма је тражила од Уставног суда да процијени уставност ове пресуде у складу са чланом VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине.

1. Чињенично стање

Такозвано “Министарство финансија Хрватске Републике Херцег-Босне” је 23. октобра 1996., на жалбу против првостепене одлуке томиславградске пореске управе од 6. јуна 1996., наложило подносиоцу жалбе да плати извјесни износ на име пореза и доприноса за јавно осигурање. Виши суд у Мостару је 27. новембра 1998. потврдио одлуку такозваног Министарства.

2. Апелација

Подносилац апелације се жали да је пресуда Вишег суда у Мостару повриједила његова уставна права из члана II Устава БиХ. Подносилац се даље жали да је Одлука

Вишег суда у Мостару заснована на погрешно утврђеном чињеничном и правном стању. Подносилац зато предлаже да Уставни суд поништи оспорену одлуку и врати предмет Вишем суду у Мостару на поновни поступак.

3. Закључак

Уставни суд сматра да Суд има другостепену надлежност у питањима која су садржана у Уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини (члан VI/3. (b) Устава БиХ).

Међутим, према Пословнику Уставног суда Босне и Херцеговине, Суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде која се њоме побија исцрпљени сви други правни лијекови (члан 11. Пословника Суда).

Уставни суд истиче да је подносилац поднио жалбу Уставном суду против одлуке Вишег суда у Мостару, који није највиши суд у Федерацији Босне и Херцеговине. Према одговарајућим одредбама Закона о управним споровима Федерације Босне и Херцеговине (“Службене новине Федерације Босне и Херцеговине”, број 2/98), подносилац је на располагању имао још један лијек против пресуде Вишег суда, јер је могао да поднесе жалбу Врховном суду Федерације. Надаље, подносилац није назначио било какав разлог зашто тај лијек не би могао да се сматра ефикасним у околностима конкретног случаја.

Уставни суд стога утврђује да апелација мора да се одбаци на основу тога што подносилац није исцрпио расположиве правне лијекове.

Ово рјешење донио је Уставни суд Босне и Херцеговине у саставу: предсједник Суда проф. др Касим Бегић и судије Марко Арсовић, Ханс Данелиус, проф. др Луј Фаворе, проф. др Јозеф Марко, мр Звонко Миљко, Азра Омерагић и проф. др Витомир Поповић.

У 13/99
Сарајево
5. новембра 1999.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Проф. др Касим Бегић

Уставни суд је одлучио да апелација мора да се одбаци на основу чињенице да подносилац није исцрпио све расположиве правне лијекове.

Уставни суд Босне и Херцеговине, на основу члана VI/3.(b) Устава Босне и Херцеговине и члана 70. Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине (“Службени гласник Босне и Херцеговине”, бр. 2/97, 16/99 и 20/99), на сједници одржаној 3. децембра 1999. године, донио је

РЈЕШЕЊЕ

Обуштава се извршење пресуде Основног суда у Приједору, број П-61/96 од 27. децембра 1996. године, потврђене по жалби пресудама Окружног суда у Бањој Луци, број Гж-474/97 од 25. септембра 1997. године и Врховног суда Републике Српске, број. Рев. 91/98 од 26. маја 1999. године.

Рјешење ступа на снагу одмах, а обустава извршења остаје на снази до доношења одлуке Уставног суда Босне и Херцеговине о апелацији С. З. против пресуде Врховног суда Републике Српске, број Рев. 91/98, од 26. маја 1999. године.

Ово рјешење објавити у “Службеном гласнику Босне и Херцеговине”, “Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине” и “Службеном гласнику Републике Српске”.

Образложење

Пресудом Основног суда у Приједору, број П-61/96 од 27. децембра 1996. године, одбијен је тужбени захтјев С. З. из Приједора, за поништавање уговора о замјени некретнина, закљученог 10. августа 1995. године са туженим Б. В. Истом пресудом Основни суд је усвојио захтјев Б. В. да се С. З. са својом дјецом исели из породичне куће у Приједору и преда је у посјед Б. В.

Другостепеном пресудом Окружног суда у Бањој Луци, број Гж-474/97 од 25. септембра 1997. године, жалба С. З. је одбијена и потврђена првостепена пресуда.

Пресудом Врховног суда Републике Српске, број Рев-91/98, од 26. маја 1999. године, одбијена је ревизија С. З. против другостепене пресуде.

С. З., коју заступа М. К., адвокат из Бање Луке, 21. октобра 1999. године поднијела је Уставном суду Босне и Херцеговине апелацију против пресуде Врховног суда Републике Српске. Апеланткиња тврди да је оспорена пресуда, као и пресуде првостепеног и другостепеног суда, заснована на погрешној примјени материјалног права, јер су занемарене ратне околности у којима је она закључила уговор о замјени своје

куће за другу некретнину, када је било посебно тешко припадницима малобројнијег народа на одређеном подручју. Даље наводи да је била присиљена да закључи такав уговор и да су овим пресудама, којима се тај уговор потврђује, повријеђена њена људска права на мирно уживање имовине, на поштивање дома и на правично суђење, која гарантују Устав Босне и Херцеговине и Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода.

С. З. је, такође, затражила да Уставни суд Босне и Херцеговине обустави извршење првостепене пресуде Основног суда у Приједору, истичући да би, извршењем наведене пресуде, била доведена у врло тежак положај, јер би са својом породицом, практично, била избачена на улицу, а нема код кога да се склони.

О апелацији је обавијештен и тужени Б. В. и од њега је затражено да достави одговор, што он, међутим, није учинио.

Према члану 70. Пословника Уставног суда Босне и Херцеговине, Уставни суд може, до доношења коначне одлуке, у цјелини или дјелимично, да привремено обустави извршење одлука, закона (аката) или појединачних аката ако би због њиховог извршења могле да наступе неотклоњиве штетне посљедице.

Уставни суд сматра да би због извршења пресуде Основног суда у Приједору, број П-61/96, од 27. децембра 1996. године, чију ће уставност оцјењивати у поступку покренутом апелацијом против оспорене пресуде Врховног суда Републике Српске, за С. З. могле наступити неотклоњиве штетне посљедице.

Стога, Уставни суд је оцијенио да су испуњени услови да привремено обустави извршење пресуде Основног суда у Приједору, које су по жалбама потврдили Окружни суд у Бањој Луци и Врховни суд Републике Српске.

Ово рјешење донио је Уставни суд Босне и Херцеговине у саставу: предсједник Суда проф. др Касим Бегић и судије Марко Арсовић, Ханс Данелиус, проф. др Луј Фаворе, проф. др Јозеф Марко, мр Звонко Миљко, Азра Омерагић и проф. др Витомир Поповић.

У 15/99
Сарајево
3. децембра 1999.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Проф. др Касим Бегић

Уставни суд може привремено да обустави извршење првостепене пресуде, која је потврђена другостепеном пресудом и пресудом врховног суда ентитета која се оспорава апелацијом ако утврди да би због извршења првостепене пресуде за подносиоца апелације могле да наступе неотклоњиве штетне посљедице (члан 70. Пословника Уставног суда).

**DECISIONS
OF THE CONSTITUTIONAL COURT
OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
YEAR 1999
2nd Part**

(ENGLISH LANGUAGE)

Having regard to Article VI.2 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, at its session held on 13 and 14 August 1999, adopted the following

RULES OF PROCEDURE

on amendments to the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina

Article 1

In Article 2 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (Official Gazette of Bosnia and Herzegovina, No. 2/97), paragraphs 2 and 3 shall be added and read as follows:

The Court shall be independent of all State authorities.

The Court shall organize its work and carry out its activities on the basis of the principle of financial independence.

Article 2

Article 11, paragraph 1, item (b) shall be amended and read as follows:

b) the parties to the proceedings which ended in a decision challenged by the appeal as well as the court which rendered the appealed decision (Article VI. 3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina).

In paragraph 3, the words *30 days* shall be replaced by the words *60 days*.

Article 3

In Article 12, paragraph 3, the new items 5 and 6 shall be added and read as follows:

5. *if the Court has already decided on the same matter;*

6. *if the appeal is manifestly ill-founded (prima facie)*

After paragraph 3, a paragraph 4 shall be added and read:

Upon reviewing the appeals not put on the case-list, the Court may decide to put them on the list.

The current paragraph 4 will become paragraph 5.

Paragraph 6 shall be added and read as follows:

In the cases referred to in paragraph 3 of this Article, the Court shall decide by rulings, and the appellant shall be informed in writing about the reasons why the appeal was not included in the case-list.

Article 4

In Article 16, after paragraph 1, new paragraph 2 shall be added and read:

The Court shall communicate the appeal to the other party in the proceedings leading to the decision challenged by the appeal, for the purpose of giving that party the opportunity to submit a reply.

The current paragraph 2 will become paragraph 3.

Paragraph 4 shall be added and read:

In case of rejecting of the appeal, the Court may adopt a decision without previously communicating the appeal to the other party, for the purpose of submitting a reply.

Article 5

In Article 72, the paragraphs 2 and 3 shall be added and read:

In the exercise of its financial independence, the Court shall:

- *draw up a draft budget required for the performance of the Court 's judicial tasks and submit it to the Presidency of Bosnia and Herzegovina for the purpose of having it included in the draft budget referred to in Article VIII of the Constitution;*
- *adopt a financial plan for the Court which sets out the expected revenues and expenditures for the current year*
- *decide on the use of donations and other sources of revenues.*

Article 6

In Article 78, the words: *ten months* shall be replaced by words *20 months*.

Article 7

After Article 82, the new Article 82(a) shall be added and read:

Article 82 (a)

The President of the Court or a judge shall not participate in the work and decision-making in a case initiated in the Court or brought to the Court on appeal if:

- *he or she has a personal interest in the case;*
- *he or she was involved in the making of an enactment which is the subject of the dispute, or the judgment which is the subject of an appeal, as a judge, a*

party in the proceedings or a representative of a party, or in the creation of a law whose compatibility with the Constitution is being challenged (Article VI. 3 of the Constitution), or in dealing with a proposed parliamentary decision whose procedural regularity is the subject of review (Article VI. 3(f) of the Constitution) ; or

- *there are other circumstances, which create doubts about his or her impartiality.*

The judge whose non-participation is being decided upon may give a reply to the proposal for non-participation.

The decision on non-participation referred to in the preceding paragraph shall be taken by a majority of all judges, upon the proposal of the President of the Court or a judge.

Article 8

In Article 88, paragraph 1, after line 4 a new line shall be added and read:

- *if he fails to perform the function of a judge in accordance with Article 83 of these rules of procedure.*

Article 9

In Article 102, paragraph 2 is deleted, and the present paragraph 3 will become Paragraph 2.

Article 10

These rules of procedure shall enter in force on the date of adoption.

P No. 24/8
Sarajevo
14 August 1999

Prof. Dr. Kasim Begić
President of the Constitutional Court
of Bosnia and Herzegovina

Having regard to Article VI.3(b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and Articles 54 and 56 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (Official Gazette of Bosnia and Herzegovina, No. 2/97), the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, at its session held on 24 September 1999, adopted the following

DECISION

The appeal of P. J. from Banja Luka is hereby granted, and

- **The Judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska (No. Rev-82/97 of 4 November 1997), and the Judgment of the County Court of Banja Luka, (No. GŽ-547/96 of 31 December 1996), are hereby annulled as they had violated the appellant's constitutional rights under Article II, paragraphs 2 and 3 (e), (f) and (k) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the right of access to a court under Article 6, paragraph 1 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the right to respect for his home under Article 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and his right to peaceful enjoyment of his possession under Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, and**
- **The Judgment of the Basic Court of Banja Luka, No. P-1016/96 of 26 August 1996, is hereby affirmed, whose operative part reads as follows:**

The defendant D. Š. is hereby ordered to surrender the apartment located in Banja Luka at Brace Potkonjaka Street No. 16, apartment 11, first floor, 42 m², to the claimant P. J., free of persons and personal belongings, within 15 days of the entry into force of this judgment. Otherwise, the Decision would be implemented by use of force.

This Decision shall be published in the Official Gazette of Bosnia and Herzegovina, the Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina and the Official Gazette of the Republika Srpska.

Reasons

I Facts of the Case

The appellant, P. J. (hereinafter: the appellant), lodged an appeal with the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the Constitutional Court) against the Judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska, (hereinafter: the Supreme Court) No. Rev-8[^]97 of 4 November 1997.

On 19 August 1999, the Constitutional Court requested that D. S. (hereinafter: the defendant) submit his reply in written form to the assertions made in the appeal. The Constitutional Court did not receive his answer and will therefore consider the case on the basis of the appeal and submitted documents.

The following facts have been presented by the appellant and have not been challenged by the defendant.

The appellant is the occupancy-right holder to a two-room apartment located at Brace Potkonjaka Street No. 16/1 in Banja Luka. On 21 October 1995, the defendant, a refugee from Sanski Most, forced the appellant and his family to leave the apartment. He now resides there and prevents the family of the appellant from re-entering their apartment.

The appellant instituted proceedings before the Basic Court of Banja Luka (hereinafter: the Basic Court) which decided, on 26 August 1996, that the appellant is indeed the occupancy-right holder to the apartment in question and that the defendant must vacate it.

On 31 December 1996, the County Court of Banja Luka (hereinafter: the County Court), however, granted the appeal of the defendant against the decision of the Basic Court. According to the County Court's opinion, the matter in question must be decided by a competent administrative authority and not by an ordinary court. Upon the appellant's appeal, the Supreme Court affirmed the County Court's decision on 4 November 1997.

II Complaints

The appellant complained that the Judgment of the Supreme Court of 4 November 1997 and the Judgment of the County Court of 31 December 1996 had violated his right to respect for his home under Article 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter: the European Convention) and his right to peaceful enjoyment of his possessions under Article 1 of Protocol No. 1 thereto.

III Admissibility

According to Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Constitutional Court shall have appellate jurisdiction over issues under this Constitution arising out of a judgment of any other court in Bosnia and Herzegovina. The Constitutional Court may examine an appeal only if all other legal remedies have been exhausted against the decision challenged by the appeal and if the appeal is lodged within 60 days after the appellant had received this decision (Article 11 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court).

The Constitutional Court considers that the Judgment of the Supreme Court did in fact prevent the appellant from returning to his apartment and initiating judicial proceedings in this respect. The present case might therefore raise issues under Article 6, paragraph 1 of the European Convention, Article 8 of the European Convention and Article 1 of Protocol No. 1 thereto. According to Article II.2 of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Constitutional Court has to apply the European Convention and Protocols thereto directly in Bosnia and Herzegovina, and they have priority over all other law.

The appellant submitted his appeal within the time-limit established in Article 11 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court (hereinafter: the Constitutional Court's Rules of Procedure). Consequently, the Constitutional Court declares the appeal admissible.

IV Findings

The Constitutional Court will now consider whether the Judgment of the Supreme Court of 4 November 1997 violated the rights of the appellant under Article 6, paragraph 1 of the European Convention, Article 8 of the European Convention and Article 1 of Protocol No. 1 thereto.

a) Paragraph 1 of Article 6 of the European Convention provides as follows:

In the determination of his civil rights and obligations .... everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law.....

According to the case-law of the European Court of Human Rights, the right to occupy one's home is a "civil right" within the meaning of Article 6, paragraph 1 of the European Convention (European Court of Human Rights, *Gillow vs. United Kingdom*, Judgment of 24 November 1986, Series A, No. 109, §§ 68). The Constitutional Court therefore finds that the dispute concerning the apartment in question falls within the scope of Article 6, paragraph 1 of the European Convention.

The Constitutional Court further points out that the right of access to a court constitutes an element which is inherent in the right stated in Article 6, paragraph 1 of the European Convention (European Court HR, *Golder vs. United Kingdom*, Judgment of 21 February 1975, Series A No. 18, §§ 36).

By affirming the Judgment of the County Court of 31 December 1996, the Supreme Court excluded by its Judgment of 4 November 1997 any possibility for the appellant to attain a decision on the dispute concerning his apartment by the ordinary-instance courts. However, according to Articles 10 and 30 of the Law on Housing Relations of the Republika Srpska ("Official Gazette of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina", Nos. 14/84 and 12/87 and "Official Gazette of the Republika Srpska", No. 19/93) ordinary-instance courts are in fact competent to decide the present issue.

This finding is further supported by the judgment of the Supreme Court of Bosnia and Herzegovina (No. Rev-549 of 19 May 1988). The Supreme Court of Bosnia and Herzegovina found that, according to Article 10 of the said Law, disputes over housing relations are handled in general by a competent court, and that administrative authorities are competent only when specifically provided for by this law. In the present case, no such competence is specified. The access to the administrative authorities is therefore legally excluded for the appellant as well.

The Constitutional Court finds that the Judgment of the County Court, as affirmed by the Judgment of the Supreme Court, prevented the appellant from accessing both to judicial and administrative authorities and therefore from any possibility of obtaining a decision on the dispute concerning his apartment. Consequently, this judgment violated the rights of the appellant of access to a court under Article 6, paragraph 1 of the European Convention.

b) Article 8 of the European Convention on Human Rights provides as follows:

(1) Everybody has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.

(2) There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder and crime, for the protection of health and morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.

According to the information provided by the appellant and, which is not challenged by the defendant, he lived permanently together with his family in the apartment at Brace Potkonjaka Street No. 16/1 in Banja Luka. Neither he nor his family intended to abandon the apartment but were forced to do so by the defendant. The apartment undoubtedly has to be regarded as the family home.

The Constitutional Court has already found that the Judgment of the Supreme Court of 4 November 1997 deprived the appellant of any opportunity to regain possession of his apartment. This Judgment therefore interfered with his right to respect for his home by virtue of Article 8 paragraph 1 of the European Convention.

According to Article 8, paragraph 2 of the European Convention, as interpreted by the European Court of Human Rights, this interference might be justified if it was “in accordance with the law”, if it had an aim that was legitimate under that paragraph and if it was “necessary in a democratic society” for the aforesaid aim (*Gillow judgment, loc. cit.*, §§ 48).

The Constitutional Court refers to its finding that, according to Article 6 of the European Convention, the Judgments of the Supreme Court and the County Court were not in accordance with the Law on Housing Relations of the Republika Srpska. The interference with the appellant’s right to respect for his home was therefore not justified as it was not “in accordance with the law” within the meaning of Article 8, paragraph 2 of the European Convention. Consequently, the Constitutional Court finds that this Judgment violated the appellant’s right to respect for his home under Article 8 of the European Convention.

c) Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention provides as follows:

(1) Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law.

(2) The preceding provisions shall not, however, in any way impair the right of a State to enforce such laws as it deems necessary to control the use of property in accordance with the general interest or to secure the payment of taxes or other contributions or penalties.

An occupancy right entails, *inter alia*, the right to use an apartment undisturbed and permanently, the possibility for cohabiting members of the holder’s household to obtain the occupancy right after the holder’s death or after the termination of the latter’s occupancy right on other grounds and automatic obtaining by the holder’s cohabiting spouse of a joint occupancy right. The Constitutional Court therefore finds that the appellant’s occupancy right to his apartment constitutes a “possession” in the sense of Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention.

According to the case-law of the European Court of Human Rights, Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention comprises of three distinct rules. “The first rule, expressed in the first sentence of the first paragraph and is of a general nature, lays down the principle of peaceful enjoyment of property. The second rule, in the second sentence of the same paragraph, covers deprivation of possessions and makes it subject

to certain conditions. The third, contained in the second paragraph, recognises that the Contracting States are entitled, amongst other things, to control the use of property in accordance with the general interest, by enforcing such laws as they deem necessary for that purpose (see *inter alia*, European Court of Human Rights, *Sporrong and Lönnroth V. Sweden*, Judgment of 23 September 1982, Series A No. 52 §§ 61 and *Scollo v. Italy*, judgment of 28 September 1995, Series A No. 315-C, §§ 26 with further references).

The Constitutional Court recalls its findings taken into conjunction with Articles 6 and 8 of the European Convention that the Judgment of the Supreme Court of 4 November 1997 prevented the appellant from re-entering his apartment in a lawful manner. The Judgment therefore deprived the appellant of his possession in the sense of the second rule of Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention, as described above. According to the aforesaid provision, this deprivation may only be justified in the public interest and subject to the conditions provided for by law. The Constitutional Court has, however, already found that the Judgment of the Supreme Court was not in accordance with the Law on Housing Relations of the Republika Srpska. The interference was therefore not justified. Consequently, the Judgment violated the appellant's right to peaceful enjoyment of his possessions under Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention as well.

Having found a violation of the appellant's rights under Articles 6 and 8 of the European Convention and under Article 1 of Protocol No. 1 thereto, the Constitutional Court decides to annul the Judgment of the Supreme Court of 4 November 1997 and the Judgment of the County Court of 31 December 1996 and affirm the decision of the Basic Court of 26 August 1996, which ordered the defendant to vacate the apartment located at Brace Potkonjaka Street No. 16/1 in Banja Luka and to return it to the appellant within 15 days. Should the decision not be respected, it is to be implemented with the use of force.

The Constitutional Court orders the competent organs of the Republika Srpska to return the apartment to the appellant.

According to Article VI.4 of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the decisions of the Constitutional Court shall be final and binding.

The Constitutional Court ruled in the following composition:

Prof. Dr. Kasim Begić, President of the Constitutional Court.

Judges: Marko Arsović, Hans Danelius, Prof. Dr. Louis Favoreu, Prof. Dr. Joseph

Marko, Mag. iur. Zvonko Miljko, Azra Omeragić and Mirko Zovko.

Case No. U 6/98
24 September 1999
Sarajevo

Prof Dr. Kasim Begić
President of the Constitutional Court
of Bosnia and Herzegovina

By finding that the expulsion of the occupancy-right holder with the use of force constitutes an instance of violation of the right to a home under Article 8, paragraph 1 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and an instance of violation of the right to a peaceful enjoyment of apartment in the sense of Article 1 of Protocol No. 1 thereto, and that failure to provide court protection constituted an instance of violation of Article 6 of the European Convention, the Constitutional Court, with respect to the fact that these Judgments violated the appellant's constitutional rights, ordered that the occupancy-right holder be returned to his home under the threat of use of force.

Having regard to Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and Articles 54 and 56 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, at its session held on 24 September 1999, adopted the following

DECISION

The appeal of F. K. and A. M. from Banja Luka is hereby granted, and

- **The judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska (Rev-72/98 of 19 August 1998) and the judgment of the County Court of Banja Luka (GŽ-869/97 of 26 February 1998) are hereby annulled as they both violated the appellants' constitutional rights under Article II, paragraphs 2 and 3 (e), (f) and (k) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the right of access to a court under paragraph 1 of Article 6 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the right to respect for their home under Article 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and their right to peaceful enjoyment of their possessions under Article 1 of Protocol No. 1 thereto, and**
- **The judgment of the Basic Court of Banja Luka (No. P-4049/9 of 26 June 1997) is affirmed in part that reads:**
The defendant R. J. is ordered to vacate and to hand over a one-room apartment located in Živojina Mišića Street No. 49/1/19 in Banja Luka to the plaintiff A. M. free of persons and personal belongings, within 15 days. Otherwise, the Decision shall be implemented by use of force.

This decision shall be published in the "Official Gazette of Bosnia and Herzegovina", the "Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina" and the "Official Gazette of the Republika Srpska".

Reasons

I The Facts of the Case

On 9 December 1998, the appellants, F. K. and Mrs. A. M., (hereinafter: the appellants) lodged an appeal with the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the Constitutional Court) against the judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska (hereinafter: the Supreme Court of the RS) (No. Rev-72/98 of 19 August 1998).

On 19 August 1999, the Constitutional Court requested that R. J. submit a written reply to the assertions made in the appeal. The Constitutional Court did not receive an answer and shall therefore consider the case on the basis of the appeal and submitted documents.

The following facts have been presented by the appellants and have not been challenged by the defendant, R. J.

F. K. was the occupancy-right holder to a one-room apartment at Živojina Mišića Street No. 49/1/11 in Banja Luka until she died on 27 July 1998. Since 1986, the appellant, Mrs. A. M., has been (along with her husband, Mr. A.M) a member of the joint household and, since April 1991, she fulfilled the legal requirements to obtain the occupancy right in the event of the death of F. K.

On 24 August 1995, R. J. forced them to leave the apartment. R. J. currently resides there and prevents the family of Mrs. A. M. from re-entering the apartment.

The appellants instituted proceedings before the Basic Court of Banja Luka (hereinafter: Basic Court) which decided, on 26 June 1997, that the appellant, F. K., is indeed the occupancy-right holder to the apartment in question and that R. J. has to vacate it.

On 26 February 1998, the County Court in Banja Luka (hereinafter: County Court), however, granted the appeal of R. J. against the decision of the Basic Court. According to the Higher Court's opinion, the matter in question has to be decided by an administrative authority and not by an ordinary-instance court. Upon the appellant's appeal, the Supreme Court of the RS affirmed the County Court's Decision on 19 August 1998.

II Complaints

The appellants complained that the Supreme Court of the RS's judgment of 19 August 1998 and the judgment of the County Court in Banja Luka had violated their right to judicial protection, their right to respect for their home under Article 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms

(hereinafter: the European Convention) and their right to peaceful enjoyment of their possessions under Article 1 of Protocol No. 1 thereto.

III Admissibility

The Constitutional Court notes that the appellant, Mrs. A. M., as a member of the joint household and an heir of F. K., had a legal interest to continue the proceedings before the lower-instance courts following the latter's death on 27 July 1998, under the Republika Srpska legislation. The Constitutional Court therefore accepts her as the appellant in the proceedings before the Constitutional Court.

According to Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Constitutional Court shall have appellate jurisdiction over issues under this Constitution arising out of a judgment of any other court in Bosnia and Herzegovina. The Constitutional Court may examine an appeal if all other legal remedies have been exhausted against the decision in question and if the appeal is lodged within 60 days after the appellant had received this decision (Article 11 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court). In the present case, the appellants received the Supreme Court's decision on 13 November 1998. The appeal to the Constitutional Court is dated 9 December 1998 and has therefore been filed within the time-limit.

The Constitutional Court considers that the judgment of the Supreme Court of the RS of 19 August 1998 did in fact prevent the appellant, Mrs. A. M., from returning to the apartment and carrying out judicial proceedings in this respect. The present case might therefore raise issues under Article 6, paragraph 1 of the European Convention, Article 8 of the European Convention, and Article 1 of Protocol No. 1 thereto. Pursuant to Article II.2 of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Constitutional Court must apply the European Convention and the Protocols thereto directly in Bosnia and Herzegovina and they shall have priority over all other law.

Consequently, the Constitutional Court declares the appeal admissible.

IV Findings

Article 6, paragraph 1 of the European Convention provides as follows:

In the determination of his civil rights and obligations .... everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law .....

According to the case-law of the European Court of Human Rights, the right to occupy one's home is a "civil right" within the meaning of Article 6, paragraph 1 of the European Convention (European Court of Human Rights, *Gillow vs. United Kingdom*, judgment of 24 November 1986, Series A No. 109, §§ 68). The Constitutional Court

therefore finds that the dispute regarding the apartment in question falls within the scope of Article 6, paragraph 1 of the European Convention.

The Constitutional Court further points out that the right of access to a court constitutes an element which is inherent in the right stated in Article 6, paragraph 1 of the European Convention (Eur. Court HR, *Golder vs. United Kingdom*, Judgment of 21 February 1975, Series A No. 18, §§ 36).

By affirming the judgment of the County Court of 26 February 1998, the Supreme Court of the RS excluded with its judgment of 19 August 1998 any possibility for the appellant, Mrs. A.M., to obtain a decision by the ordinary-instance courts on the dispute concerning her apartment. However, according to Articles 10 and 30 of the Law on Housing Relations of the Republika Srpska (“Official Gazette of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina”, Nos. 14/84 and 12/87 and “Official Gazette of the Republika Srpska”, No. 19/93) ordinary-instance courts are in fact competent to decide the present issue.

This finding is further supported by the judgment of the Supreme Court of Bosnia and Herzegovina (No. Rev-549 of 19 May 1988). The Supreme Court of Bosnia and Herzegovina found that, according to Article 10 of the said Law, disputes over housing relations are handled in general by a competent court and that administrative authorities are competent only when provided for by this law. In the present case, no such competence is specified. The access to the administrative authorities is therefore legally excluded for the appellant as well.

The Constitutional Court finds that the judgment of the County Court of Banja Luka, as affirmed by the judgment of the Supreme Court of the RS, prevented the appellant from accessing both the judicial and administrative authorities and therefore from any possibility of obtaining a decision on the dispute concerning her apartment. Consequently, this judgment violated the appellant’s right of access to a court under Article 6, paragraph 1 of the European Convention.

Article 8 of the European Convention provides as follows:

(1) Everybody has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.

(2) There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder and crime, for the protection of health and morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.

According to the information provided by the appellant and unchallenged by the defendant, she lived permanently together with her family in the apartment at Živojina Mišića No. 49/1 in Banja Luka. They had no intention of abandoning the apartment but

were forced to do so by R. J. The apartment undoubtedly has to be regarded as the family home.

The Constitutional Court has already found that the judgment of the Supreme Court of the RS of 19 August 1998 deprived the appellant from any legal possibility of re-entering the apartment. This judgment therefore interfered with her right to respect for her home in the sense of Article 8, paragraph 1 of the European Convention.

According to Article 8, paragraph 2 of the European Convention, as interpreted by the European Court of Human Rights, this interference might be justified if it was “in accordance with the law”, if it had an aim that was legitimate under that paragraph and if it was “necessary in a democratic society” for the aforesaid aim (*Gillow* judgment, *loc. cit.*, §§ 48).

The Constitutional Court recalls its finding under Article 6 of the European Convention that the judgment of the Supreme Court of the RS was not in accordance with the Law on Housing Relations of the Republika Srpska. The interference with the appellant’s right to respect for her home was therefore not justified as it was not “in accordance with the law” in the sense of paragraph 2 of Article 8 of the European Convention. Consequently, the Constitutional Court finds that this Judgment violated the appellant’s right to respect for her home under Article 8 of the European Convention.

Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention provides as follows:

(1) Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law.

(2) The preceding provisions shall not, however, in any way impair the right of a State to enforce such laws as it deems necessary to control the use of property in accordance with the general interest or to secure the payment of taxes or other contributions or penalties.

An occupancy right entails, *inter alia*, the right to use an apartment undisturbed and permanently, the possibility for cohabiting members of the holder’s household to obtain the occupancy right after the holder’s death or after the termination of the latter’s occupancy right on other grounds and the automatic obtaining by the holder’s cohabiting spouse of a joint occupancy right. The Constitutional Court therefore finds that the right of the appellant, Mrs. A. M., to retain the occupancy right of F. K. after her death constitutes a “possession” in the sense of Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention.

According to the case-law of the European Court of Human Rights, Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention comprises of three distinct rules. The first one, expressed in the first sentence of the first paragraph and is of a general nature, lays

down the principle of peaceful enjoyment of property. The second rule, in the second sentence of the same paragraph, covers deprivation of possessions and makes it subject to certain conditions. The third, contained in the second paragraph, recognises that the Contracting States are entitled, amongst other things, to control the use of property in accordance with the general interest, by enforcing such laws as they deem necessary for that purpose (see, *inter alia*, Eur. Court HR, *Sporrong and Lönnroth vs. Sweden*, Judgment of 23 September 1982, Series A No. 52 §§ 61 and *Scollo vs. Italy*, judgment of 28 September 1995, Series A No. 315-C, §§ 26 with further references).

The Constitutional Court recalls its findings taken in conjunction with Articles 6 and 8 of the European Convention that the judgment of the Supreme Court of the RS of 19 August 1998 prevented the appellant from re-entering her apartment in a lawful manner. The judgment therefore deprived the appellant, Mrs. A. M., of her possession in the sense of the second rule of Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention, as described above. According to this provision, this deprivation may only be justified in the public interest and subject to the conditions provided for by law. The Constitutional Court has, however, already found that the judgment of the Supreme Court of the RS was not in accordance with the Law on Housing Relations of the Republika Srpska. The interference was therefore not justified. Consequently, the judgment violated the appellant's right to peaceful enjoyment of her possessions under Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention as well.

Having found a violation of the appellant's rights under Articles 6 and 8 of the European Convention and under Article 1 of Protocol No. 1 thereto, the Constitutional Court decides to annul the judgment of the Supreme Court of the RS of 19 August 1998 and the judgment of the County Court of Banja Luka of 26 February 1998 and affirm the decision of the Basic Court of Banja Luka, which ordered the defendant R. J. to vacate the one-room apartment located in Živojina Mišića Street No. 49/1/11 in Banja Luka and to return it to the appellant, Mrs. A.M., within 15 days. Should the decision not be respected it is to be implemented with the use of force.

The Constitutional Court orders the competent organs of the Republika Srpska to return the apartment to the appellant, Mrs. A.M.

According to Article VI.4 of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the decisions of the Constitutional Court shall be final and binding.

The Constitutional Court ruled in the following composition:

Prof. Dr. Kasim Begić, President of the Constitutional Court.

Judges: Marko Arsović, Hans Danelius, Prof. Dr. Louis Favoreu, Prof Dr. Joseph Marko, Mag. iur. Zvonko Miljko, Azra Omeragić and Mirko Zovko.

Case No. U 2/99
24 September 1999
Sarajevo

Prof. Dr. Kasim Begić
President of the Constitutional Court
of Bosnia and Herzegovina

By finding that the expulsion of the occupancy-right holder with the use of force constitutes a violation of the right to a home under Article 8, paragraph 1 of the European Convention and a violation of the right to the peaceful enjoyment of possessions within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 thereto, and that the failure to provide court protection constituted a violation of Article 6 of the European Convention, the Constitutional Court, with respect to the fact that these actions violated the appellant's constitutional rights, ordered that the occupancy-right holder be returned to his home under the threat of the use of force.

Having regard to Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and Article 54 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (Official Gazette of Bosnia and Herzegovina, No. 2/97), the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, at its session held on 25 September 1999, adopted the following

DECISION

The appeal of Z. I. lodged against the Judgment of the Supreme Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina No. U-352/97 of 14 October 1997 is hereby rejected.

This Decision shall be published in the Official Gazette of Bosnia and Herzegovina, the Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina and the Official Gazette of the Republika Srpska.

Reasons

On 8 December 1998, Z. I. lodged an appeal against the Judgment of the Supreme Court of Federation of Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the Supreme Court of FBiH) No. U-352/97 of 14 October 1998. He requested that the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the Constitutional Court) evaluate the constitutionality of this Judgment under Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina.

I Facts of the Case

The appellant, Z. I. (hereinafter: the appellant), is the owner of a car-repair shop at Meše Selimovića Street No. 79 in Sarajevo. He alleged that his family had been running this business for more than 30 years at this location. During the same period, a billboard advertising car-repair services had been installed on a piece of land, which is now a grass corridor next to Meše Selimovića Street.

On 14 March 1997, the Municipal Inspector of the City Secretariat for Inspection Affairs (hereinafter: the Municipal Inspector) ordered the appellant to remove the billboard since it had been erected without official authorization. Upon the appellant's appeal, the Federation Ministry for Spatial Planning and Environment confirmed the Municipal Inspector's decision on 16 June 1997. The appellant filed a lawsuit against this decision with the Supreme Court of FBiH, contending that the land remained his property. At the same time, however, he stated that the piece of land which now forms the "green strip" bordering Meše Selimovića Street had been taken away from him without compensation. He further contended that on 17 March 1997 he requested permission from the Ministry of Traffic of the Sarajevo Canton to maintain the billboard, but that he had not received an answer.

The Supreme Court of FBiH confirmed the Municipal Inspector's conclusion that the billboard had been installed without permission. The Supreme Court of FBiH further noted that it could be seen from the land register record that the piece of land in question was in fact public property, that the appellant had the right to use two thirds of it and that the billboard was located on the remaining part which formed the "green strip" on Meše Selimovića Street.

II Complaints

The appellant complained that the decision of the Supreme Court of FBiH of 14 October 1998 had violated his right to property and his right to work. He contended that the land has been in his family's possession for a long period of time and that a Law on Restitution shall be passed.

III Findings

The Constitutional Court notes that the appellant admitted in the proceedings before the Supreme Court of FBiH and in his appeal to the Constitutional Court that he was not the owner of the land where the billboard was placed. Moreover, it appears from the Supreme Court of FBiH's judgment that, according to the land register record, the appellant does not have the right to use this part of the land.

The Constitutional Court finds it irrelevant in the present proceedings whether the appellant may, under the legislation to be adopted, obtain property rights over the land where the billboard is placed. Nor can the Constitutional Court take into account any rights to the land which the appellant or his family may have had in the past. The Constitutional Court has to base its findings on the current legal situation.

The Constitutional Court notes that the applicant does not have, at present, any property rights concerning the piece of land in question or even any right of use to that land. It follows that the challenged Judgment of the Supreme Court of FBiH cannot

violate the appellant's property rights. Nor has it been demonstrated that this Judgment was in any other way inconsistent with the appellant's constitutional rights.

Consequently, the Constitutional Court finds that the appeal must be rejected on the grounds stated.

The Constitutional Court ruled in the following composition:

Prof. Dr. Kasim Begić, President of the Constitutional Court, and

Judges: Marko Arsović, Hans Danelius, Prof. Dr. Louis Favoreu, Prof Dr. Joseph Marko, Mag. iur. Zvonko Miljko, Azra Omeragić and Mirko Zovko.

Case No. U 6/99
25 September 1999
Sarajevo

Prof. Dr. Kasim Begić
President of the Constitutional Court
of Bosnia and Herzegovina

The appellant does not have any ownership rights to the land where he put up the billboard advertisement without the authorization of a competent authority, and his appeal lodged against the Judgment of the Supreme Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina is hereby rejected.

Having regard to Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and Articles 54 and 56 (b) of the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (Official Gazette of Bosnia and Herzegovina, No. 2/97), at its session held on 5 November 1999, the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina adopted the following

DECISION

The appeal of M. S. from Banja Luka is granted and:

- **The Ruling of the Supreme Court of the Republika Srpska (No. Rev. 115/98 of 22 December 1998), the Ruling of the County Court of Banja Luka (No. GŽ 100/98 of 20 March 1998) and the Ruling of the Basic Court of Banja Luka (No. P 1908/96 of 13 November 1997) are hereby annulled due to a violation of the appellant's constitutional rights under Article II items 2, 3 (e), (f) and (k) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, of her right of access to a court under Article 6, paragraph 1 of the European Convention for the Protection for Human Rights and Fundamental Freedoms, of her right to respect for her home under Article 8 of the European Convention for the Protection for Human Rights and Fundamental Freedoms, and of her right to peaceful enjoyment of her possessions under Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms;**
- **N. P. is ordered to vacate and surrender, to the possession of M. S., the two-room apartment situated in Banja Luka, 10 Starine Novaka Street, void of persons and personal belongings, within a period of 60 days from the date of publication of this decision in the Official Gazette of Bosnia and Herzegovina, under threat of enforced execution.**

This Decision shall be published in the Official Gazette of Bosnia and Herzegovina, the Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina and the Official Gazette of the Republika Srpska.

Reasons

I Facts of the Case

The following facts have been presented by the appellant M. S. (hereinafter: the appellant) and have not been challenged by the defendant N. R. (hereinafter: the defendant):

The appellant is the occupancy right holder of a two-room apartment located at 10 Starine Novaka Street in Banja Luka. She alleges that, on 17 October 1995, M. L. forced her to leave the apartment. In April 1996, the defendant, a refugee from Jajce, moved into the apartment.

a) Ordinary court proceedings

In 1996 the appellant initiated proceedings against the defendant before the Basic Court of Banja Luka (hereinafter: the Basic Court) with the aim of regaining possession of the apartment. On 13 November 1997 the Basic Court decided in Ruling No. P-1908/96 that the administrative authorities, and not the courts, were competent to decide the present issue, having regard, in particular, to the fact that the apartment in question had been temporarily allocated to the defendant and that the ruling allocating the apartment to him had taken legal force on 7 October 1997, since the appellant had not filed an appeal against it. Upon the appellant's appeal against the Basic Court's ruling, the County Court of Banja Luka, on 20 March 1998, and the Supreme Court of the Republika Srpska, on 22 December 1998, confirmed the Basic Court's ruling.

b) Administrative proceedings

The appellant states that the apartment had been temporarily allocated to the defendant, by the Ruling of the Municipal Commission for Refugees and Displaced Persons (No. 08-476-437/96 of 19 September 1997). Upon the appellant's appeal, the Ministry for Refugees and Displaced Persons of the Republika Srpska (hereinafter: the Ministry) annulled the Commission's ruling on 14 April 1998 (No. 05-76/98) because it had been based on wrongly established facts and on an incorrect application of the law.

The Ministry established that neither the appellant nor her son, who resided with her in a common household, had abandoned the apartment until they were forced to do so by M. L. and the defendant subsequently moved in. In fact, the appellant had already initiated court proceedings against the defendant. Consequently, the apartment could not be declared abandoned in accordance with Article 7 of the Law on the Use of Abandoned Property.

The Municipal Commission for Refugees and Displaced Persons did not issue any new decision after the Ministry issued the ruling in question.

II Proceedings before the Constitutional Court

On 2 April 1999, the appellant filed an appeal with the Constitutional Court against the Judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska No. Rev. 115/98 of 22 December 1998. She is represented before the Constitutional Court by Z. B., a lawyer practicing in Banja Luka.

On 1 September 1999, the defendant was requested to submit written observations on the appeal of the appellant, under Article 16 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court (hereinafter: the Constitutional Court's Rules of Procedure). The defendant refers, in his response, to the fact that the apartment has been temporarily allocated to him by the Ministry and that he does not know the appellant or M. L..

III Complaints

The appellant complains that her constitutional rights under Article 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter: the European Convention), under Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention and under Article II, paragraph 2 of the Constitution of Bosnia and Herzegovina have been violated. She further complains that she has been a victim of discrimination "like all other Bosniacs and Croats in Republika Srpska", that the courts and administrative authorities have not respected fundamental procedural principles and that this "game could go on for decades".

IV Admissibility

Under Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Constitutional Court shall have appellate jurisdiction over issues under this Constitution arising out of a judgment of any other court in Bosnia and Herzegovina. The Constitutional Court examines an appeal on the condition that all other legal remedies have been exhausted against the decision in question and that the appeal has been lodged within 60 days after the appellant had received the decision on the last remedy used (Article 11 of the Constitutional Court's Rules of Procedure). In the present case, the appellant received the decision of the Supreme Court of the Republika Srpska of 22 December 1998 on 6 March 1999. The appeal with the Constitutional Court is dated 2 April 1999 and has therefore been filed within this time limit.

The Constitutional Court finds that the Ruling of 22 December 1998 of the Supreme Court of the Republika Srpska does, in fact, prevent the appellant from returning to the apartment and from pursuing judicial proceedings in this respect. The present case therefore raises issues under Article 6, paragraph 1 of the European Convention, under Article 8 of the European Convention and Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention. Moreover, it cannot be excluded that the possible

violation of the aforesaid provisions has occurred on discriminatory grounds. Under Article II.2 of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Constitutional Court shall apply the European Convention and its Protocols directly in Bosnia and Herzegovina. Moreover, under Article II.4 of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the rights under the European Convention and its Protocols must be guaranteed in a non-discriminatory manner.

Consequently, the Constitutional Court finds the appeal admissible.

V Findings

The Constitutional Court will now consider whether the Ruling of the Supreme Court of the Republika Srpska of 22 December 1998 violated the appellant's rights under Article 6, paragraph 1 of the European Convention, under Article 8 of the European Convention and/or under Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention.

The Constitutional Court notes initially that neither the appeal nor the documents in the case file indicate with sufficient clarity that there has been discrimination in relation to the appellant's rights in this specific case. The Constitutional Court would only be in a position to find this part of the complaint substantiated if it were supported by sufficient evidence that the judicial proceedings had been influenced by the appellant's ethnic origin.

a) Article 6, paragraph 1 of the European Convention provides as follows:

In the determination of his civil rights and obligations, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law.

According to the jurisprudence of the European Court of Human Rights, the right to occupy one's home is a "civil right" within the meaning of Article 6, paragraph 1 of the European Convention (European Court of Human Rights, *Gillow v. United Kingdom*, judgment of 24 November 1986, Series A no. 109, paragraph 68). The Constitutional Court therefore finds that the dispute regarding the apartment in question falls within the scope of Article 6, paragraph 1 of the European Convention.

The Constitutional Court further points out that the right of access to a court constitutes an element which is inherent in the right protected by Article 6, paragraph 1 of the European Convention (Eur. Court HR, *Golder v. United Kingdom*, judgment of 21 February 1975, Series A no. 18, paragraph 36).

The question arises whether the Supreme Court of the Republika Srpska, by its Ruling of 22 December 1998, which confirmed the Ruling of the Basic Court of 13 November 1997 and of County Court of Banja Luka of 20 March 1998, deprived the appellant of the opportunity to obtain a decision by the ordinary courts on the dispute over her apartment.

The Basic Court confirmed in the reasoning contained in its ruling that the appellant had been evicted by force by L. M. and that, in April 1996, the defendant moved into the apartment, again without the permission of the appellant. However, the Basic Court did not hold its first hearing in the case until 13 November 1997, or, in other words, only after the case had been pending for several months before it and only after the defendant had obtained the ruling of the Municipal Commission for Refugees and Displaced Persons of 19 September 1997 for the temporary allocation of the apartment. The Basic Court based its decision primarily on the fact that the appellant had not appealed against the Commission's decision that therefore had become final on 7 October 1997. As the appellant had the opportunity to obtain legal protection through administrative proceedings but failed to avail herself of this right, the Basic Court found that it was not competent to decide on the dispute. The County Court of Banja Luka and the Supreme Court of the Republika Srpska confirmed the Basic Court's ruling.

The Constitutional Court notes that the courts of the Republika Srpska would have been obliged under Articles 10 and 30 of the Law on Housing Relations of the Republika Srpska (the "Official Gazette of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina" Nos. 14/84 and 12/87 and the "Official Gazette of the Republika Srpska" No. 19/93) to decide the dispute in question. The Supreme Court of Bosnia and Herzegovina itself found in another decision of 19 May 1988 (Decision U-549/88) that, according to Article 10 of the Law on Housing Relations, courts are, in general, competent to decide on disputes over housing relations unless otherwise provided by this law. The Supreme Court of Bosnia and Herzegovina further found that the regular courts are, in fact, competent to protect an occupancy right holder against a person who moved into his or her apartment without the latter's permission.

It is true that the appellant also initiated proceedings against the Commission's decision on the temporary allocation of her apartment of 19 September 1997. Although the appeal against this decision has been directed to and decided by the Ministry, and although the administrative proceedings were still pending, the Basic Court would have had the procedural obligation to take all factual and legal circumstances into consideration when deciding the case on 13 November 1997. It must also have been obvious to the court, as it was to the Ministry in its decision of 14 April 1998, that the apartment had not been allocated in a lawful manner and that therefore the situation, as it was when the appeal was initiated in 1996, continued to exist even after the Commission had taken its decision on the temporary use of the apartment. Moreover, it should be noticed that the Basic Court waited for months before scheduling a public hearing and that it did so only after the apartment had been temporarily allocated to the defendant.

The Constitutional Court finds that the Judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska, which confirms the Rulings of the County Court of Banja Luka and the Basic Court, denied the appellant access to a lawful court which would decide on the dispute concerning her apartment. Consequently, this Judgment violates the appellant's right of access to a court under Article 6, paragraph 1 of the European Convention.

b) Article 8 of the European Convention provides as follows:

(1) Everybody has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.

(2) There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder and crime, for the protection of health and morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.

According to the information provided by the appellant and uncontested by the defendant, the appellant lived permanently together with her son in the apartment located at 10 Starine Novaka Street in Banja Luka. Neither she nor her son intended to leave, but they were forced to do so by M. L. The apartment undoubtedly has to be regarded as the family's home.

The Constitutional Court has already found that the Ruling of the Supreme Court of the Republika Srpska, in Banja Luka, of 22 December 1998 deprived the appellant of the opportunity to regain possession of her apartment. This Ruling therefore interfered with her right to respect for her home within the meaning of Article 8, paragraph 1 of the European Convention.

According to Article 8, paragraph 2 of the European Convention, this interference can be justified only if it was "in accordance with the law", if it had an aim that was legitimate under that paragraph and if it was "necessary in a democratic society" for the aforesaid aim (see the *Gillow* judgment, at p. 3 above, paragraph 48).

The Constitutional Court notes that the Ruling of the Supreme Court of the Republika Srpska was not in conformity with the Law on Housing Relations of the Republika Srpska. The interference with the appellant's right to respect for her home was therefore not justified as it was not "in accordance with the law" within the meaning of paragraph 2 of Article 8 of the European Convention. Consequently, the Constitutional Court finds that this Judgment violated the appellant's right to respect for her home under Article 8 of the European Convention.

c) Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention provides as follows:

(1) Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law.

(2) The preceding provisions shall not, however, in any way impair the right of a State to enforce such laws as it deems necessary to control the use of property in accordance with the general interest or to secure the payment of taxes or other contributions or penalties.

An occupancy right includes under the applicable law, *inter alia*, the right to use an apartment undisturbed and permanently, the possibility for cohabiting members of the holder's household to obtain the occupancy right after the holder's death or after the termination of the latter's occupancy right for reasons other than the automatic right for the holder's cohabiting spouse to a joint occupancy right. The Constitutional Court therefore finds that the appellant's occupancy right to her apartment constitutes a "possession" within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention.

According to the jurisprudence of the European Court of Human Rights, Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention comprises three distinct rules. The first rule, which is expressed in the first sentence of the first paragraph and is of a general nature, lays down the principle of peaceful enjoyment of property. The second rule, in the second sentence of the same paragraph, covers deprivation of possessions and makes it subject to certain conditions. The third, contained in the second paragraph, recognizes that the Contracting States are entitled, amongst other things, to control the use of property in accordance with the general interest, by enforcing such laws as they deem necessary for the purpose (see *inter alia*, Eur. Court HR, *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, judgment of 23 September 1982, Series A no. 52 paragraph 61 and *Scollo v. Italy*, judgment of 28 September 1995, Series A no. 315-C, paragraph 26 with further references).

The Constitutional Court recalls its findings under Articles 6 and 8 of the European Convention that the Ruling of the Supreme Court of the Republika Srpska of 22 December 1998 prevented the appellant from regaining the legal possession of her apartment. The Judgment therefore deprived the appellant of her possession in the sense of the second rule of Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention, as set out above. According to this provision, such a deprivation may only be justified in the public interest and subject to the conditions provided for by law. However, the Constitutional Court has already found that the Ruling of the Supreme Court of the Republika Srpska was, in fact, not in accordance with the Law on Housing Relations of the Republika Srpska. Consequently, the interference did not satisfy one of the conditions in Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention and the Judgment violated the appellant's right to peaceful enjoyment of her possessions under that Article.

VI Conclusion

Having found a violation of the appellant's rights under Articles 6 and 8 of the European Convention and under Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention, the Constitutional Court annuls the Ruling of the Supreme Court of the Republika Srpska (No. Rev-115/98 of 22 December 1998), the Ruling of the County Court of Banja Luka (No. GŽ. 100/98 of 20 March 1998) and the Ruling of the Basic Court (No.

P-1908/96 of 13 November 1997). The Constitutional Court acknowledges that administrative proceedings are still pending and that the Ministry has in fact referred the case back to the first instance Commission and based its decision of 14 April 1998 on facts similar to those set out by the Constitutional Court in its present decision, namely that the temporary allocation of the apartment was based on inaccurate factual and legal assumptions. The Constitutional Court bases its decision, however, on the violations of the appellant's constitutional rights by the aforesaid decision of the Supreme Court of the Republika Srpska. The only effective remedy for those violations is the re-instatement of the appellant into her apartment. Moreover, the Constitutional Court notes that the first instance Commission has not yet given a decision although more than one and a half years have elapsed since the decision of the Ministry of 14 April 1998. The Constitutional Court should therefore order the defendant to vacate the apartment at 10 Starine Novaka Street in Banja Luka and to re-instate the appellant into her apartment, within a period of 60 days from the date of publication of this decision in the "Official Gazette of Bosnia and Herzegovina", under threat of enforced execution.

According to Article VI.4 of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the decisions of the Constitutional Court shall be final and binding.

The Constitutional Court ruled in the following composition:

President of the Constitutional Court, Prof. Dr. Kasim Begić,

Judges: Marko Arsović, Hans Danelius, Prof. Dr. Louis Favoreu, Prof. Dr. Joseph Marko, Mag. iur. Zvonko Miljko, Azra Omeragić, Prof. Dr. Vitomir Popović, Mirko Zovko.

Judges Marko Arsović, Vitomir Popović and Mirko Zovko chose to deliver separate opinions in this case.

Case No. U 7/99
5 November 1999
Sarajevo

Prof. Dr. Kasim Begić
President of the Constitutional Court
of Bosnia and Herzegovina

By finding that the expulsion of the occupancy-right holder from his/her apartment by use of force constituted an instance of a violation of the right to a home under Article 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and an instance of a violation of peaceful enjoyment of home within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 thereto, and that the failure to provide court protection constituted an instance of a violation of Article 6 of the European Convention, the Constitutional Court has, with regard to the fact that this action violated the appellant's constitutional rights, ordered that the occupancy-right holder be returned to her home under the threat of use of force.

ANNEX

**- Dissenting opinion of Judge Prof. Dr. Vitomir Popović
with respect to the Decision No. U 7/99**

I chose to deliver a dissenting opinion with respect to this Decision for the following reasons:

1. Competence - exhaustion of legal remedies

Article 11, paragraph 3 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina provides as follows:

The Court may examine an appeal only if all legal remedies which are available under the laws of the Entities against the judgment challenged by the appeal have been exhausted and if it is filed within a time-limit of 60 days from the date on which the appellant received the final decision.

The provisions of Article 30 of the Law on Housing Relations (“Official Gazette of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina”, No. 14/84 - amended text - and No. 12/87 Official Gazette of Republika Srpska, No. 19/93) provide, *inter alia*, that:

If a person illegally moves into a socially owned flat, anyone can initiate, including the person interested, a request to the housing authorities for the person 's eviction; upon the request, or ex officio, the housing authorities shall pass the decision to vacate the flat or the facilities if from the day of the squatting to the day of the process initiative not more than three years expired; the expiry of the aforementioned time-limit does not preclude of the flat owner to demand from the competent court to vacate the flat within the next five years.

As to the present case, it is indisputable that the appellant failed to submit a request for the eviction of N.R to the housing authorities in accordance with Article 30 of the Law on Housing Relations, although the time-limit of 3 years did not expire nor did the time-limit of a further 5 years start to run as from the moment on which the person illegally moved into the apartment to the moment on which the lawsuit was brought before the court.

It is indisputable that the appellant failed to exhaust all legal remedies available under the laws of the Entities as provided for under Article 11, paragraph 3 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court. Therefore, the Constitutional Court should have rejected her appeal as inadmissible for this reason.

2. Merits

The relevant question, which the decision in this case depends on, was whether the challenged decision of the Supreme Court of the Republika Srpska violated the appellant's rights as guaranteed under Article 6, paragraph 1 and Article 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter: the European Convention) and Article 1 of Protocol No.1 to the European Convention.

Article 6, paragraph 1 of the European Convention provides as follows:

In the determination of his civil rights and obligation... everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established.

There is no doubt that the right to home is a "civil right" which the provisions of the quoted Article encompass, so the reasoning of this part of the Decision is acceptable.

However, the conclusion according to which the challenged decision of Supreme Court of the Republika Srpska violated the appellant's right of access to a court is not correct since such protection is guaranteed through an administrative dispute, which the Constitutional Court failed to take into consideration before it adopted its Decision.

After the administrative proceedings are terminated, an administrative dispute may be initiated against the final ruling within the meaning of Article 7, paragraph 1 of the Law on Administrative Disputes (Official Gazette of the Republika Srpska, No. 12/94), and such a dispute is to be referred by way of a lawsuit to be brought before the Supreme Court of the Republika Srpska within a time-limit of 30 days as from the date of delivery of the administrative act to the party which lodges the lawsuit (Articles 22 and 23 of the Law on Administrative Disputes).

Since the court protection was guaranteed to the appellant through the administrative dispute, the opinion, according to which Article 6, paragraph 1, Article 8 of the European Convention and Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention were violated, is not acceptable.

I would like to note that the apartment in question was declared as abandoned property and that according to the Ruling of 19 September 1997 of the Ministry for Refugees and Displaced Persons, the apartment was allocated to the counter party and to the members of his family household for temporary use in accordance with the provisions of Article 6 of the Law on the Use of Abandoned Property (Official Gazette of Republika Srpska, No. 3/96 and 21/96).

This Law provides for the conditions and the manner of use of abandoned property with the aim of providing accommodation to refugees and displaced persons and protecting property (Article 1). This Law has the character of a special law (*lex specialis*) in comparison to the Law on Property Relations, which regulates, among other things, the right to property.

The problem of the legality of the rulings issued in administrative proceedings in accordance with the Law on the Use of Abandoned Property and the issue of character of the property that was the subject of the proceedings may not be decided in contentious proceedings, even not as a preliminary question since this was a dispute to be decided by the competent administrative body. Therefore, this dispute may be resolved in a legal way only in administrative proceedings (the main principle in this situation is that it would not be possible to conduct in parallel two proceedings - administrative and court proceedings).

Consequently, the Supreme Court of the Republika Srpska correctly applied the provisions of Article 16, paragraph 1 of the Law on Contentious Proceedings when it considered that this dispute did not fall within the court's competence.

I would like to note that the provisions of the Decision on Cessation of Application of the Law on the Use of Abandoned Property (Official Gazette of Republika Srpska, Nos. 38/98 and 12/99) provide that the administrative body is competent for deciding such cases. The same is provided under the Decision on Amendments to the Law on Cessation of Application of the Law on the Use of Abandoned Property which, in accordance with his authority under Annex 10 of the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the GFAP), and Article XI of the Conclusions of the Peace Implementation Council held in Bonn on 10 December 1997, was taken by the High Representative for Bosnia and Herzegovina Wolfgang Petritsch. The failure to apply this Decision taken by the High Representative and the order for the ordinary court to deal with these issues in court proceedings could cause detrimental consequences to the further application of the Agreement on Refugees and Displaced Persons under Annex 7 of the GFAP

Moreover, the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina may not be competent to decide on the merits except insofar as the part regarding the violation of human rights and the Constitution of Bosnia and Herzegovina is concerned. A decision on the merits of the case falls within the exclusive competence of ordinary courts as courts of full jurisdiction, which conduct probate proceedings, establish the factual situation and before which the legal ordinary and extraordinary remedies are to be exhausted.

If the Constitutional Court acted in that way, it would be, contrary to the Constitution of Bosnia and Herzegovina, transformed in an ordinary court and would become a kind of Supreme Court of Bosnia and Herzegovina or a fourth instance court which is not provided for in the Agreement, whereas the Supreme Courts of the Entities would lose the point and sense of their existence.

3. Enforceability of the Decision

This Decision has certain omissions as to the enforceability. According to the Decision, N.P is ordered to move out of the apartment and to surrender to the

appellant, free of persons and personal belongings, the apartment located in Banja Luka, 10 Starine Novaka Street, within a time-limit of 60 days as from the date of publication of the Decision under the threat of enforced execution.

However, it is obvious that this part of the decision is unclear and unfeasible since it is unclear which body shall be competent to enforce this decision if N.P himself does not act upon the decision. The decisions of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina are to be executed in such a way as to submit the Ruling of the Constitutional Court to the Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina or to the government of the Entity for the purpose of execution as provided for in Article 72 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court, whereas the decisions of the ordinary courts are to be executed in the way provided for in the Law on Enforcement Proceedings, or, in other words, these decisions are to be executed by the basic courts. It is hard to believe, even if it was deemed common, that the Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina or the governments of the Entities would be able to deal both with the issues falling within their constitutional competence and the issues which do not fall within their competence, such as the execution of court decisions. Moreover, the question arises as to which institution would be competent to execute this decision in case of a conflict of competence.

4. The procedure for the adoption of the Decision

In the “Conclusion” of the Decision, paragraph 3 which relates to the adoption of the Decision, it is stated: “The Constitutional Court ruled in the following composition: President of the Court Prof Dr. Kasim Begić Judges: Marko Arsović, Hans Danclius, Prof. Dr. Louis Favoreu, Prof Dr. Joseph Marko, Mag. iur. Zvonko Miljko, Azra Omeragić, Prof. Dr. Vitomir Popović, Mirko Zovko. Therefore, it could be concluded that the Decision was adopted unanimously since the names of all the judges that adopted the Decision are indicated, as stated in “Conclusion”. However, six judges voted for the proposal for this Decision, whereas three judges Prof. Dr. Vitomir Popović, Marko Arsović and Mirko Zovko voted against the proposal for this Decision, which is indicted in the Minutes taken at the Constitutional Court’s session. Since I did not agree with such decision, I voted against it and, moreover, I chose, in accordance with Article 36, paragraphs 2 and 3 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court, to deliver my dissenting opinion which forms integral part of the Decision.

Having regard to Articles VI.3 (b) and VI.4 of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and paragraph 2 of Article 54 and Article 56 b of the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (Official Gazette of Bosnia and Herzegovina, No. 2/97), the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, at its session held on 5 November 1999, adopted the following

DECISION

The appeal by H. M. from Banja Luka is hereby granted, and:

- **The Judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska, No. Rev-83/98, of 22 December 1998, and**
- **The Ruling of the County Court of Banja Luka, No. GŽ-979/97 of 20 March 1998 are hereby annulled as well, as they are not in opposition to Article II.2 item 3 (e), (f) and (k) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, Article 6, paragraph 1 and Article 8, paragraph 1 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Article 1 of Protocol No. 1 thereto;**
- *The Judgment of the Basic Court of Banja Luka No. P-4285/96 of 20 August 1997 is affirmed in so far as the following order is concerned: The defendant S. V. is ordered to move out of a one-room apartment located in Banja Luka, Gavrila Principa Street No. If and hand it over to the plaintiff H. M. free of persons and personal belongings, within the period of 15 days under the threat of use of force.*

This Decision shall be published in the “Official Gazette of Bosnia and Herzegovina”, the “Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina” and the “Official Gazette of the Republika Srpska”.

Reasons

The appellant, H. M. (hereinafter: the appellant), represented by proxy Z. B., a lawyer practising in Banja Luka, challenged in her appeal of 28 April 1998 the constitutionality of the Judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska (No. Rev-83/98 of 22 December 1998) and the Ruling of the County Court of Banja Luka (No. GZ-979/97 of 20 March 1998), both of which concern the transfer of possession of a one-room apartment, free of persons and belongings, situated in Banja Luka, Gavril Principa Street No. 11. The appellant considers herself of having been deprived of judicial protection of possession of the apartment to which she has a right of occupancy; she further contends that her legally recognised right of possession had been violated as well as of Article 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter: the European Convention) and Article 1 of Protocol No. 1 thereto, and, as a consequence thereof, and Article II.2 of the Constitution of Bosnia and Herzegovina has also been violated.

I Facts of the Case

The appellant is the occupancy-right holder of a one-room apartment situated at Gavril Principa Street No. 11, Banja Luka from 7 February 1980, according to a contract on the use of the said apartment. She was using the apartment until 28 August 1995 when the defendant, S.V., expelled her from it with the use of force, thus forcing her to leave the apartment. The appellant requested the return of the apartment in proceedings instituted before the Basic Court of Banja Luka. On 20 August 1997, the Basic Court of Banja Luka ordered the defendant to vacate the apartment in question and hand it over to its rightful holder, the appellant, void of persons and personal belongings. The defendant appealed against this decision, and on 20 March 1998 the County Court of Banja Luka granted his complaint and annulled the Basic Court Judgment. The appellant lodged a further appeal with the Supreme Court of the Republika Srpska. On 22 December 1998, this court affirmed the Ruling of the County Court of Banja Luka. According to the decisions of the Supreme Court of the Republika Srpska and the County Court of Banja Luka, S.V. (the defendant) was a person who had illegally moved into the apartment, but from the date he entered the apartment until the date of the judgments less than three years had elapsed, and as a result thereof, a municipal housing authority is competent to decide on the issue of eviction.

S.V. still resides in the apartment concerned and prevents the family of the appellant from returning there.

According to Article 16, paragraph 2 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court (hereinafter: the Constitutional Court's Rules of Procedure), the

Constitutional Court has requested that the Supreme Court of the Republika Srpska and S.V, as participants to the proceedings, submit their written observations to the appeal. The Constitutional Court did not receive any answer from either the Supreme Court of the Republika Srpska or S.V

II Admissibility

According to Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Constitutional Court has appellate jurisdiction over issues under this Constitution arising out of a judgment of any other court in Bosnia and Herzegovina. Article II of the Constitution of Bosnia and Herzegovina concerns the protection of human rights and fundamental freedoms in Bosnia and Herzegovina. In particular, Article II.2 ensures the direct application in Bosnia and Herzegovina of the rights protected by the European Convention and the Protocols thereto and provides that they shall have priority over all other laws. Bosnia and Herzegovina and all its courts, institutions and authorities as well as all institutions that are governed by the Entities and situated within their territories shall implement the human rights referred to in Article II.2 of the Constitution of Bosnia and Herzegovina. The provisions of Article II.3 enumerate specific human rights that shall be enjoyed by all persons within the territory of Bosnia and Herzegovina, for example the right to private and family life, the right to a home and the right to property. It follows from these rules that the protection of human rights falls within the jurisdiction of the Constitutional Court, which is competent, under Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, to decide on issues raised in appeals against decisions of the courts on the territory of Bosnia and Herzegovina.

The Constitutional Court may examine an appeal only if all other legal remedies against the judgment challenged in the appeal have been exhausted and if the appeal is lodged within 60 days after the appellant received the decision (Article 11 of the Constitutional Court's Rules of Procedure). In the proceedings before the Constitutional Court, it was found that all these conditions for the examination of an appeal were met in the present case. The appeal is therefore admissible in so far as it raises issues under the Constitution of Bosnia and Herzegovina, and, in particular, of Article 6, paragraph 1 and Article 8 of the European Convention and Article 1 of Protocol No. 1 thereto.

III Findings

According to the European Convention and Protocol No. 1 thereto, "everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law"; "everyone has the right to respect for his private

and family life, his home and his correspondence”; “every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions” and “no one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law”. (Article 6, paragraph 1 and Article 8 of the European Convention and Article 1 of Protocol No. 1 thereto)

The right to a home, the right to the peaceful enjoyment of possessions, the right to a fair hearing in the determination of civil rights and obligations are thus rights protected by the European Convention and Protocol No. 1 thereto, which are an integral part of the Constitution of Bosnia and Herzegovina. It appears from the Judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska as well as from the Judgments of the County Court and the Basic Court that the one-room apartment at Gavrića Principa Street No. 11 in Banja Luka was used by the appellant as the occupancy-right holder under a contract of lease from 7 February 1980 until 28 August 1995 when the defendant, S. V, expelled her by use of force from the apartment and prevented her from further using it. His actions constitute violations of her right to respect for her home under Article 8, paragraph 1 of the European Convention and her right to the peaceful enjoyment of her possessions under Article 1 of Protocol No. 1 thereto, since she lost her home and her occupancy right by illegal force. Under these circumstances, the courts were obliged (considering that the Constitution of Bosnia and Herzegovina entered into force on 14 December 1995) to apply the provisions of Article II.2, 3 items (e), (f) and (k) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina in adjudicating the present case, and have regard to the protection of human rights and fundamental freedoms, and to apply by priority over all other laws the provisions of Article 6, paragraph 1 and Article 8, paragraph 1 of the European Convention and Article 1 of Protocol No. 1 thereto. The failure to apply these provisions deprived the appellant of judicial protection of her fundamental rights and freedoms guaranteed under the Constitution of Bosnia and Herzegovina and prevented her from returning to her apartment.

The Constitutional Court’s Decision is final and binding in accordance with Article VI.4 of the Constitution of Bosnia and Herzegovina.

The Constitutional Court ruled in the following composition:

President of the Constitutional Court: Prof. Dr. Kasim Begić.

Judges: Marko Arsović, Hans Danclius, Prof. Dr. Louis Favoreu, Prof. Dr. Joseph Marko, Mag. iur. Zvonko Miljko, Azra Omeragić, Prof. Dr. Vitomir Popović and Mirko Zovko.

Judge Vitomir Popović chose to deliver a separate opinion in this case.

Case No. U 8/99
Sarajevo
5 November 1999

Prof. Dr. Kasim Begić
President of the Constitutional Court
of Bosnia and Herzegovina

By finding that the eviction of the occupancy-right holder by the use of force constituted an instance of violation of the right to a home under Article 8, paragraph 1 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and an instance of violation of peaceful enjoyment of apartment by virtue of Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention, and that the failure to provide court protection constituted an instance of violation of Article 6 of the European Convention, the Constitutional Court, with respect to the fact that these violated the appellant's constitutional rights, ordered that the occupancy-right holder should return to her apartment with the threat of forced execution.

Having regard to Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and Article 55 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, at its session held on 3 December 1999, adopted the following

DECISION

The appeal of the Chairman of the Posavina Canton lodged against the judgment of the Constitutional Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina (No. U-25/98 of 10 November 1998) is hereby rejected as ill-founded.

This Decision shall be published in the “Official Gazette of Bosnia and Herzegovina”, the “Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina” and the “Official Gazette of the Republika Srpska”.

Reasons

I Facts of the Case

On 14 July 1998, the Prime Minister of the Federation of Bosnia and Herzegovina lodged an appeal with the Constitutional Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the Constitutional Court of FBiH) for a review of the constitutionality of several provisions of the Posavina Canton Constitution. One of these provisions, which the Prime Minister claimed to be unconstitutional, Article 78, reads as follows:

Until adoption of laws and other Cantonal regulations, all laws, regulations and judicial rules that are in effect in the Federation and the regulations of the Croat Republic of Herceg-Bosna shall be applied provided that they are not incompatible with this Constitution and the laws of the Federation.

In Judgment No. U-25/98 of 10 November 1998, the Constitutional Court of FBiH found that the aforementioned Article 78 was not in conformity with the Constitution of the Federation of Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the Constitution of FBiH), *inter alia*, as it provides for which issues fall under the exclusive jurisdiction of the Federation.

II Appeal

The Chairman of the Posavina Canton Assembly lodged an appeal before the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina against the judgment of the Constitutional Court of FBiH of 10 November 1998. He claimed therein that the judgment, in the part in which the aforementioned Article 78 of the Posavina Canton Constitution was declared unconstitutional, had violated Article III.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and Items 2 and 3 of Annex II thereto.

III Admissibility

According to Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina shall have appellate jurisdiction over issues under this Constitution arising out of a judgment of any other court on the territory of Bosnia and Herzegovina. An issue arises as to whether the Constitutional Court of FBiH can be considered a “court” within the scope of this Article.

According to the Constitution of FBiH, the Constitutional Court of FBiH is a crucial segment of the judicial system of the Federation. The Constitution of FBiH speaks of it as one of the Federation courts and specifies the judicial functions it performs. Under these circumstances, it appears that there is no valid reason why it would not be considered as a “court” within the scope of Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina. The efficiency of appellate control performed by the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina would be considerably reduced if the appeals before it, with respect to their conformity with the Constitution of Bosnia and Herzegovina, could not be submitted against the judgments of the constitutional courts of the Entities.

The Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina is therefore competent to examine whether the judgment of the Constitutional Court of FBiH of 10 November 1998 is in conformity with the Constitution of Bosnia and Herzegovina.

IV Findings

In the present case, the Chairman of the Posavina Canton Assembly claimed that the judgment of the Constitutional Court of FBiH, in the part in which it found that Article 78 of the Posavina Canton Constitution was declared unconstitutional, was not

in conformity with Article III.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and Items 2 and 3 of Annex II thereto.

According to Article III.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Entities and their administrative units shall comply fully with the Constitution, and that general principles of international law form an integral part of the legal system of Bosnia and Herzegovina and its Entities. Items 2 and 3 of Annex II provide for a continuity of the regulations that were in effect when the Constitution came into effect, as well as continuation of judicial and administrative proceedings pending at that time. The Constitutional Court finds that the judgment challenged by the appeal had not violated any of the aforesaid Articles.

Given the aforementioned, the Constitutional Court finds that Article 78 of the Posavina Canton Constitution is not in conformity with the Constitution of Bosnia and Herzegovina.

The Constitutional Court ruled in the following composition:

Prof. Dr. Kasim Begić, President of the Constitutional Court, and

Judges: Marko Arsović, Hans Danclius, Prof. Dr. Louis Favoreu, Prof. Dr. Joseph Marko, Mag. iur. Zvonko Miljko, Azra Omeragić and Prof. Dr. Vitomir Popović.

Judges Marko Arsović and Vitomir Popović chose to deliver separate opinions in this matter.

Case No. U 5/99
3 December 1999
Sarajevo

Prof. Dr. Kasim Begić
President of the Constitutional Court
of Bosnia and Herzegovina

The Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina is competent to decide whether a judgment (decision) of an Entity Constitutional Court is in conformity with the Constitution of Bosnia and Herzegovina.

The Judgment of the Constitutional Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina, which found that the provision of Article 78 of the Posavina Canton Constitution was not in conformity with the Constitution of the Federation of Bosnia and Herzegovina, is in conformity with the Constitution of Bosnia and Herzegovina (Article III.3 (b) and Annex II.2 and 3).

ANNEX

**- Partially dissenting opinion of Judge Marko Arsović
in the Decision U 5/99**

I stand for a general view that the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the Constitutional Court), by making reference to Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, does not have appellate jurisdiction over decisions of the Constitutional Courts of the Entities. In particular, the Constitutional Court cannot have such jurisdiction over a decision of an Entity Constitutional Court, as is the case here, which pertains to a matter that falls within the exclusive jurisdiction of the Entities. This is the reason for which the present appeal, lodged against the judgment of the Constitutional Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina (This judgment ultimately settled the dispute on the competencies of the Federation and its Cantons, which does not pertain to the Constitution of Bosnia and Herzegovina) should have been rejected due to “absence of jurisdiction” by virtue of Article 55, paragraph 1, item 1 of the Constitutional Court’s Rules of Procedure, and not “dismissed as ill-founded”.

The Entity Constitutional Courts cannot be said to fall under the notion of “court” referred to in the provision of Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina. The legal profile of constitutional courts of the Entities is such that they are by far (ontologically) different from ordinary-instance courts (its “place” in functions within the entire national legal framework, its nature and elicit of decisions adopted etc.) since they evaluate the constitutionality (legality) of general legal acts, as they have no jurisdiction with regard to individual legal acts - neither administrative nor judicial, the Entity Constitutional Courts are not instance-related with ordinary-instance courts. Therefore, they are not “courts” but “constitutional courts” - without the denotation “constitutional”, they would not exist. However, the said constitutional provision uses the syntagm “every court...” But if a constitutional court is not “essentially” a court, the denotation “every” cannot be included there either. This syntagm only implies “plural” of courts and it is sufficiently explained by the fact that there exist many ordinary-instance courts in the Entities organized on three instance levels. It is true that the Constitution of the Federation of Bosnia and Herzegovina (IV.c Article 1) explicitly brings “its” Constitutional Court within the court system, but this does not alter anything. This cannot substantiate a single serious argument, usable at the level of the general problem posed in the present appeal. In addition to being drawn from mere form, it cannot overcome two additional obstacles: a) the Constitution of the Republika Srpska (Chapters EX and X) which acts exactly the opposite: it does not place “its” Constitutional Court within the court system but treats it as a special court; and b) the issue of admissibility of the appeal must be resolved in the same manner with

decisions of both Entity constitutional courts. Hence, if the constitution-draftsman had wanted to place the decisions of the Entity Constitutional Courts under the appellate jurisdiction of the Constitutional Court, then this placement would have been explicitly stated in this constitutional provision.

The correctness of this view can be substantiated with a series of other arguments. However, since there is little enough time to mention them let alone discuss them in detail, I will only present the most important arguments. The control of constitutionality within relatively autonomous Entity constitutional systems has been entrusted to the Entity constitutional courts. An Entity constitution is their “last” criterion and authority. To perform that function, decisions of constitutional courts of the Entities must be “final and binding”, they must have authority *res judicata*, which absolutely excludes the possibility of their instance-related subordination. They could not be considered constitutional courts without this. Placing their decisions under the direct appellate control would definitively mark a system of control of constitutionality in Bosnia and Herzegovina as a unitarily (hierarchically) organized system, which would be highly inappropriate to the social system in Bosnia and Herzegovina. Also, such control has no justification from a procedural viewpoint since it is not possible to say whether those decisions violate the Constitution of Bosnia and Herzegovina, as they do not take it into consideration. They cannot, therefore, *eo ipso* violate the Constitution of Bosnia and Herzegovina. General acts whose constitutionality is evaluated by those decisions can violate the Constitution of Bosnia and Herzegovina, but in that case there is no obstacle for instituting proceedings before the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina within the jurisdiction referred to in Article VI.3 (a) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina (hence, inside the jurisdiction within which this Court performs abstract control of constitutionality). Besides, the Constitutional Court’s appellate jurisdiction cannot be rightfully defined if its relation toward other types of jurisdiction is not determined. By abstract control of constitutionality, to which its competencies under Items (a) and (c) of this constitutional provision relate, the Constitutional Court actually safeguards the Constitution of Bosnia and Herzegovina from violations that may be caused by general legal acts. The purpose of its appellate jurisdiction (under Item (b) of this constitutional provision) would then only be to protect the Constitution from a violation that may be caused by individual legal acts, and ordinary-instance courts are those that adopt such acts (and not Entity constitutional courts). Generally speaking, a careful scrutiny of the entire issue reveals that exclusion of decisions of constitutional courts of the Entities from the appellate jurisdiction of the Constitutional Court does not diminish its power to protect the Constitution of Bosnia and Herzegovina, which is its primary function.

The only problem in dealing with this issue is the fact that both the Constitution of Bosnia and Herzegovina and the Entity constitutions regulate certain important legal areas (first of all, human rights issues). Although human rights are most often violated

by an individual legal act, they can also be violated by a general legal act and an Entity Constitutional Court is competent to evaluate its constitutionality. This problem can be resolved in two ways: a) the first one has already been mentioned and it implies a system of “double” decisions; and b) appeals should be declared admissible in this matter on exceptional terms. In any case, the problem should be solved so as to meet two important interests: to preserve the status of the Entity Constitutional Courts as true constitutional courts, whilst the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina should be allowed to efficiently and globally safeguard the Constitution of Bosnia and Herzegovina (integral international law) in this extremely sensitive matter. However, the present case does not require that closer attention be devoted to this complex issue.

Having regard to Article VT/3. (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and Article 55 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (Official Gazette of Bosnia and Herzegovina, No. 2/91), the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, at its session held on 3 December 1999, adopted the following

DECISION

The appeal of Mr. Z. O., from Banja Luka, against the Judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska (Rev-25/95 of 17 July 1995), is hereby rejected.

This Decision shall be published in the “Official Gazette of Bosnia and Herzegovina”, the “Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina” and the “Official Gazette of the Republika Srpska”

Reasons

Mr. Z.O., from Banja Luka, (hereinafter: the appellant) addressed the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the Constitutional Court) by lodging an appeal against the Judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska, No. Rev. 25/95 of 17 July 1995.

The appellant pointed out that the Supreme Court of the Republika Srpska, by Judgment No. Rev. 25/95, decided the revision appeal of the Judgment of the Higher Court of Banja Luka, No. GZ-1943/90 of 3 September 1990 in the matter pertaining to the establishment of the validity of the Agreement on Pooled Resources between the claimant as a pool resource associate and the defendant Banja Luka Construction Institute as the contractor.

The appellant also considered that the challenged Judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska, according to which the revision appeal was granted, both lower-instance Judgments altered whilst the claim of the appellant was dismissed, had

violated his right to property under Article II of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and the Agreement on Pooled Resources.

According to Article XII of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, this Constitution shall enter into force upon signature of the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the General Framework Agreement) as a constitutional act amending and superseding the Constitution of the Republic of Bosnia and Herzegovina. The General Framework Agreement was signed on 14 December 1995 so that the Constitution of Bosnia and Herzegovina could have not been applied prior to that date.

Pursuant to Article VI/3(b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Constitutional Court shall have appellate jurisdiction over issues under this Constitution arising out of a judgment of any other court in Bosnia and Herzegovina.

The Judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska, in which the appellant contended that it had violated his right to property, was adopted on 17 July 1995, or, in other words, before the Constitution of Bosnia and Herzegovina entered into force.

Consequently, it is manifest that the Constitutional Court has no jurisdiction to evaluate a judgment which was adopted before the Constitution of Bosnia and Herzegovina entered into force.

The Constitutional Court ruled in the following composition:

President of the Constitutional Court: Prof. Dr. Kasim Begić.

Judges: Marko Arsović, Hans Danelius, Prof. Dr. Louis Favoreu, Prof. Dr. Joseph Marko, Mag. iur. Zvonko Miljko, and Azra Omeragić.

Case No. U 9/99
3 December 1999
Sarajevo

Prof. Dr. Kasim Begić
President of the Constitutional Court
of Bosnia and Herzegovina

The Constitutional Court has no jurisdiction to evaluate a judgment that was adopted prior to the entry into force of the Constitution of Bosnia and Herzegovina.

**RULINGS
OF THE CONSTITUTIONAL COURT
OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
YEAR 1999
2nd Part**

(ENGLISH LANGUAGE)

Having regard to Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and Article 54 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (“Official Gazette of Bosnia and Herzegovina”, Nos. 2/97, 16/99 and 20/99), the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, at its session held on 5 November 1999, adopted the following

RULING

The appeal of the Limited Liability Company “POTKA”, from Tomislavgrad, against the Judgment of the Higher Court in Mostar (No. U-177/96 of 27 November 1998), is hereby rejected.

This Ruling shall be published in the “Official Gazette of Bosnia and Herzegovina”, the “Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina” and the “Official Gazette of the Republika Srpska”.

Reasons

On 18 June 1999, the Limited Liability Company “POTKA”, from Tomislavgrad (hereinafter: the appellant), lodged an appeal against the Judgment of the Higher Court in Mostar, No. U-177/96 of 27 November 1998. The appellant requested that the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the Constitutional Court) evaluate the constitutionality of this Judgment in accordance with Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina.

I Facts of the Case

On 23 October 1996, the so-called “Ministry of Finance of the Croat Republic Herceg Bosna” (hereinafter: Ministry of Finance), upon a complaint against the first-instance decision of the Tomislavgrad Tax Office of 6 June 1996, instructed the complainant to pay a certain amount of taxes and contributions for public insurance. On 27 November 1998, the Higher Court in Mostar affirmed the decision of the so-called Ministry of Finance.

II Merits

The appellant complained that the Judgment of the Higher Court in Mostar violated his constitutional rights as guaranteed under Article II of the Constitution of

Bosnia and Herzegovina. He further complained that the Decision of the Higher Court in Mostar had been based on an erroneous assessment of the factual and legal situation. He moved to propose that the Constitutional Court annul the challenged decision and refer the case back to the Higher Court in Mostar for renewed proceedings.

III Findings

The Constitutional Court considers that it has second-instance jurisdiction over issues under the Constitution of Bosnia and Herzegovina arising out of a judgment of any other court in Bosnia and Herzegovina (Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina).

However, according to the Rules of Procedure of the Constitutional Court (hereinafter: the Constitutional Court's Rules of Procedure), the Constitutional Court may examine an appeal only if all legal remedies against the judgment challenged by the appeal have been exhausted (Article 11 of the Constitutional Court's Rules of Procedure).

The Constitutional Court points out that the appellant lodged an appeal with the Constitutional Court against the decision of the Higher Court in Mostar, which is not the highest court in the Federation of Bosnia and Herzegovina. Pursuant to the corresponding provisions of the Law on Administrative Disputes of the Federation of Bosnia and Herzegovina ("Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina", No. 2/98), the appellant had, at its disposal, a further court of appeal regarding the Higher Court's decision, as he could have submitted an appeal to the Supreme Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina. Furthermore, the appellant failed to designate any reason whatsoever why this remedy could not have been considered effective under the circumstances surrounding his case.

The Constitutional Court therefore finds that this appeal must be rejected on the grounds that the appellant failed to exhaust all available legal remedies.

The Constitutional Court ruled in the following composition:

Prof. Dr. Kasim Begić, President of the Constitutional Court, and

Judges: Marko Arsović, Hans Danelius, Prof. Dr. Louis Favoreu, Prof. Dr. Joseph Marko, Mag. iur. Zvonko Miljko, Azra Omeragić, Prof. Dr. Vitomir Popović and Mirko Zovko.

Case No. U 13/99
5 November 1999
Sarajevo

Prof. Dr. Kasim Begić
President of the Constitutional Court
of Bosnia and Herzegovina

The Constitutional Court therefore finds that the appeal must be rejected on the grounds that the appellant failed to exhaust all available legal remedies.

Having regard to Article VI.3 (b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and Article 70 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina ("Official Gazette of Bosnia and Herzegovina", Nos. 2/97, 16/99 and 20/99), the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, at its session held on 3 December 1999, adopted the following

RULING

Enforcement of the Judgment of the Basic Court of Prijedor, No. P-61/96 of 27 December 1996, affirmed by the Judgments of the County Court of Banja Luka, No. Gž-474/97 of 25 September 1997 and the Supreme Court of the Republika Srpska, No. Rev-91/98 of 26 May 1999, is hereby suspended.

This Ruling shall take effect immediately and the suspension of enforcement shall remain in effect until the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina adopts a decision upon the appeal of S. Z. lodged against the Judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska, No. Rev-91/98 of 26 May 1999.

This Ruling shall be published in the "Official Gazette of Bosnia and Herzegovina", the "Official Gazette of the Federation of Bosnia and Herzegovina" and the "Official Gazette of the Republika Srpska"

Reasons

The Basic Court of Prijedor adopted Judgment No. P-61/96 of 27 December 1996, in which it dismissed the claim of S. Z. from Prijedor to terminate the contract on exchange of real estate concluded on 10 August 1995 with the defendant B. V. By the same judgment, the Basic Court of Prijedor granted the request of B. V. that S. Z. move out of the family house in Prijedor with his children and turn it over to B. V.

The County Court of Banja Luka adopted a second-instance Judgment, No. GŽ-474/97 of 25 September 1997, in which it dismissed the complaint of S. Z. and confirmed the first-instance judgment.

The Supreme Court of the Republika Srpska adopted Judgment No. Rev-91/98 of 26 May 1999, in which it dismissed the complaint of S. Z. against the second-instance Judgment.

On 21 October 1999, S. Z. (hereinafter: the appellant), represented by M. K., a lawyer practising in Banja Luka, lodged an appeal with the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the Constitutional Court) against the Judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska. The appellant contended that the challenged judgment, as well as the judgments of the first and second instance, had been based on an erroneous application of the substantive law, due to the fact that the war conditions in which she had concluded the contract of exchange and the difficulties which she had then faced as a member of the Croat minority in Prijedor had not been taken into account by the courts. Furthermore, she contended that she had been forced to conclude the contract and that her human rights to peaceful enjoyment of her property, to respect for her home and to a fair trial - rights guaranteed by the Constitution of Bosnia and Herzegovina as well as by the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms - had been violated by the aforementioned judgments, which had confirmed the validity of the contract.

The appellant further requested that the Constitutional Court suspend the enforcement of the first-instance Judgment of the Basic Court of Prijedor, pointing out that its enforcement would place her in a very difficult situation, as she would be practically ejected on to the street with her family and without any alternative shelter.

The appeal was communicated to the defendant, B. V, who failed to submit his reply.

According to Article 75 of the Rules of Procedure of the Constitutional Court (hereinafter: the Constitutional Court's Rules of Procedure), the Constitutional Court may, until the final decision is reached, wholly or partially adopt a ruling by which it would temporarily suspend enforcement of decisions, laws (acts) or individual acts if their enforcement could have irremediable detrimental consequences.

The Constitutional Court considers that the enforcement of the Judgment of the Basic Court of Prijedor, No. P-61/96 of 27 December 1996, whose constitutionality shall be evaluated during the course of the proceedings instituted by the appeal against the challenged Judgment of the Supreme Court of the Republika Srpska, could have irremediable detrimental consequences for the appellant.

Therefore, the Constitutional Court holds that the requirements for the temporary suspension of the enforcement of the Judgment of the Basic Court of Prijedor, affirmed by the decisions of the County Court of Banja Luka and the Supreme Court of the Republika Srpska, have been met.

The Constitutional Court ruled in the following composition:
President of the Constitutional Court Prof. Dr. Kasim Begić,
Judges: Marko Arsović, Hans Danelius, Prof Dr. Louis Favoreu, Prof Dr. Joseph Marko, Mag. iur. Zvonko Miljko, Azra Omeragić and Prof Dr. Vitomir Popović.

Case No. U 15/99
3 December 1999
Sarajevo

Prof Dr. Kasim Begić
President of the Constitutional Court
of Bosnia and Herzegovina

The Constitutional Court may temporarily suspend the enforcement of a first-instance judgment, affirmed by a second-instance judgment and a Judgment of the Supreme Court of an Entity challenged by the appeal, if it finds that its enforcement could have irremediable detrimental consequences for the appellant (Article 70 of the Constitutional Court's Rules of Procedure).

LISTA SLUČAJEVA*

1. A. M. iz Banje Luke V. Presude Vrhovnog suda Republike Srpske br. Rev. 72/98 od 19. augusta 1998. i Rješenja Okružnog suda Banja Luka br. GŽ-869/97 od 26. februara 1998.
Odluka broj U 2/99 od 24. 9. 1999. godine
strana: B 19; H 71; S 123; E 177;
2. F. K. iz Banje Luke V. Presude Vrhovnog suda Republike Srpske br. Rev. 72/98 od 19. augusta 1998. i Rješenja Okružnog suda Banja Luka br. GŽ-869/97 od 26. februara 1998.
Odluka broj U 2/99 od 24. 9. 1999. godine
strana: B 19; H 71; S 123; E 177;
3. H. M. iz Banje Luke V. Presude Vrhovnog suda Republike Srpske br. Rev. 83/98 od 22. decembra 1998. i Rješenja Okružnog suda Banja Luka br. GŽ-979/97 od 20. marta 1998.
Odluka broj U 8/99 od 5. 11. 1999. godine
strana: B 41; H 93; S 145; E 203;
4. M. S. iz Banje Luke Vb Rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske br. Rev. 115/98 od 22. decembra 1998., Rješenja Okružnog suda Banja Luka br. GŽ-100/98 od 20. marta 1998. i Rješenja Osnovnog suda Banja Luka br. P-1908/96 od 13. novembra 1997.
Odluka broj U 7/99 od 5. 11. 1999. godine
strana: B 29; H 81; S 133; E 189;

* NAPOMENA: B - bosanski jezik; U - hrvatski jezik; S - srpski jezik; E - English language.

5. P. J. iz Banje Luke V. Rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske br. Rev. 82/97 od 4. novembra 1997. i Rješenja Višeg suda Banja Luka GZ.547/96 od 31. decembra 1996.
Odluka broj U 6/98 od 24. 9. 1999. godine
strana: B 13; H 65; S 117; E 169;
6. "POTKA" d.o.o. Tomislavgrad V. Presude Višeg suda u Mostaru br. U. 177/96 od 27. novembra 1998.
Rješenje broj U 13/99 od 5. 11. 1999. godine
strana: B 55; H 107; S 159; E 219;
7. Skupština Kantona posavskog V. Presude Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine br. U-25/98 od 10. novembra 1998.
Odluka broj U 5/99 od 3. 12. 1999. godine
strana: B 45; H 97; S 149; E 209;
8. S. Z. iz Prijedora V. Presude Osnovnog suda u Prijedoru br. P-61/96 od 27. decembra 1996.
Rješenje broj U 15/99 od 3. 12. 1999. godine
strana: B 57; H 109; S 161; E 221;
9. Z. I. iz Sarajeva V. Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine br. U 352/97 od 14. oktobra 1998.
Odluka broj U 6/99 od 25. 9. 1999. godine
strana: B 25; H 77; S 129; E 185;
10. Z. O. iz Banje Luke V. Presude Vrhovnog suda Republike Srpske br. Rev. 25/95 od 17. jula 1995.
Odluka broj U 9/99 od 3. 12. 1999. godine
strana: B 51; H 103; S 155; E 215;

PREDMETNI REGISTAR*

Poslovnik o izmjenama i dopunama Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

strana: B 9; H 61; S 113; E 165;

Presuda Okružnog suda Banja Luka br. GŽ-474/97 od 25. septembra 1997.

strana: B 57; H 109; S 161; E 221;

Presuda Osnovnog suda Banja Luka broj P-1016/96 od 26. augusta 1996.

strana: B 13; H 65; S 117; E 169;

Presuda Osnovnog suda Banja Luka broj P-4285/96 od 20. augusta 1997.

strana: B 41; H 93; S 145; E 203;

Presuda Osnovnog suda u Prijedoru br. P-61/96 od 27. decembra 1996.

strana: B 57; H 109; S 161; E 221;

Presuda Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine br. U-25/98 od 10. novembra 1998.

strana: B 45; H 97; S 149; E 209;

Presuda Višeg suda u Mostaru br. U.177/96 od 27. novembra 1998.

strana: B 55; H 107; S 159; E 219;

Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj U 352/97 od 14. oktobra 1998.

strana: B 25; H 77; S 129; E 185;

* NAPOMENA: B - bosanski jezik; H - hrvatski jezik; S - srpski jezik; E - English language.

Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske br. Rev. 25/95 od 17. jula 1995.
strana: B 51; H 103; S 155; E 215;

Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske br. Rev. 72/98 od 19. augusta 1998.
strana: B 19; H 71; S 123; E 177;

Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske br. Rev. 83/98 od 22. Decembra 1998.
strana: B 41; H 93; S 145; E 203;

Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske br. Rev. 91/98 od 26. maja 1999.
strana: B 57; H 109; S 161; E 221;

Rješenje Okružnog suda Banja Luka br. GŽ-869/97 od 26. februara 1998.
strana: B 19; H 71; S 123; E 177;

Rješenje Okružnog suda Banja Luka br. GŽ-979/97 od 20. marta 1998.
strana: B 41; H 93; S 145; E 203;

Rješenje Okružnog suda Banja Luka br. GŽ-100/98 od 20. marta 1998.
strana: B 29; H 81; S 133; E 189;

Rješenje Osnovnog suda Banja Luka br. P-1908/96 od 13. novembra 1997.
strana: B 29; H 81; S 133; E 189;

Rješenje Višeg suda Banja Luka GŽ.547/96 od 31. decembra 1996.
strana: B 13; H 65; S 117; E 169;

Rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske br. Rev. 82/97 od 4. novembra 1997.
strana: B 13; H 65; S 117; E 169;

Rješenje Vrhovnog suda Republike Srpske br. Rev. 115/98 od 22. decembra 1997.
strana: B 29; H 81; S 133; E 189;